

archiv 1916, s. 65 ●; J. Pekař: ref. Paměti 1, sv. 2, 2, 3, sv. 1, ČCH 1916, s. 192 → Postavy a problémy českých dějin (1990, s. 272); J. Volf: V. „Safhauský kalendář“ z r. 1798, Čes. revue 1925, s. 55; S. Hájková: V. a jeho pojetí českých dějin, ČCH 1929, s. 325; Z. Hlochová-Brožíková: Svatební písně o Káni galilejské, ČL 1929, s. 380 (s ed.); E. Felix in Literární Plzeň v obryse (1930, s. 81); Č. Zibrť: F. J. V., ČL 1931, s. 48 a pokr. (s ed. rkp. V. zápisků, projevů, básní a dopisů jemu adresovaných) + Outrata o svatbě dcery V. Kateřiny s Václavem Vomáčkou v Nučicích r. 1786 dne 28. ledna, tamtéž, s. 227; F. Kutnar: K otázce názoru na robotu v době pojosefínské, ČCH 1932, s. 561 + Velká revoluce francouzská v naší soudobé kritice, ČCH 1934, s. 54; M. Volf: Statek a chalupa F. V. v Milčicích ve světle knih pozemkových, Časopis pro dějiny venkova 1935, s. 35; Ž. Freslová-Procházková: Před sto dvaceti lety zemřel F. J. V. (vzpomínky pravnučky), Venkov 15. 11. 1935; V. Černý: F. V., in Zemědělství buditelé (1937); kgsk (J. Königsmark): Škola a učitel za starých časů (s verš. dopisem J. J. Ryby), LidN 9. 6. 1937; Ž. Kalista in Truhlice písní (1940); ● k 200. výr. nar.: F. Kutnar, Venkov 26. 10. 1941; V. Č. (Černý), Venkov 15. 11. 1941; T. Vodička, Akord 9, 1941/42, s. 97 ●; S. Jonášová: F. J. V., ČL 1946, s. 113; L. Pospíchal: V. Řeči svatební, Vysočina 1946, s. 68; J. Polišenský: Jana Jeníka z Bratřic cesta k české minulosti (srovnání s V.), Slovesná věda 3, 1949/50, s. 147; L. Šmíd: Několik dílčích poznámek k dílu a osobnosti F. J. V., Slovesná věda 1950, s. 37 + (šifra k-d) V. a Čermák, Kostnické jiskry 1954, č. 30; J. Markl: Zlidovělé písně písmáka F. J. V., ČL 1959, s. 7 (s ed.) + Ještě o zlidovělých písních F. J. V., tamtéž, s. 227; S. Šebek: K autorství a datování písně Fiala, vonné kvítí, ČL 1961, s. 143; S. Jonášová, D. Svoboda: V. spisek z roku 1772 o české minci, ČNM 1971, s. 101 (s ed.); F. Zahradka: Vyřešení záhad písně o nevolnickém povstání roku 1775, ČL 1972, s. 183; J. Skutil: Paralela dvou postav kronikářského literárního díla Aloise Jiráka (F. V. a Jan Jeník z Bratřic), Vlastivědná ročenka Okresního archivu v Blansku 1973, s. 58; J. Markl: Písně o nevolnickém povstání roku 1775, ČL 1975, s. 80; A. Robek in Lidové kronikářství na Poděbradsku (1978); D. Hobl, Z. Jelínek: F. J. V. a bitva u Kolína, sb. Práce muzea v Kolíně (1982); J. Markl in Nejstarší sbírky českých lidových písní (1987, s. 135); K. Pletzer: Přátelství F. J. V. s českobudějovickým kanovníkem Josefem Pingasem, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích (1988, s. 4); J. Novotná: Folkloristické dílo F. J. V., ČL 1996, s. 121; J. Svobodová: Státní bankrot roku 1811 v kronikářských zápisech milčického rychtáře F. J. V., Východočeský sb. historický 1996, s. 197; J. Fiala in České písně ze slezských válek (2001, s. 115, 131); F. Kutnar in Obrozenské vlastenectví a nacionalismus (2003).

jk, vpb

Emanuel Vávra

* 2. 1. 1839 *Praha*

† 29. 4. 1891 *Jerevan* (Arménie)

Překladatel hlavně ruské, polské a francouzské literatury, propagátor slovanských literatur a publicista.

Pocházel z vlastenecky smýšlející rodiny. Jeho otec, mlynář, se aktivně podílel na revolučních událostech 1848 a ještě v 60. letech se společensky a politicky angažoval. Bratr, novinář a překladatel Vincenc V. Haštalský, patřil k předním radikálně demokratickým politikům. V. vystudoval pražskou polytechniku (1857–61), posléze se však věnoval žurnalistice a překladatelství. Spolupracoval s novinami, které vedl nebo spoluredigoval bratr Vincenc (Čas, Hlas, Nár. listy), 1864–65 spoluredigoval beletristicko-naučný list Čech, který poskytl publikační příležitost J. Nerudovi aj. 1867 navštívil jako zvláštní zpravodaj Nár. listů spolu s českou delegací moskevskou národopisnou výstavu. Pracoval v literárním odboru Umělecké besedy, byl členem Svatoboru. Koncem roku 1870 odešel do tehdejšího Ruska, nejprve do Rigy, kde se ujal redakce politického časopisu Rižskij věstník, 1876 do Orenburgu a poté (nejdříve 1880) do arménského Jerevanu, kde působil jako gymnaziální profesor až do smrti (1880 navštívil Prahu spolu s manželkou, dcerou K. Sabiny).

V 60. letech 19. století patřil k nejvýznamnějším překladatelům a propagátorům ruské romantické a k realismu již směřující literatury. Do češtiny převedl např. Gončarovova Oblomova, Gogolovy Mrtvé duše nebo Krestovského Petrohradské peleše (napsané po vzoru Sueových Tajností pařížských), časopi-secky (Obrazy života, Lumír, Rodinná kronika aj.) publikoval překlady povídek A. A. Marlinského-Bestuževa, A. S. Puškina (Výstřel), M. E. Saltykova-Šcedrina, L. N. Tolstého, I. S. Turgeněva, poezii A. V. Kolcova, M. J. Lermontova (poema Démon), N. A. Někrasova, divadelní hry A. N. Ostrovského (Bouře, Výnosné místo, Chudoba cti netratí) ad. a též kompilační články o ruské literatuře (*Ruská literatura, Náčrtky z literatury ruské*). Překládal také z polštiny (A. Chodžko, Z. Krasinski, L. Siemieński, J. Słowacki), ukrajinštiny (básně T. Ševčenka) a z francouzštiny (A. Dumas st., Molière, V. Sardou); pro potřeby Prozatímního divadla přeložil krom toho řadu umělecky nenáročných zábavných her francouzského repertoáru. Byl zastáncem myš-

lenky slovanské vzájemnosti a v časopisech, do nichž přispíval, informoval o slovanské (zvláště ruské, polské a jihoslovanské) kultuře, uveřejňoval studie a portréty slovanských spisovatelů (S. T. Aksakov, A. I. Gercen, M. E. Saltykov-Ščedrin; A. N. Kochanovská, J. I. Kraszewski), články o divadle, literárních časopisech, o vědě aj. (zejména v Květech, rubriky Obzor slovanského písennictví, Obzor slovanské literatury, Kronika slovanských divadel). – V rukopise zanechal nehraný překlad jednoaktovky J. A. Fredra Před snídáním.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Emanuel; E., E. P-ý, E. V., -r-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čas (1860–61); ČČM (1859); Čech (1864–65); Hlas (1862–65); Kalendář Koruny české (1875); Květy (1865–70; 1865–66 překl. BB T. Ševčenka); Lit. listy (1865, Náčrtky z literatury ruské); Lumír (1859–63; 1859 překl. A. S. Puškin: Výstřel, 1863 překl. M. J. Lermontov: Démon); Nár. listy, i s tit. Nár. noviny a Naše listy (1865–71, i Kritická příloha k NL); Obrazy života (1859–62; 1860 Ruská literatura, překl. I. S. Turgeněv: Faust); Řízkij věstník (od 1870); Rodinná kronika (1862–65); Výr. zpráva Svato-boru za rok 1868 (1869). ■ KNIŽNĚ. *Překlad*: A. Pogorelskij (A. A. Perovskij): Klášterní dívka (1859); I. A. Gončarov: Oblomov (1861); N. V. Gogol: Mrtvé duše (1862); A. Dumas st.: Pařížští mohykáni 1–3 (1863–64, šifra E. P-ý); Kněz *** (J. H. Michon): Proklatec aneb Církev a nový věk 1, 2 (1864); V. V. Krestovskij: Petrohradské peleše 1–8 (1868–69); V. Sardou: Vlast (1870); A. Fredro: Panenské sliby aneb Magnetismus srdce (1872); A. N. Ostrovskij: Výnosné místo (1881). – *Ostatní práce*: Ruský tlumočník. Praktický návod k rychlému a snadnému naučení se jazyku ruskému (1868). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: K. Kloučková: Ladislav Hunyady aneb Pomsta cikánského děvčete (1860); Th. Barrière, J. Lorin: U klavíru (1865); H. Meilhac: Opisovač (1865); Molière: Nevědlník (1866); A. Förster: Oheň v dívčí škole (1867); A. N. Ostrovskij: Chudoba cti netratí (1867) + Bouře (1870); K. B. Juin, L. Flerx: Servus, pane Svobodo! (1869); E. Grangé, L. Thiboust, É. de Najac: Maškarní ples (1870); A. Fredro: Pomsta (1871); I. A. Mann: Obecné blaho (1871); N. J. Čerňavskij: Občanský sňatek (1873); L. Leroy, H. de Régner: Nad propastí (1873). ■ KORESPONDENCE: K. Kazbunda: Dopisy E. V. Karlu Sabinovi z cesty do Petrohradu a Moskvy (z 1867), in Pouť Čechů do Moskvy 1867 a rakouská diplomacie (1924). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Čech (5. 10. 1864 – 20. 2. 1865, spolu s F. Pejškem), Řízkij věstník (1870–76). ■

LITERATURA: J. N. (Neruda): ref. překl. A. N. Ostrovskij: Výnosné místo, NL 10. a 11. 5. 1869; X: ref. překl. V. Sardou, Čes. Thalia 1870, s. 11; an.: ref. překl. N. V. Gogol (k překl. I. Hoška, zmíněn i E. V.), Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 588; ● nekrology: an., Lit. listy 12, 1890/91, s. 211; an., NL 30. 4. 1891 (odpol.);

an., Hlas národa 1. 5. 1891; an. (J. Neruda), Humorist. listy 8. 5. 1891 → Podobizny 4 (1957) ●; K. Kazbunda in Pouť Čechů do Moskvy 1867 a rakouská diplomacie (1924, s. 43); in Rodinné listy Karla Sabiny (1947); R. Grebeníčková in Čeští radikální demokraté o literatuře (1954, s. 283 a 286); V. Baudyšová: K problematice překládání Gogola, Sovětská jazykověda 1954, s. 248; M. Bidlas: A. N. Ostrovskij v české publicistice počátkem 60. let 19. století, Českosl. rusistika 1961, s. 167; N. K. Žakova: První český překlad Lermontovova Démona, AUC Praha. Philologica – Slavica Pragensia 4–5, 1983, sv. 23, s. 225; M. Reissner: Tchán a zeť, Slovo 13. 6. 1997, příl.

lk

Jan Vávra

* 19. 10. 1843 *Praha*

† 27. 11. 1900 *Praha*

Autor povídek z českých dějin, společenských veselehoher a frašek.

V počátcích své literární činnosti se podepsával rovněž J. Vratislav Vávra, později, po otcově smrti, občas užíval přídomek Lomnický. – Syn spisovatele a překladatele J. Vávry Lomnického, vnuk nakladatele J. H. Pospíšila. Po vystudování reálky a obchodní školy v Praze pracoval krátce jako úředník anglo-uherské pojišťovny v Maďarsku, koncem 60. let se stal ředitelem nově ustaveného královéhradeckého Záložního a uvěrního ústavu, který vedl až do své smrti. Vychován v rodině známé svým hlubokým národním cítěním účastnil se v Hradci Králové nejrůznějších vlasteneckých, dobročinných a společenských aktivit, byl mj. zakládajícím členem zdejší Filharmonické jednoty. 1871 založil týdeník Hradečan, který též po dva roky redigoval. Přispíval i do dalších, převážně regionálních časopisů a sborníků, a to nejen prózou (fejetony, historické povídky), ale i odbornými články z oblasti bankovníctví a črtami z cest (navštívil přímořské lázně v Ostende, Norsko, Švédsko, 1887 podnikl s advokátem J. Hellerem a továrníkem A. Petrofem několikaměsíční cestu na „bratrskou Rus“). Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Historické prózy, jejichž děj V. často umísťoval do kraje mezi Hradcem Králové a otcovým rodištěm Lomnicí, čerpaly látku ze starších českých dějin, především z období dramatických svárů mezi příslušníky vládnoucího rodu

Přemyslovců (střet Soběslava I. s Otou Olomouckým – *Ratmír*, Václava I. se synem Otakarem – *Mladší král*) a sporů mezi pány a městy po smrti Vladislava Jagellonského (*Konšelova dceruška*), které vedly k rozvratu země, k úpadku pořádku a zákonnosti. Obraz neklidné doby se přitom stával pozadím pro rozvíjení tragických rodinných a milostných příběhů (*Opatovický klášter*...). Od počátku 80. let se V. věnoval převážně dramatu. Přestože tíhl spíše k divácky vděčnému veselohernému žánru a často užíval tradičních prostředků situační komedie, sledoval ve srovnání s tehdejší produkcí vyšší cíl. Nespokojoval se s pojetím syžetu hry jako pouhé stafáže k happyendovému příběhu lásky, ale snažil se milostný příběh rozšiřovat o témata obecnějšího společenského dosahu. Takovým tématem byla např. ziskuchtivost v rovině citové a společenské (*Spekulanti*...), sociální bída, odnárodnování a lokální politikaření (*Konkursy pana notáře*), hospodářská a politická řevnivost (*Nataša*). Občas se však uchýlil i k nekomplikované frašce (*Cylindr*, *Svatba na velocipedu*, *Pan vrchní porotce*). V rámci V. umělecky nevýrazného dramatického díla zůstala osamocena poměrně zdařilá tragédie z období třicetileté války *Pod krovem otcovským*, líčící pohnutý osud příslušníků šlechtické rodiny rozvrácené náboženskými sváry. – V pozůstatosti (LA PNP) se nachází rukopis veršovaného dialogu *Aj, dobré jitro*, sbírka veršů *Žertovné drobnosti* a rukopisy divadelních her *Diplomaté v lázních*, *Královy námluvy*, *Neznámá*, *Větroplavci*, *Ve veřejné hovorně aj.* – Povídky vydané v Kroměříži pod jm. Jan Vávra v souborech *Sbírka povídek* (1873), *U domácího krbu* (1874) a *Z vesnického života* (1874) jsou pravděpodobně (vzhledem k odlišné tematice i místu vydání) práce jiného autora.

PŘÍSPĚVKY in: Almanach vydaný v upomínku desetiletého trvání Dobroslava (1888); Čes. venkov (Dvůr Král. 1894); Hradečan (1871–72; mj. 1872 R Mladší král); Nár. kalendář (od pol. 60. let); Nová vlast (Milwaukee 1885); sb. Pomněnka na velkou slavnost národní (Hradec Král. 1892); Ratibor (1897); Slovanský kalendář (1874); Švanda dudák (1887, črta Tatarský kníže); Žofín (leták, 1893). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Opatovický klášter aneb Pomsta vypovězení (P 1863); Ratmír (P 1874); Konšelova dceruška (P 1874); Cylindr (D 1880, prem. 1881; s prací A. H. Sokola); Němý sirotek (D pro ml., 1888, prem. 1886); Konkursy pana notáře (D 1889, i prem.); Nataša, Pan vrchní porotce (DD 1889, prem. Nataši 1890); Velké panstvo (D 1890, i prem; s pracemi

B. Vikové Kunětické a V. Krylova); Svátba na velocipedu (D 1891, i prem.; s prací E. Wendlinga); Spekulantí aneb Úterek a pátek (D 1891); Pod krovem otcovským (D 1891, prem. 1893). ■ **REDIGOVAL časopis:** Hradečan (1871–72); *kalendář:* Kapesní kalendář kupecký (1876). ■

LITERATURA: E. Bílková: J. V. (1843–1900). Soupis osobního fondu (LA PNP 1993). ■ ● ref. Konkursy pana notáře: V. Vítězný, Lit. listy 10, 1888/89, s. 379; F. V. (Vrána), Čes. Thalia 1889, s. 222; an., Jitřenka 1889, příl. Místní oznamovatel, s. 66 ●; an.: ref. Němý sirotek, Hlídkka lit. 1889, s. 195; K. Š. (Štěpánek): ref. Nataša, Čes. Thalia 1890, s. 235; ● ref. Velké panstvo: P., Hlídkka lit. 1890, s. 451; Astur (H. G. Schauer), Lit. listy 12, 1890/91, s. 33 ●; ● ref. Pod krovem otcovským: L., Lit. listy 13, 1891/92, s. 108; V. Beneš, Hlídkka lit. 1893, s. 283 ●; ● nekrology: -e., Zvon 1, 1900/01, s. 132; an., Zlatá Praha 1901, s. 59 a 60 ●.

mv

Jaroslav R. Vávra

* 8. 3. 1902 *Hradec Králové*

† 5. 5. 1990 *Praha*

Prozaik, autor románů, reportáží a kulturněhistorických prací čerpaných převážně ze současnosti i minulosti severní Afriky nebo z dějin řemesla a technických objevů.

Plným jménem Jaroslav Raimund V. – Syn úředníka pojišťovny, který zemřel, když bylo V. 16 let, a jehož zásluhou podnikl už jako chlapec řadu cest po Evropě; starší bratr filmového režiséra Otakara V. (* 1911). Do 12 let žil v rodišti, pak studoval na reálce v Brně (1914–18); proti původnímu záměru studovat strojní inženýrství absolvoval externě několik semestrů na lékařské fakultě a vyučil se zubním technikem. Od 1924 žil v Praze jako nakladatelský redaktor (u Šolce a Šimáčka, F. Topiče, Jos. R. Vilímka, L. Mazáče, Fr. Borového aj.), v době okupace 1938–1945 byl spisovatelem z povolání. Ve 30. letech patřil k okruhu Václavkova Bloku, jehož programové prohlášení z počátku 1936 podepsal. 1931 a 1937 podnikl své první cesty po severní Africe; původně byly inspirovány plánem napsat knihu o starověkém Kartágu, autorovi však otevřely cestu především k africké koloniální současnosti. Francouzskou severní Afriku navštívil znovu po válce 1947, 1956 podnikl další cestu do Egypta, Sýrie a Libanonu, 1969 do Mongolska. Vedle literatury se V. věnoval i filmu jako spoluautor některých scénářů (např. 1927 *Batalion*, režie P. Pražský,

1948 Krakatit, režie O. Vávra), po válce 1945–73 byl zaměstnán v Českosl. filmu na Barrandově jako knihovník, pak ve Filmovém klubu, který založil, a v lektorátu barrandovského studia.

Do širšího literárního povědomí vstoupil V. knihou *Petrolejáři*, „románem z anglo-americké petrolejové války r. 1927“ o ruské naftové koncesi. Předjal v něm základní rysy své prozaické tvorby: kosmopolitní charakter osob i dějiště, zaujetí obecným pohybem hospodářským a sociálním či kmenovým osudem, často převažující nad individuálním příběhem, a s tím související časté včleňování odborného výkladu (včetně jazykového materiálu) do epického vyprávění, a vůbec střídání různých stylových poloh. Postupné tíhnutí k ryzě naučné složky, podložené pečlivým a mnohaletým studiem materiálu, se projevilo jak v jeho základním „africkém“ tématu, tak i u druhého tematického okruhu z dějin řemesla a technických objevů, jmenovitě z oboru sklářství. Řadu knih o severní Africe, zejména o Sahaře a jejích původních berberských obyvatelích, zahájil V. svou nejúspěšnější prózou *Ahmed má hlad*; na příběhu domorodého chlapce, který prošel zkušeností francouzského dělníka a nezaměstnaného a posléze skončí jako hrdina protikoloniálního odboje, zachytil V. v baladické poloze zápas o svobodu porobené země i zápas s drsnými přírodními podmínkami. Z autentických afrických cestovních zážitků i z odborného studia výtěžil před válkou i po ní ještě několik cestopisů (*Země zadávená žízní*, *Zastřená tvář Afriky*, *Zde jsou lvi...*) i kulturněhistorických pojednání (*Tuareg, poslední mohykán pravěkého člověka saharského*, *Na březích Nilu*, *Když kamení promluvilo*); vybrané kapitoly z těchto prací shrnul do dvousvazkového výboru *Africké cesty*. Z africké tematiky čerpají i dva V. dobrodružné romány pro mládež (*Ohnivý samum*, *Tvrdá pěst Tuaregů*). Další velký tematický okruh otvírá román *Prázdná mezi hvězdami*, situovaný do oblasti sklářského průmyslu; nad individuálním životním zápasem hrdiny, talentovaného tvůrčího specialisty, v něm převažuje bohaté rozvedená kulisa technického a obchodního prostředí sklářských hutí a prodejen. Další práce z této oblasti už přenesly těžiště vyprávění přímo do historie výroby skla, do problematiky technické a sociální (romány *Huťmistr Rückl*, *Případ skláře Egermanna* a rozsáhlá naučná monografie *Pět tisíc let sklářské-*

ho díla). Typickým V. útvarem je prvý z jmenovaných románů, založený na skutečných zápisích sklářského mistra ze Šenova, podobně jako druhý román na kronikách a jiných dokumentech; oba naznačují autorovo příznačné tíhnutí k autentickému životnímu materiálu, jeho zapojení do románové struktury však vyvolalo i umělecké problémy. I prozaická díla, která stojí mimo tyto dvě tematické řady, mají s nimi některé základní rysy společné: uplatňuje se v nich zkušenost autorova světoběžnictví (kterou sdílají i jeho hrdinové), zájem o širší společenské dění i záliba ve světě průmyslu a technických objevů. Právě techniky zvolil V. za reprezentanty pokolení, které formovala 1. světová válka, v pokusu o generační román *Děti naší doby* (přeproc. s tit. *Zhasněte!*); v knize *Posel úsvitu* pak zachytil osud českého vynálezce J. Božka a obraz české společnosti na prahu rodícího se technického věku.

PSEUDONYM, ŠIFRY: J. R. Cekota; j. r. v., J. R. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (1925, 1928, 1931–33); Čes. svět (1928); Čteme (1938); Čtenář; Elán (1930–33); Kultura doby (1938); Lid. noviny (1938–40); Lit. měsíčník (1973, 1975); Lit. noviny (1935, 1939); Lit. noviny (1952–58; 1955 Mých deset let v literatuře); Lumír (1937–38); Magazin DP (1935–37); Malý čtenář (1934); Nár. osvobození (1928, 1936–38); Niva (Brno 1929); Nové knihy (1962 o své kn. Když kamení promluvilo, 1964 o kn. Zde jsou lvi...); Nový život (1952); Panoráma (1935–38); Prager Presse (1931); Rozhledy (1938); Rozpravy Aventina (1931, o R Petrolejáři); Salon (Brno, Praha 1923); Stráž socialismu (Brno); Středisko (Brno 1934); Světozor; Tvorba (1935, 1937, 1973); U (1936); sb. Vyznání Karla Maye (anketa, 1932); Zora (1935). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a publicistika*: Láska Sáry Jensenové (P 1927); Petrolejáři (R 1930 na tit. listě, v tiráži 1931; upr. vyd. 1937); Ahmed má hlad (R 1935); Země zadávená žízní (cestopis, 1939; upr. vyd. 1946); Ohnivý samum (R pro ml., pseud. J. R. Cekota); Děti naší doby (R 1940; upr. vyd. 1946 s tit. Zhasněte!); Jedné zlé noci a jiná dobrodružství (PP 1941); Tuareg, poslední mohykán pravěkého člověka saharského (kult. hist. monografie, 1942); Prázdná mezi hvězdami (R 1944); Do nové říše pohádek (1945); Viděl jsem smrt (R 1945); Posel úsvitu (R 1947); Zastřená tvář Afriky (cestopis, 1948); Tvrdá pěst Tuaregů (R pro ml., 1950; upr. vyd. 1962); Huťmistr Rückl (R 1952); Na březích Nilu (kult. hist. a cestopisné kapitoly, 1958); Když kamení promluvilo (kult. hist. a cestopisné kapitoly, 1962); Zde jsou lvi – hic sunt leones (cestopis, 1964); Případ skláře Egermanna (R 1975). – *Ostatní práce*: Arabská otázka (1940); Pět tisíc let sklářského díla (1953). – *Výbor*: Africké cesty 1, 2 (1955). ■ REDIGOVAL *časova-*

pis: Zora (1934–35, s B. Sílovou); *publikaci*: Seznam dobré četby (b. d., 1927, propag. tisk nakl. K. Vačlena); *kalendář*: Kalendář studentstva Českosl. republiky na škol. rok 1936–37 (1936); *knižnici*: Průboj (1940–41). ■

LITERATURA: J. R. V. (propag. tisk nakl. Čs. spisovatel, 1977; zde i soupis knižního díla J. R. V.) ■ ● ref. Petrolejáři: vz. (V. Zelinka), Zvon 31, 1930/31, s. 405; J. Wenig, Venkov 4. 3. 1931; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 10. 4. 1931; K. B., RP 23. 6. 1931; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 146 → Mláží (1936); P. F. (Fraenkl), Naše doba 39, 1931/32, s. 120; B. V. (Václavek), Index 1932, s. 22; E. Rippl, Slavische Rundschau 1932, s. 17 ●; ● ref. Ahmed má hlad: F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 343 → Kritické glosy k nové poezii české (1939) a O umění (1955); -á- (J. Rybák), Haló noviny 26. 5. 1935; M. N. (Novotný), LidN 24. 6. 1935; F. N. (Němec), RP 17. 7. 1935; vbk. (V. Běhounek), PL 4. 8. 1935; G. (F. Götz), NO 12. 9. 1935; J. Šnobl, Čin 1935, s. 283; R. Č. (Černý), LUK 1935, s. 538; F. Dvorský, Tvorba 1935, s. 529; F. Soldan, LitN 8, 1935/36, č. 5 + polemika s autorem, tamtéž č. 8; B. Václavek in Evropská próza na nových cestách, Magazin DP 3, 1935/36, s. 148 → Kritické stati z třicátých let (1975); K. Sezima, Lumír 62, 1935/36, s. 51 → Mláží (1936); J. D. (Dvořák), U 1936, s. 189; Bše (I. Bauše), Archa 1936, s. 237 ●; V-P. (V. Pekárek): ref. Petrolejáři (upr. vyd. 1937), U 1937, s. 296; ● ref. Země zadávaná žízni: mp. (M. Pelant), Čtème 2, 1939/40, s. 110; J. W., NL 18. 2. 1940; B. Vk. (Václavek), LidN 15. 4. 1940; V. T. (Tichý), Nár. práce 6. 6. 1940; P., LitN 1940, s. 96; Hk. (J. Holeček), Naše zprávy 1940, č. 1 ●; ● ref. Děti naší doby: K. Sezima, Čtème 2, 1939/40, s. 311; J. Pilař, Venkov 10. 10. 1940; B. Jedlička, LidN 14. 10. 1940; -jms. (J. M. Slavík), Archa 1940, s. 271; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1940, s. 211; -ühl- (B. Mühlstein), Naše zprávy 1940, č. 84 ●; ● ref. Jedné zlé noci...: drb. (J. Borecký), Zvon 41, 1940/41, s. 616; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 18. 4. 1941; B. Jedlička, LidN 31. 8. 1941 ●; ● ref. Prázdnou mezi hvězdami: K. P. (Polák), Nár. práce 6. 7. 1944; J. Machoň, LidN 2. 5. 1945 ●; ● ref. Viděl jsem smrt: J. Mareš, Mladá fronta 11. 1. 1946; F. H. (Hampl), Práce 30. 3. 1946; G. (F. Götz), NO 8. 6. 1946; kp. (K. Polák), KM 1946, s. 119 ●; ● ref. Zhasněte!: F. (F. Götz), NO 12. 2. 1947; F. H. (Hampl), Práce 9. 5. 1947; J. Linhart, KM 1947, s. 95 ●; ● ref. Posel úsvitu: F. Hampl, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 34; B. Polan, LidN 8. 8. 1948 ●; ● J. Aul in J. R. V.: Tvrdá pěst Tuaregů (1950); ● k padesátinám: an., RP 9. 3. 1952; K. Nový, LitN 1952, č. 5 ●; G. Procházka: ref. Hufmistr Rückl, LidN 1953, č. 17; ● ref. Pět tisíc let sklářského díla: V. Běhounek, Práce 29. 11. 1953; V. Vrabec, Svob. slovo 29. 11. 1953; O. Mrkvička, LitN 1953, č. 51; J. Hofmeisterová, Výtvarné umění 1953, s. 553; V. Scheufler, ČL 1954, s. 136; V. Čech, Tvar 1954, č. 2 ●; J. Wičaz in J. R. V.: Africké cesty (1955); J. Dlouhý: ref. Africké cesty, Českosl. etnografie 1956, s. 93; J. Červenka: ref. Na březích Nilu, ZM 1959, s. 132; ● ref. Když kamení promluvílo:

P. Červíček, Nový Orient 1962, s. 215; mpk (M. Petříček), LitN 1962, č. 21 ●; ● k šedesátinám: v. f. (V. Forst), Tvorba 1962, s. 211; V. Pekárek, Kultura 1962, č. 10; M. Petříček, LitN 1962, č. 10; Im (P. Grym), LD 8. 3. 1962 ●; ● ref. Zde jsou lvi...: Z. Pochop, LitN 1964, č. 48; K. Tomášek, Kulturní tvorba 1964, č. 47; vř (V. Forst), RP 14. 12. 1964 ●; E. Macek in J. R. V.: Ahmed má hlad (1972); (hey) (J. Heyduk): J. R. V. je sedmdesát, LD 8. 3. 1972; ● ref. Případ skláře Egermanna: (a) (J. Adam), O knihách a autorech 1975, podzim; -pb- (P. Bílek), Nové knihy 1975, č. 51–52; J. Hrabák, Lit. měsíčník 1976, č. 4; (vm) (V. Mikolášek), Průboj 27. 2. 1976; (mjv) (M. Janů-Veselá), Práce 24. 3. 1976 ●; ● k pětasedmdesátinám: (EM) (E. Minář), RP 8. 3. 1977; -jšp- (J. Špičák), Svob. slovo 8. 3. 1977; M. Veselá, Práce 8. 3. 1977; E. Macek, O knihách a autorech 1977, jaro; J. Pecháček, Lit. měsíčník 1977, č. 3 ●; J. Cinková in J. R. V.: Posel úsvitu (1982); ● k osmdesátinám: S. Bartůšková, Lit. měsíčník 1982, č. 3; -jbc- (J. Bečka), Nový Orient 1982, s. 157; J. Rumler, Nové knihy 1982, č. 10; H. Hrzalová, Tvorba 1982, č. 10 ●; O. Špejzinger in Českolipsko literární, sv. 11, 1992, s. 37; H. Mikulová: Kartágo, které hovořilo česky (zde i dopis J. R. V. Ottovi Dubovi, asi z 1946), Tvar 1999, č. 14.

es

Rudolf Vávra

* 14. 4. 1905 Žižkov (Praha-Ž.)

Autor románů ze současnosti a humoristických próz; překladatel z itaštiny, němčiny a rumunštiny.

Syn vězeňského dozorce. Před 2. světovou válkou byl důstojníkem (podplukovníkem) českosl. armády. Další povšechné životopisné údaje jsou známy pouze z obálky V. knih a recenzí, které udávají, že V. odešel z veřejné služby a byl tajemníkem redakce pražského nakladatelství, dlouholetým spolupracovníkem nedělních příloh různých novin a časopisů, překladatelem z několika jazyků, novinářem a že pobýval mezi umělci české venkovské divadelní společnosti. Údaje o V. úmrtí nebyly zjištěny.

V. údajně nejdříve publikoval časopisecky povídky, než přistoupil k románové tvorbě. Psal především společenské romány nehlubokého záběru čerpající náměty ze soudobého života; úvahy komentující děj a péče věnovaná vykreslení vnitřních motivací nicméně odlišují jeho romány od pouze libivé či zábavné periferní produkce. Se záměrem zachytit proměny psychiky postav rozvíjel V. nejčastěji příběhy

milostných vztahů nebo uskutečňování životních cílů, provázené střety, nepřízní osudu a omyly, završené však smířením, překvapivým rozuzlením, vyzráním osobnosti a dosažením obyčejného štěstí (*Bouře se přehnala, Křišťálový palác, Život a smrt zápasí*). Sklon k neobvyklým až přemrštěně vypjatým fabulacím, vycházejícím vstřícně čtenářské zálibě v napínavém ději, charakterizuje mj. román *Neviditelná milenka*, v němž se k tragické události oslepení umělce, k motivu viny a jejímu odčinění snatkem i k ireálnému podnětu (zhoubné působení neviditelné modelky) vrství další strojené situace. Román *Láska na venkově* líčí komplikované a temné vztahy, které jsou určovány tradičními vesnickými předsudky sociálními a morálními, rozbujelými emocemi (milostná vzplanutí, ponížení, zavilá nenávisť) či konfrontací s cizorodostí městských vlivů a které nakonec dojdou vysvětlení i urovnání. Téma humoristického románu *Exekuce* se zápletkou z autorova života (kvůli záměně jmen omylem doručený exekuční výměr a následné opletačky) V. přepracoval také jako veselohru. Pod pseudonymem Rudolf Vaverák publikoval soubor krátkých humoresek o různých typech cestujících v pražských tramvajích *Pan Naskoči a jemu podobní pánové* a prózu *Ženich usnul*, groteskní obrázky ze života penzistů scelované nejistě vedenou historikou o seznámení na inzerát, které však upouštějí od podrobnější kresby povah a motivací.

PSEUDONYMY: Rudolf Vaverák, Rudolf Vaverdře (dub.), Strýček Slávek. ■ KNIŽNĚ: *Beletrie*: Neviditelná milenka (R 1942); *Bouře se přehnala* (R 1942); *Exekuce* (R 1942; i jako stejnojm. D, b. d.); *Život a smrt zápasí* (R 1943); *Křišťálový palác* (R 1943); *Láska na venkově* (R 1944); *Pan Naskoči a jemu podobní pánové* (PP 1944, pseud. Rudolf Vaverák); *Ženich usnul* (R 1944, pseud. Rudolf Vaverák); *Rek, Stela a Šipka* (P 1944, pseud. Strýček Slávek). – *Překlady*: M. Dandolo: *Anděl promluvil* (1942); C. Jenco: *Bratrstvo Růžového draka* (1942); G. Strack: *V říši krokodýlů a volavek* (1944); I. L. Caragiale: *Bibíček* (1960, rozmož.). – *Ostatní práce*: *Slovenské národní povstání* (1945, s F. Oktavcem). ■ REDIGOVAL *časopis*: *Rozprawy o literatuře a umění* (1942, roč. 2, č. 6–10, odp. red.). ■

LITERATURA: ● ref. *Neviditelná milenka*: -k., *Rozprawy o literatuře a umění* 2, 1941/42, č. 10; jšk (J. Š. Kvapil), *LidN* 4. 1. 1943 ●.

jip

Vincenc Vávra

* 26. 7. 1849 *Oujezdec* (Lhota pod Hoříčkami)
u Náchoda
† 3. 1. 1936 *Brno*

Moravský buditel, literární historik zabývající se především životem a dílem Boženy Němcové.

Základní vzdělání získal na české obecné škole ve Chvalkovicích (1855) a na německé v Kohoutovicích u Trutnova (1856) a pak na hlavní škole ve Dvoře Král. (od 1857); gymnázium absolvoval 1863–71 v Hradci Král. (spolužák A. Jirásek), po maturitě odešel do Prahy na filoz. fakultu, kde vystudoval obor klasická filologie. Od 1875 působil jako suplující učitel na pražském reálném gymnáziu v Jindřišské ul., 1880 pak po státních zkouškách přešel na čes. vyšší gymnázium do Brna na místo řádného učitele a odtud 1883 na nově zřízené čes. gymnázium ve Starém Brně (ředitel F. Bartoš), 1899 byl ustanoven ředitelem státního reálného gymnázia v Přerově. Po odchodu do penze 1918 se vrátil do Brna; pohřben byl na Ústředním hřbitově. – V duchu bartošovské buditelské tradice pracoval po celý život na kulturním, osvětovém a národním rozvoji Moravy. Byl aktivním členem Nár. jednoty a Matice moravské, 1891–99 správcem brněnské veřejné knihovny, k jejímuž zřízení dal sám podnět, a knihovníkem Čes. spolku muzejního, přednášel na půdě ženských vlasteneckých spolků *Vesna* (*Vzpomínka na Vesnu*, *Lid. noviny* 2. 10. 1920) a *Vlasta* (Přerov) a bezplatně vyučoval na soukromé dívčí škole v Brně, spolupodílel se na ustavení nadací pro podporu českých vlasteneckých a vzdělávacích organizací ad.

Literárně debutoval několika básněmi (*Blahověst*) a pokusem o povídku (*Koleda*), později se věnoval pouze odborné práci. Publikoval články z oboru klasické filologie a filozofie, psal (zejména do *Literárních listů*) literární kritiky a články. Od 90. let se soustavně věnoval životu a dílu Boženy Němcové. Vedle množství studií (*Z dětských let B. Němcové, Rozbor Pohorské vesnice...*, *Typické osoby v povídkách Chudí lidé, Z rodinných poměrů B. Němcové* aj.) vydal knižní monografii, již se pokusil překonat dosavadní syntetické práce o této autorce (J. E. Sojka, J. Hanuš, S. Podlipská) důrazem na faktografickou úplnost a přesnost životopisného materiálu; pramenem mu byly archivní dokumenty, korespondence a také svědectví přátel.

tel a příbuzných B. Němcové. Rozborem próz (zvláště *Babička* a *Chudí lidé*) a konfrontací postav a míst s jejich reálnými předlohami chtěl upozornit na dosud nedostatečně respektované diference mezi životními poznatky a uměleckými obrazy v díle této spisovatelky. Jako jeden z prvních upozorňoval na potřebu vydat souborně korespondenci B. Němcové. Sám uveřejnil několik dopisů časopisecky (ČČM 1896, *Hlídka literární* 1896, 1899) a 1915 vydal a podrobnými poznámkami doprovodil jejich obsáhlejší knižní sbírku (rodinná korespondence z 1853–61, dopisy J. Němce a V. Č. Bendla Stránického) a zápisky B. Němcové, které získal osobním darem od spisovatelčiny dcery Theodory. Práce byla pro některé úpravy (zkracování a vynechávání pasáží) podrobena nesouhlasné kritice. Jako pedagog a buditel oceňoval především výchovný význam díla B. Němcové a snažil se šířit jeho znalost v nejšířších kruzích (*Čítanka Boženy Němcové*).

PSEUDONYM, ŠIFRA: V. Oujezdský; V. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Božena Němcová 1820–1862. Sborník statí o jejím životě a díle (1912); Čas. Beletristická příl. k politickému týdeníku... (1897); ČČM (1896); kal. Čes. koruna (Brno 1894); *Čítanka Boženy Němcové* (1911); Hlas; *Hlídka lit.* (Brno 1896–99); roč. *Chudým dětem* (Brno 1892–97, 1915–32; 1893 *Z dětských let B. Němcové*, 1920 *Z rodinných poměrů B. Němcové*); *Koleda* (Olomouc 1876–81); *Komenský* (1905–12; 1906 *Typické osoby v povídce Chudí lidé*); *Lada* (1922); *Lid. noviny* (1912–22); *Lit. listy* (1888–91); *Mor. orlice* (Brno 1894, 1912, 1922, 1925); *Moravskoslezská revue* (Mor. Ostrava 1912); *Národopisný věstník československý* (1908); *Niva* (Brno 1893); *Obzor* (Přerov); *Obzor lit.* (Brno 1896); *Památník k 60. výročí státního reálného gymnázia v Přerově 1871–1931* (1931); *Vesna* (Brno, Vel. Meziříčí 1896–97); *Věstník čes. profesorů* (1907); *Výr. zpráva čes. gymnázia v Brně* (1883); *Výr. zpráva dívčích škol Vesny v Brně* (1897, *Rozbor Pohorské vesnice Boženy Němcové*, i sep.); *Výr. zpráva vyššího státního gymnázia v Přerově* (1907–17); *Ženský svět* (1921). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Božena Němcová. Pokus životopisný a literární (b. d., 1895). – *Ostatní práce*: *Sbírky Muzejního spolku v Brně* 1. *Knihovna, Inventář a katalogy* (1893); *O účastenství žen v českém probuzení* (b. d., 1896). ■ KORESPONDENCE: J. K. (Kabelík): *Nová korespondence Boženy Němcové a F. M. Klácela* (Kabelíkovi b. d.), *MSIR* 8, 1911/12, s. 539; J. Kabelík, ČČM 1916, s. 248 a 360. ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: *Čítanka Boženy Němcové* (b. d., 1911); *Korespondence a zápisky Boženy Němcové* (b. d., 1915). ■

BIBLIOGRAFIE: R. Kantor in *Výr. zpráva státního reálného gymnázia v Přerově za škol. rok 1928/29*. ■ LITERATURA: V. Dorazil: V. V. – životopisec Boženy Němcové (1934); E. a J. Bílkovi: V. V. (1849–1936). *Soupis osobního fondu* (LA PNP 2000). ■ F. B. (Bílý) in V. V.: Božena Němcová (b. d., 1895); ● ref. Božena Němcová: A. F. Tichý (F. Dlouhý), *Lit. listy* 16, 1894/95, s. 234 a 375; J. Hd., NL 6. a 7. 9. 1895; J. Kocrec, *Hlídka lit.* 1895, s. 305; J. J. Veselý, *Vlast* 12, 1895/96, s. 304; F. V. Vykoukal, ČČM 1897, s. 397; Iber a řk. (V. Řezníček), *Alétheia* 1897, s. 387 (k tomu V. V., *Hlídka lit.* 1897, s. 914) ●; R. Dvořák: ref. *Rozbor Pohorské vesnice Boženy Němcové*, ČČM 1897, s. 382; ● ref. ed. *Korespondence a zápisky Boženy Němcové*: Kaz. (F. S. Procházka), *Zvon* 15, 1914/15, s. 559; an., *Zlatá Praha* 32, 1914/15, s. 526; J. Borecký, *Topičův sborník* 3, 1915/16, s. 233; J. Kabelík, ČČM 1916, s. 248 a 360 ●; R. Kantor in *Výr. zpráva státního reálného gymnázia v Přerově za škol. rok 1928/29* (s. 33); A. N. (Novák): V. V. osmdesátníkem, *LidN* 26. 7. 1929; J. Volf: *Pozůstalost řed. gymn. V. V., Venkov* 21. 6. 1931; V. Dorazil: V. V. pětaosmdesátníkem, *NO* 3. 8. 1934; ● nekrology: A. N. (Novák), *LidN* 5. 1. 1936; -vh- (M. Hýsek), *LF* 1936, s. 180; an., *PL* 7. 1. 1936 ●; T. N. S.: *Vzpomínka na V. V., životopisce Boženy Němcové*, *Venkov* 31. 7. 1940.

lk

Vincenc Vávra Haštalský

* 4. 10. 1824 *Praha*

† 6. 8. 1877 *Praha*

Radikálně demokratický politik, publicista a divadelní referent, překladatel francouzské, německé a anglické literatury.

VI. jm. V. Vávra, podepisoval se i V. Vávra-Haštalský. – Pocházel z vlastenecky smýšlející rodiny, jeho otec, mlynář, se aktivně podílel na revolučních událostech 1848–49 a národní politice se věnoval i v pozdějších letech. Bratr Emanuel V. byl v 60. letech významným propagátorem a překladatelem slovanských literatur. Manželka Karolína V., roz. Týnská (* 1825), byla autorkou *Pražské kuchařky* (1866). V. H. získal základní vzdělání na německých farních školách u Sv. Petra a u Týna v Praze. Poté absolvoval Akademické gymnázium na Starém Městě (prof. F. Svoboda) a tzv. filozofii. Během studia se přátelil s mladými vlastenci a literáty kolem V. B. Nebeského a J. J. Kaliny a pod Hančovým vedením se učil ruštině a polštině (v čas. *Květy* a *Čes. včela* údajně uveřejnil několik překladů). Při volbě povolání se rozhodl pro stu-

dium práv, které ukončil 1847. Přípravu k doktorátu přerušily revoluční události 1848–49, jichž se aktivně účastnil. Již na počátku 40. let se zajímal o politické a společenské dění v Čechách. Psal o národnostní problematice Židů, o českých kulturních podnicích, podílel se na organizování vlasteneckých řemeslnických spolků a byl členem tajného demokratického sdružení Repeal. 1848 se účastnil svolání schůze ve Svatováclavských lázních a organizace Slovanského sjezdu. Byl členem Svornosti a tajemníkem nově založeného politického spolku Slovanská lípa. Redigoval jeho list *Noviny Lípy slovanské*, spolupracoval s Havlíčkovým *Slovanem* a s Knedlhansovým *Pražským večerním listem*, přispíval do *Včely* a *Květů*. V četných úvodnicích a drobných článcích sledoval a komentoval vývoj revolučních událostí a vysvětloval radikálně demokratické politické postoje. 31. 12. 1850 byl zatčen (záminkou se stalo prozrazení jeho účasti na tajné schůzce s M. A. Bakuninem) a po tříleté vazbě ve vězení na Hradčanech odsouzen na pět let těžkého žaláře (později zmírněno na jeden rok) v uherském Munkácsi (Mukačevo, Ukrajina). Už v dubnu 1854 však byl při rozsáhlé amnestii propuštěn (zážitky z cesty a z pobytu v uherském vězení barvitě popsal v deníku *Zápisky starého osmačtyřicátníka*, které posmrtně vydal jeho zeť J. Schiebl). Po návratu do Prahy byl pod policejním dohledem. Nebylo mu umožněno dokončit právnická rigoróza a v advokátní kanceláři byl strpěn pouze jako neplacená pracovní síla. Starost o rodinu ho nutila hledat vedlejší výdělek. Překládal cizojazyčnou beletrii a divadelní hry (ke každé práci odevzdané do tisku musil žádat policejní svolení). 1855 přijal nabídku redigovat Bellmannův kalendář *Českomoravská pokladnice* a vytvořil z něho pestrý beletristicko-naučný list, který suploval nedostatek časopisů během porevoluční restriktce národního života a poskytoval publikační příležitost předním soudobým českým spisovatelům (K. J. Erben, V. Hálek, A. Heyduk, G. Pflieger Moravský, S. Podlipská, J. Wenzig aj.). Po politickém uvolnění 1860 se znovu věnoval žurnalistice. Byl prvním spolupracovníkem Krásova listu *Čas* (1861 hlavním redaktorem), z něhož však pro nesouhlas s protifederalistickou linií listu brzy vystoupil. 1862 spolu s A. Finkem založil nový politický deník *Hlas* a stal se jeho hlavním redaktorem (1863 byl několik měsíců vězněn za uveřejnění člán-

ku Proč i kněží účastní se v hájení práv národních). Ve snaze posílit mladočeský směr české politiky se 1865 dohodl s J. Grégrem na sloučení *Hlasu* s *Nár. listy*. V jejich redakci setrval pak až do smrti. Redigoval zároveň *Kalendář Koruny české* (E. Grégra), jemuž dal výrazně politický, demokratický charakter (otiskoval tu vlastní úvahy a rozborů současné situace a portréty českých politiků, např. F. Palackého, K. Sladkovského, A. P. Trojana). Jako bývalý politický vězeň nesměl 1861 kandidovat za poslance, teprve po rehabilitaci (1867) mohl obnovit své politické aktivity a v duchu mladočeské politiky zastupoval nymburský a novoběnský okres na českém zemském sněmu. Vykonával také řadu funkcí v nově založených českých kulturních spolcích: byl členem výboru Svatoboru a výboru pro zřízení *Nár. divadla*, předsedal literárnímu odboru *Umělecké besedy* aj. Zemřel na srdeční mrtvici, pohřben byl na Olšanech.

Znalost jazyků vedla V. H. k poměrně obsáhlé překladatelské činnosti. Knižně a v časopisech vydával překlady románů a drobných próz z francouzštiny (A. Achard, L. Fortoul, V. Hugo, Molière, P. E. de Musset, P. A. de Ponson du Terrail), němčiny (F. Schiller, U. Horn) a z angličtiny (Ch. Dickens, G. P. James). Pro potřeby soudobé české divadelní scény (Prozatímního divadla) přeložil Schillerova *Fieska*, Molièrovy *Směšné filfeny* a řadu prací z repertoáru francouzské a německé dramatiky, orientovaných k nenáročné zábavě obecnstva. Je pravděpodobně také autorem informativních článků o ruské literatuře, uveřejňovaných v *České včele* již před 1848. – Česká literatuře věnoval *Stručný obrys historie české literatury*, v němž se příznaně opřel o Jungmannovu *Historii literatury české* (text vznikl a byl údajně v němčině přednesen slovanským, maďarským a německým vězňům v Munkácsi). V připomenutí pravosti rukopisných památek (RKZ) a slovenských emancipačních snah reprezentovaných L. Štúrem se odrazil dobový romantický nacionální postoj. V kalendářích, které redigoval, uveřejnil několik portrétů soudobých spisovatelů (např. K. Havlíček Borovský, P. Chochołušek, V. K. Klicpera). Psal divadelní referáty a kritiky (zvláště čas. *Lumír*, v *Hlasu* pak 1863 zastupoval J. Nerudu v divadelním referátu v době jeho cesty do Francie). – V rukopisu zanechal text zřejmě původní divadelní hry *Internovaný*, životopisnou studii herečky a spisovatelky E. Peškové a učebnici *Phraséo-*

logie der deutschen und böhmischen Sprache nach Šumavskýs grossem Wörterbuch (Lit. archiv PNP). Překlady pod šifrou V. V. připisované v některých pramenech V. H. jsou prací F. Vinklera.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Haštalský, Jan Slavomil (též J. Slavomil, J. Sl., Slavomil, Sl., V. Slavomil) Vávra, Jan Slavomír (též J., J. S., J. Slavomil, J. Sl., J. V., Slavomír, Sl., Sl. V., S. V., V., V. Slavomír, V. Sl.) Haštalský, Jaromír Slavomil, Jaroslav Čeněk, J. Slavíček, J. Slavomil, J. Slavomil V., Slavomil, Slavomil V., V. V.-Haštalský; -a., H., Hý, H-ý, J. S., J. Sl, J. Sl. V., J. Sl. W., J. S. V., -I., Sl, Sv., -v- (Pražský večerní list 1849), v. (Pražský večerní list), V., V. S. (dub., Pražský večerní list 1848), V. V., W. W., -z (dub., Hlas 1863), *.* ■ PŘÍSPĚVKY in: Boleslavan (1867); Čes. včela, pokr. Včela (1843–44 dub., 1848–50); kal. Českomoravská pokladnice (1856–65); Dělník; Hlas (1862–65); Kalendář Koruny české (1867–77); Konstituční pražské noviny (duben–květen 1848); Květy (1843 dub., 1846, 1848); Květy (1866); Lípa slovanská, pokr. Noviny Lípy slovanské (1848–49); Lumír (1854–59); Nár. listy, i s tit. Nár. noviny a Naše listy (1865–77); Obrana; Osvěta; Poutník (1847); Prager Morgenpost (1860); Pražský večerní list (1848–50); Ranní list (1848); Rodinná kronika (1862); Slovan (1850); Slovan (1870–71); Svoboda (1870–71); Union (od 1850, stálý spolupracovník); – posmrtně: Pilsner Reform (1881); Ruch (1885). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Stručný obrys historie české literatury (1856, pseud. J. Sl. Haštalský ← Českomoravská pokladnice na rok 1857); – posmrtně: Zápisky starého osmačtyřicátníka (1889, ed. J. Schiebl). – *Překlady*: F. Schiller: Spiknutí Fieska v Janově (1860, i prem. s tit. Fiesko); an.: Slepá (1861); E. Hellmuth: Císař Josef II. (1862); V. Hugo: Bídnič 1–5 (1863–64, v seš. 1862–63) + Chrám Matky boží v Paříži (1865, v seš. 1864–65); A. Meissner: Černožlutí (1866). ■ SCĚNICKY. *Překlady*: S. H. Mosenthal: Svatojanský dvůr aneb Selka a palič (1854); M. J. Bouchardy: Pastýř Lazar (1855); F. Stamm: Libuše, kněžna česká aneb Založení Prahy (1855); G. Sand: Vinný lis aneb Tajená láska (1856); H. G. Bohn: Žalář londýnský (1857); F. Kaiser: Paní hospodská aneb Železnice v horách (1857); F. Adami: Z mrtvých vstalá (1858); A. Langer: Jidáš od r. 1741 aneb Francouzové v Praze (1858); F. Ch. Hebbel: Anežka Bernauerová aneb Zápas lásky s Korunou (1859); M. Beer: Struensee (1865, pseud. J. Slavíček); Molière: Směšné filfleny (1866). ■ REDIGOVAL noviny: Lípa slovanská, pokr. Noviny Lípy slovanské (1848–49, od 2. 10. 1848 s J. Podlipským, od 2. 1. 1849 s K. Sabinou, od 4. 4. do 28. 4. 1849 sám), Čas (26. 5. 1861 – 31. 12. 1861), Hlas (1. 1. 1862 – 14. 6. 1865, s A. Finkem), Nár. listy (15. 6. 1865 – 6. 8. 1877, 1867 a 1868 s tit. Nár. noviny, 1868–69 Naše listy); *kalendáře*: Českomoravská pokladnice (1856–65, 1. roč. s J. S. Knedlhansem Liblínským), Kalendář Koruny české (1867–77). ■

LITERATURA: H. Kokešová: V. V. H. (1824–1877). Soupis osobního fondu (LA PNP 1998). ■ an. (F. B. Mikovec): ref. insc. překl. S. H. Mosenthal, Lumír 1854, s. 1103; an.: ref. Stručný obrys historie české literatury, Pražské noviny 15. 6. 1856; an.: ref. insc. překl. F. Kaiser, Pražské noviny 20. 1. 1857; an.: ref. insc. překl. A. Langer, tamtéž, 12. 6. 1858; an.: ref. insc. překl. F. Ch. Hebbel, Prager Zeitung 3. 11. 1859; an.: ref. překl. F. Schiller, Hvězda 1860, s. 178; ● ref. kal. Českomoravská pokladnice: an. (J. V. Šesták), Pražské noviny 12. 9. 1860; J. Cl. (B. Janda Cidlinský, dub.), Čas 10. 10. 1860; v=, Čas 30. 10. 1861 ●; J. N. (Neruda): ref. překl. E. Hellmuth, Čas 25. 11. 1860, příl.; an. (J. Neruda): V. V., Rodinná kronika 4, 1863/64, s. 75 → V. V.: Zápisky starého osmačtyřicátníka (1889); an.: V. V., Praha 1869, s. 143; ● nekrology: an., Čes. včela 1877, s. 252; an., Pokrok 7. 8. 1877; an., NL 7. a 9. 8. 1877; an., Světozor 1877, s. 383; F. Schulz, Osvěta 1877, s. 795; an., Koleda (Olomouc) 1878, s. 33 ●; F. Čenský: Naše časopisectví v letech 1848–50, Hlas národa 25. 7. a 1. 8. 1886; ● ref. Zápisky starého osmačtyřicátníka: -r-, Lit. listy 10, 1888/89, s. 383; P. P. (Papáček), Hlídká lit. 1889, s. 219; š. (J. Kuffner), NL 9. 4. 1889 ●; J. Neruda: V. V. H., Humorist. listy 1889, s. 218 → Podobizny 4 (1957, s. 41); an.: ref. překl. V. Hugo: Bídnič (další vyd.), Zlatá Praha 14, 1896/97, s. 576; F. S. (Schulz): Zemřelým druhům redakčním, NL 2. 1. 1900; -ae-: Starý český žurnalista, Tribuna 6. 8. 1927; an.: Památce Nerudova druha, Nár. práce 4. 10. 1939; R. Grebeníčková in ant. Čeští radikální demokraté o literatuře (1954, s. 271 aj.); K. Kosík in Česká radikální demokracie (1958); L. Neckářová, A. Vanoušek in Olšany pozapomenuté i současné (1998).

lk

Jan Vávra Lomnický

* 10. 5. 1792 *Dolní Lomnice* (Lomnice nad Popelkou)
† 27. 8. 1866 *Praha*

Překladatel divadelních her a výchovných povídek pro mládež tehdy oblíbených německých autorů.

Pokřtěn Jan Antonín; psal se též Jan V. Lomnický, J. (J. N., J. V., V.) Lomnický. – Syn sedláka. Po obecné škole se vyučil tkalcem, teprve jako devatenáctiletý se rozhodl dále studovat: absolvoval gymnázium v Jičíně a tzv. filozofii v Praze. Zde pak nastoupil do kanceláře krajského (kouřimského) úřadu a po čase přestoupil do státní účtárny, kde zůstal až do odchodu do penze. Během studií se sblížil s pražskými vlastenci, pokoušel se o vlastní literární tvorbu (báseň a drobné povídky v Čechoslavu a Jindy a nyní) a podporoval české divadlo (údajně také

ochotnický vystupoval na scéně Stavovského divadla); přispíval též Jungmannovi materiálem pro Slovník česko-německý. 1828 se oženil s dceřou nakladatele J. H. Pospíšila, jemuž pak pomáhal s pražskou pobočkou tiskárny (vydával zde také své práce, zejména překlady, mj. v knižnici Divadelní bibliotéka). V prosinci 1835 byl jmenován prozatímním profesorem českého jazyka a literatury na pražské univerzitě (po odvolání F. L. Čelakovského) a v této funkci působil do 1839. Později vyučoval český jazyk ve stavovském konviktu (od 1847), jako suplující profesor na pražské polytechnice (1848–66) a na německé reálce v Praze, vedle toho si zřídil 1843 soukromý učitelský ústav. Zemřel na cholera za prusko-rakouské války, pohřben byl na Olšanských hřbitovech. – Syn V. L. Jan Vávra byl autorem veseloher a historických povídek.

V. L. se podílel na tvorbě repertoáru pro české divadlo překlady a úpravami cizích her; zaměřoval se zejména na méně náročná díla německých autorů (R. J. Benedix, Ch. Birch-Pfeifferová, A. W. Iffland, A. Kotzebue aj.). Většina jeho prací byla scénicky realizována (Stavovské a Král. zemské divadlo v Praze) a reprízována ještě v 70. letech 19. století. Jako překladatel se věnoval také četbě pro mládež: do češtiny převédl řadu zábavných a mravně a křesťansky výchovných povídek soudobých německých spisovatelů (Ph. Körber, Ch. Schmid, J. H. D. Zschokke). V duchu dobové praxe kladoucí na překlady umělecky nenáročné literatury méně přísná měřítka je tlumočil většinou volně a příběhy lokalizoval do českého prostředí (např. Šumava u G. Sandové). Překlady z pozdějších let bývaly kritizovány i pro nízkou jazykovou úroveň (J. Neruda, V. Hálek).

PSEUDONYM, ŠIFRA: Jan Nepomuk V.; V. L. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čechoslav (1820, B Obraz nevinnosti venkovské); Čes. včela (1846); Hlas (1863); Jindy a nyní (1831); Květy (1835); Poutník slovanský (1826); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Plesání věrné Prahy u slavném příjezdu Jejich c. k. Majestátností Ferdinanda I. a Marie Anny Karoliny, dne 4. října 1835 (B b. d., 1835); Dva proroci a zíratelé duchů. Příběh o strašidlech a vraždách z Krkonošských hor (P b. d., mezi 1864–66). – *Překlady a úpravy povídek a divadelních her*: J. H. D. Zschokke: Ovoce dobročinnosti (1835, autor neuveden) + Malé příčiny (1849) + Roztlučený džbán (1850); A. Kotzebue: Epigram aneb Což si mne žádá nevezme? (1836); Ch. Schmid: Ferdinand. Příhody španělského hraběte (1843) + Klárka aneb Jak nevinnost zachovati (1843) + Nejlepší

dědictví (1843) + Jenováfa (1846) + Bolestín (1850) + Titus a rodina jeho, Démantový prsten, Anselmo (1852) + Džbán na vodu, Kaple u Vlkovsi, Meloun (1853) + Štědrý večer (1854) + Eustachius (1857) + Růžový keř, Angelika (1858); Ph. Körber: Myslivna na hoře sv. Maurice aneb Trest bezbožníka nemine (1845) + Cesta do zlaté země Kalifornie (1858; 1860 s tit. El-Dorado. Vyobrazení cesty konané do zlatonosných dolů v Kalifornii roku 1848) + Feodora Golovina vypovězení do Sibirie (1858) + Mladý plavec čili Manilská galeona (1864); R. J. Benedix: Vězení (1853) + Ženit nebo neženit (1865); J. F. A. Bayard: Hrabě z Letorieru aneb Jak se přizeň získá (1854); J. Franul von Weissenthur: Statek Lhota aneb Výhra z velké loterie (1854); K. L. Blum: Bál v Miloticích (b. d., asi 1855, hráno s tit. Výroční trh v Miloticích); Ch. Birch-Pfeiffer: Sirotek Lowoodský (2. vyd. 1868, prem. 1855; podle R. Ch. Brontěové) + Dáblova bařina (1858, insc. 1859 s tit. U dáblova potoka; podle P. G. Sandové); I. V. F. Castelli: Petr a Pavel (2. vyd. 1866, prem. 1856). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: A. W. Iffland: Advokáti (1844); J. Franul von Weissenthurn: Elisena, kněžna Volharská aneb Les u Sibirie (1845); Ch. Birch-Pfeiffer: Štefek Langer z Hlohova aneb Holandský krb (1845) + Matka a syn (1859, podle R. F. Bremerové Sousedé) + Kolovrátkář a jeho schovanka (1860) + Miláček štěstěny aneb Babička a vnučka (1861) + Sedlák zlatodvorský (1863); F. Kaiser: Vrátný z Karlína (1860); O. Redwitz-Schmoelz: Filipina Welsarová aneb Vítězství lásky nad otcovským srdcem (1860); L. Feldmann: Účtovní rada a jeho dcery (1863). ■

LITERATURA: an. (J. K. Tyl, dub.): ref. překl. J. H. D. Zschokke: Ovoce dobročinnosti, Květy 1835, s. 230, příl. č. 12; ● ref. překl. A. Kotzebue: Epigram (insc. 1835); J. K. Chmelenský, Čes. včela 1835, s. 16; T. H., Květy 1836, s. 11, příl. č. 3 ●; P.: Spisy Šmídovy pro mládež, Škola a život 1857, s. 186; X.: ref. překl. Ch. Birch-Pfeiffer: U dáblova potoka, Lumír 1859, s. 810; ● ref. insc. překl. O. Redwitz-Schmoelz: R., Pražské noviny 4. 1. 1860; an. (V. Hálek), NL 4. 6. 1861 ●; J. Neruda: ref. insc. překl. Ch. Birch-Pfeiffer: Sedlák zlatodvorský, Hlas 1. 10. 1863 → České divadlo 2 (1951, s. 160); an.: nekrolog, NL 28. 8. 1866; A. A. Coleman: Kotzebue in tschechischer Übersetzung, Zeitschrift für slavische Philologie (Lipsko) 1934, s. 60; P. Přidalová: Z historie výuky jazyků na pražské české technice 1846–1918, Acta polytechnica 8, ř. 6, 1987, č. 3, s. 5.

lk

Hugo Vavrečka

* 22. 2. 1880 *Polská Ostrava* (Ostrava)
† 9. 8. 1952 *Brno*

Autor humoristických próz a novinářských črt, publicista a diplomat.

Narodil se v rodině důlního zřízence. Studoval reálku v Ostravě (mat. 1899) a obor strojnictví a elektrotechnika na německé technice v Brně (1899–1904). Poté vykonal jednoroční vojenskou službu u námořnictva v Pule (Chorvatsko). Po návratu krátce (1905) pracoval na technice jako odborný asistent a současně si zařídil strojní a elektrotechnické poradenství (1905–07). Již v době studií spolupracoval s Lid. novinami a 1906–14 byl jejich redaktorem; časem se vypracoval na vedoucího národohospodářské rubriky, po válce se stal členem redakčního kruhu. Vedle odbornějších statí z oboru zde otiskoval i povídky, fejetony a dramatické scénky. Oženil se 1910. V době 1. balkánské války působil jako válečný dopisovatel v Bulharsku (1912–13). Za 1. světové války sloužil u válečného námořnictva v Terstu (spolupracoval s vídeňskou odbočkou Maffie) a po válce (1918–19) tam zastupoval českosl. stát jako jeho zplnomocněnec (velitel českosl. vojenského oddělení). Jako člen českosl. delegace se účastnil 1919 mírové konference v Paříži, navštívil tehdy také USA. V diplomatických službách působil jako generální konzul v Hamburku (1920–22), jako vyslanec v Budapešti (1922–26) a ve Vídni (1926–32). Jeho rozsáhlé znalosti národohospodářských teorií a zejména praktické zkušenosti ho předurčily k významným ekonomicko-politickým funkcím v Malé dohodě, k organizování středoevropské hospodářské spolupráce i k účasti na mezinárodních kongresech, kde zastupoval českosl. průmyslové kruhy. Neúspěch jeho středoevropských koncepcí ho přiměl k opuštění diplomatických služeb. 1932–45 byl ředitelem pro zahraniční styky Bařových závodů ve Zlíně. Svou práci u firmy nakrátko přerušil, když po dva měsíce na podzim 1938 vykonával funkci ministra propagandy a ministra bez portfeje ve vládách M. Hodži a J. Syrového (1938 se také stal komisařem českosl. účasti na světové výstavě v New Yorku). Po znárodnění Bařovy firmy byl penzionován. Po válce byl v procesu s představiteli Bařových závodů kvůli údajné spolupráci s okupanty osvobozen (firma napopak podporovala politicky pronásledované i odboj), po únoru 1948 byl znovu pro politické důvody souzen a odsouzen ke třem letům vězení (trest však pro nemoc nenastoupil). Z matčiny strany byl dědečkem spisovatele a prezidenta Václava Havla a jeho bratra, fyzika Ivana.

Ačkoli V. publikoval v denním tisku i beletrii, za svého života vydal knižně pouze delší humoristickou povídku *František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese* (původně ve *Večerních Lid. novinách* 1907–08), která zesměňovala monarchistické zřízení; zároveň byla rozmarnou parodií na poměry ve vysoké diplomacii a na tehdy oblíbenou detektivní literaturu A. C. Doylea. Její děj V. založil na dvojníckých záměnách, kdy chudý moravský praktikant zastupuje pod Holmesovým dohledem španělského krále. Zdroj situační a slovní komiky i parodizační postupy, vrcholící zejména při Lelíčkově působení u španělského dvora, využil V. Burian nejprve v divadelním (*To dokáže Lelíček*, 1930) a poté ve filmovém provedení (se stejným titulem jako kniha, 1932, režie K. Lamač), na V. prózu navázal Leda (E. Lederer) povídkou *Lelíček redivivus*. V malém nákladu vyšel 1948 V. překlad do němčiny práce filozofa J. Šafaříka *Sedm listů Melinovi*. Posmrtně publikovaný soubor *Život je spíš román* obsahuje povídky, novinářské žánry, nástin vlastního životopisu (do 1932) i ukázky z korespondence. V beletristické složce převládá humorně laděná povídka a v slezskostravském dialektu podaná črta; nechybí ani politická satira a sarkasticky proti feminizmu vyostřená utopie s průvodním ironicky nadhozeným tématem celé V. generace o proměně stroje v živoucí, lidsky cítící bytost.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Hugo Vavris; H. V., -is-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čas; Čes. slovo (1934); Dobrá kopa; Lid. noviny (1904–40, i *Večerní Lid. noviny*). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese (P 1908, pseud. Hugo Vavris); – posmrtně: *Život je spíš román* (PP 1997, pseud. Hugo Vavris, ed. N. Pavelčíková). – *Překlad*: E. Reves: *Anatomie míru* (1947). – *Ostatní práce*: *Hospodářská budoucnost Dunaja* (Bratislava 1936). ■ KORESPONDENCE: *Petrě Bezruč!* (Bezručovi z 1919), LidN 9. 3. 1919; *Dopis J. A. Bařovi ze srpna roku 1939 + Osvobození Zlína* (dceři Boženě z 1945), in H. V.: *Život je spíš román* (1997); in Karel Čapek. *Přijatá korespondence* (Čapkoví z 1920; 2000, ed. M. Dandová a M. Chlábková). ■

LITERATURA: Kazetka (K. Z. Klíma): ref. František Lelíček... (2. vyd.), LidN 11. 5. 1919; A. Heinrich: *Vzpomínka na španělského krále*, LidN 17. 4. 1931; ● k šedesátinám: KZK (K. Z. Klíma), Jk (J. Kolařík), oba LidN 22. 2. 1940; P.T. (Toman), *Venkov* 22. 2. 1940 ●; M. Krulichová: Hugo Vavris, František Lelíček a Vlasta Burian, in H. V.: *František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese* (1991); N. Pavelčíková: *Pozoruhodná osobnost H. V.*, LidN 5. 6. 1993; J. To-

meš: Lidé kolem Lidovek, LidN 2. 12. 1993; J. Pavelčík: Lašský folklorista H. V., Těšínsko 1993, č. 3; V. M. Havel in Mé vzpomínky (1993, s. 222); J. Vaňhara: H. V., in Příběh jednoho muže a jednoho města (b. d., 1995); N. Pavelčíková in H. V.: Život je spíš román (1997); ● ref. Život je spíš román: Z. Pincová, Slovo 3. 5. 1997; (voj), Práce 17. 6. 1997; J. Červenková, LidN 18. 6. 1997; M. Nechvátal, Mladá fronta Dnes 23. 7. 1997; K. Milota, LitN 1997, č. 17; I. Harák, Host 1999, č. 9, příl. ●.

sb, zp

Bohumil Vavroušek

* 25. 6. 1875 *Slavětín* u Chotěboře
† 6. 10. 1939 *Praha*

Autor Literárního atlasu československého a dalších obrazových publikací, editor, sběratel rukopisů a literárních památek, fotograf.

Psal se i Vavroušek Slavětínský (Vavroušek-Slavětínský), Slavětínský-Vavroušek; slovensky psán Vavrúšek. – Pocházel z rolnického prostředí. Po studiu na učitelském ústavu v Kutné Hoře učil na různých místech Novobydžovska, 1911 přešel na školy v Praze, naposledy učil na vinohradské měšťanské škole. Po 1. světové válce napomáhal budování hlubších česko-slovenských vztahů jako ředitel Štefánikovy koleje a jednatel Českosl. jednoty, pro slovenské školství pořídil několik učebnic pro obecné školy. Do důchodu odešel 1926 na vlastní žádost, aby se mohl plně věnovat své sběratelské zálibě v oblasti literární tvorby i lidové architektury a národopisu; z pořízených dokumentů pak sestavoval obrazové monografie. Jeho fotoarchív portrétů českých spisovatelů (5400 negativů) je uložen v Archivu AV ČR.

V. zahájil svou tvůrčí činnost různorodými pracemi: průvodci po polských i evropských městech a obrazovými publikacemi o Slovensku (*Malebné Slovensko*), dále fotografickými alby českých spisovatelů i politiků (*České album*) i obrazovými profily významných autorů 19. století (K. H. Máchy, K. Havlíček Borovský). V polovině 20. let vyústila jeho fotografická sběratelská a cestovatelská aktivita v několik monografií z oblasti lidové architektury a národopisu (*Dědina, Kostel na dědině a v městečku, Církevní památky na Podkarpatské Rusi*); naplnil je vesměs vlastními uměleckými snímky a pro úvodní pojednání získal i kulturního historika Z. Wirtha. Ve vztahu k literatuře pak do-

spěl ve 30. letech i k obdobné syntéze obsáhlým *Literárním atlasem československým*. Obsahuje v chronologickém pořadí podobizny českých a slovenských spisovatelů od obrození, snímky jejich rodných míst a domů, fotografie pomníků i titulních listů jejich hlavních děl. Portréty jsou doprovázeny texty s životopisnými údaji, na nichž spolupracoval A. Novák. Atlas představující vyvrcholení V. práce vzbudil množstvím sneseného materiálu značné uznání, objevily se však i kritické hlasy (M. Hýsek) upozorňující na spornou chronologii některých úseků zobrazovaného literárního vývoje a nedostatky ve výkladu jednotlivých památek. Chystaný třetí díl už nevyšel, podobně jako V. další soubor zachycující lidové stavby Dědina a městečko a s F. Žákavcem připravovaný Atlas československých výtvarných umělců. Vedle své stěžejní práce V. sestavil i obrazové publikace věnované M. R. Štefánikovi a J. E. Purkyněmu a uspořádal sborníky k životním jubileím F. Táborského a J. Kořenského. V posledních letech života připravil materiálově bohatou, i na korespondenci založenou biografii záhadně zmizelého malíře J. Tulky, kterou z pozůstalosti vydala V. dcera Anna.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Bohumil Slavětínský; B. V., B. V. S. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis čes. turistů; Čes. svět (1915–19); sb. Dr. Josef Kořenský (1937); Malý čtenář (1911–14); Rozkvět; Sokol (1936–39); Světozor (1915–32); Topičův sborník (1926); Venkov (1933–41); Zlatá Praha (1916–19). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a umění* (obrazové publikace s textovým doprovodem): České album 1, 2 (1919, 1. spisovatelé, 2. politikové); Album na památku stých narozenin Karla Havlíčka Borovského (1921); Literární atlas československý 1, 2 (1932, 1938, s. příspěvím A. Nováka); Album Karla Hynky Máchy (1936, s. příspěvím A. Nováka); Album Jana Ev. Purkyně (1937, s. příspěvím O. V. Hykeše a A. Nováka); – posmrtně (monografie): Josef Tulka (1940, ed. A. Vavroušková). – *Ostatní práce*: Krakov, Lvov, Vělička, Zakopané, Varšava, Čenstochová (průvodce, b. d., 1910); Šolcův stručný průvodce hlavních měst v Evropě (1912, Antverpy, Benátky, Brémy, Brusel, Cáchy, Hamburk, Kolín n. R., Ostende, Terst); Šlabikár pre ľudové školy (1919, s. pomocí H. Bunčákové-Groeblové); – (obrazové publikace:) Malebné Slovensko (1920); Malebné pohľady na Slovensko 1–4 (1921); Dědina (1925, s. úvodem Z. Wirtha); Církevní památky na Podkarpatské Rusi (1929); Kostel na dědině a v městečku (1929, s. úvodem Z. Wirtha); Pamiatke Milana Rast. Štefánika (1929). ■ REDIGOVAL sborník: Čtvrťky 4 (1936, s. F. Pátou a J. Veselým). ■ USPOŘÁDAL

A VYDAL: Čítanka pre ľudové školy 1, 2 (1919; upr. vyd. 1921–23, s jinými); Počtovnica pre ľudové školy 1–3 (1919–20, s jinými); Památník Karla Havlíčka Borovského. K stoletým narodeninám neohrozeného politického vúdce, pravého politického buditele a národného mučedníka (1921); ant. Karel Havlíček Borovský, buditel národa, jeho politický učitel a bojovník za jeho práva a svobodu (b. d., 1921); ant. Josef Kajetán Tyl, český buditel, spisovatel, herec a spolutvůrce národní hymny Kde domov můj (1926); J. K. Tyl: Pomněnky z hrobu nejstaršího Čecha (1926, i upr.); sb. František Táborský. Hrst statí přátelských vzpomínek k jeho sedmdesátce (1928); Almanach Jindy a nyní na jubilejní svatováclavský rok 1929 (1928, s M. Novotným); sb. Dr. Josef Kořenský. Životopisná stať a hrst vzpomínek k jeho devadesátce (1937). ■

LITERATURA: H. Šebestová: B. V. (1875–1939). Literární pozůstalost (LA PNP 2000). ■ A. G. (Grogor): Nové čítanky pro slovenské školy, MSIR 15, 1920/21, s. 27; P. St., ref. Album na památku... Karla Havlíčka Borovského, Zlatá Praha 1921, s. 385; ● ref. ed. Karel Havlíček Borovský, buditel národa...: an., Zvon 22, 1921/22, s. 54; V. F. S. (Suk), Úhor 1922, s. 44 ●; ● ref. ed. Josef Kajetán Tyl, český buditel... = (J. Vodák), Čes. slovo 4. 8. 1926; A. N. (Novák), LidN 23. 9. 1926 ●; Ant. Procházka: ref. ed. J. K. Tyl: Pomněnky z hrobu nejstaršího Čecha, Naše věda 9, 1927/28, s. 165; mj. (M. Jirko): ref. ed. sb. František Táborský, Čes. slovo 13. 5. 1928; ill (A. Novák): ref. ed. Almanach Jindy a nyní..., LidN 1. 12. 1928; A. N. (Novák): ref. Dědina, Kostel na dědině a v městečku, Církevní památky na Podkarpatské Rusi, LidN 14. 12. 1929; ● ref. Literární atlas československý 1, 2: -vh- (M. Hýsek), LF 1931, s. 365; Š. Jež, Lumír 58, 1931/32, s. 456; F. K. (Křelina), Venkov 28. 12. 1932; -vh- (M. Hýsek), LF 1933, s. 211; F. Šimek, Střední škola 1934, s. 262; J. Malý, Samostatnost 24. 9. 1936; n. (M. Novotný), LitN 9, 1936/37, č. 6; ill (A. Novák), LidN 12. 10. 1938; -vh- (M. Hýsek), LF 1939, s. 80; R. Sch. (Schams), Střední škola 1939, s. 95 ●; ne (A. Novák): k šedesátinám, LidN 26. 6. 1935 + ref. sb. Dr. Josef Kořenský, LidN 19. 8. 1937; ● nekrology: B. (E. Bass), LidN 7. 10. 1939; A. Wenig, Venkov 10. 10. 1939; P. S. (Sula), Nár. práce 13. 10. 1939; -btk- (V. Brtník), Zvon 40, 1939/40, s. 112; Bra. (J. Brambora), ČČH 1940, s. 176; A. Pražák, Naše věda 1941, s. 319 ●; A. Wenig: B. V., NL 24. 12. 1939; ● ref. Josef Tulka: E. Bass, LidN 27. 10. 1940; j. k. (J. Krejčí), Nár. práce 10. 11. 1940; J. Vacke, Večerní Nár. práce 16. 11. 1940; J. J. Paulík, LitN 1940, s. 232; B. Storm, Řád 1940, s. 501; Žp., Čes. osvěta 37, 1940/41, s. 85 ●; H. Šebestová: B. V. a jeho sbírka, sb. Lit. archiv 32–33, 2001, s. 473 + B. V. a jeho „znovuobjevená“ celoživotní sbírka, Tvar 2002, č. 4.

vf

Zdeněk Vavřík

* 21. 9. 1906 *Libhošť* u Nového Jičína
† 29. 12. 1964 *Praha*

Básník vycházející ze spirituální poezie, autor prozaických adaptací pro mládež i burleskních vyprávěnek a her, literární publicista a recenzent, překladatel z francouzštiny, osvětový pracovník a organizátor i teoretik veřejného knihovnictví.

Jeho otec, matka a později i mladší bratr byli učители. 1911 se rodina přestěhovala do Moravské Ostravy-Mariánských Hor, kde se otec stal řídicím učitelem. Na ostravském gymnáziu (mat. 1925) byl V. žákem V. Martínka, A. Procházky a překladatele F. Krále; účastnil se studentského literárního ruchu, obzvláště intenzivně se 1924 podílel na časopisu Oheň, založeném opavskými gymnazisty, který i spoluredigoval. Po neúspěšných studiích práv na Karlově univerzitě v Praze přešel 1928 na filoz. fakultu, kterou absolvoval 1932 (zapůsobili na něho zejména J. Horák, M. Hýsek, F. X. Šalda a V. Tille; 1930 studoval osm měsíců na filoz. fakultě univerzity v Rennes ve Francii); současně vystudoval Státní školu knihovnickou v Praze. Stal se pak knihovníkem v Moravské Ostravě (1933–35) a Opavě (1935–38), po německém záboru pohraničí působil v Pardubicích (1939–55). Ke konci války pracoval v rámci totálního nasazení v továrně na výbušniny v Semtíně. Po válce se vedle své práce v pardubické městské knihovně podílel na organizaci českosl. veřejného knihovnictví a na založení časopisu Knihovna. 1955–64 byl redaktorem Literárních novin. Ve svých působitích se aktivně zúčastňoval kulturního života: v Moravské Ostravě působil v Klubu moderní kultury, připravoval literární večery a účinkoval v debatních pořadech, v Pardubicích byl od 1941 dramaturgem činohry Východočeského divadla, 1938–44 soustavně referoval v Lidových novinách o celém kulturním životě v Pardubicích (o divadle, výstavách, přednáškách, besedách se spisovateli, o akcích městské knihovny atd.). Po válce také spolupracoval s českosl. rozhlasem.

V. debutoval 1919 fejetonem, který mu v Ostravském deníku uveřejnil V. Martínek. Po raných wolckrovských začátcích (zvláště v čas. Oheň) počal psát (pod vlivem teorie H. Brémondova o čisté poezii) kultivované verše naplněné tesknými motivy noci, smrti, hrobů a ti-

cha, v nichž se soustřeďoval především na básnický obraz a zvukové hodnoty slov (*Elegie, Noci*). Teprve postupně se jeho verš zkonkrétnoval v básních inspirovaných milostným zážitkem (*Klenba*), ostravskou skutečností (*Píseň Ostrava*) a zvláště pak odtržením Slezska a německou okupací; vrcholu svých básnických možností a nejužšího sepětí s národním kolektivem dosáhl ve sbírce *Rodná*. Výrazněji se jeho básnický přístup ke skutečnosti projevil v tvorbě pro mládež, založené sice většinou na adaptacích, vyznačující se však osobitým podáním. První a současně nejúspěšnější z těchto prací (vzniklou z podnětu F. Halase) bylo zdařilé převyprávění proslulého středověkého cestopisu *Milion*, které pod tit. *Dobrodružství Marca Pola* vyšlo v četných vydáních. V knize *Kolovrat* spojil V. pověsti a pohádky z východních Čech s ukázkami dětské lidové poezie. Jeho prózy z 50. let s historickou tematikou husitskou (jiráskovské *Čtení o Janu Želivském*) i krajevou (soubor vyprávění s motivy z pověstí a pohádek *Ostravice*) jsou místy poznamenány didaktičností, anachronismy a násilnou aktualizací, přesto však ve své době patřily k nejlepším pracím v tomto žánru. Pro děti psal i loutkové hry. Osobitý výraz V. nalezl v humorných vyprávěnkách pro dospělé, spjatých s Pardubickem, a v burleskní hře *Stará komedie*, karikující v historickém rouše pokrytectví nepřátel všeho nového, zvláště v umění (obojí v knize *Zelená brána*). V podnětných úvahách *Knihovníkův zápisník* využil bohatých zkušeností ze své profese. V hojně publicistické činnosti glosoval (leckdy s polemickou vervou) kulturní aktuality; věnoval se i recenzní činnosti, zvláště v oblasti literatury pro mládež, a překládání z francouzštiny. – Psal též pásma a hry pro rozhlas (1956 hra *Bezbožný mnich*; pro mládež 1955 *Tři úkoly Martina Kaluse*, 1963 *O Peronikovi*, 1964 *Paní ostrova Lok*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Don Q., Harry & Vik (společně s B. Melicharem), Jan Uvíra, J. L. Adam, Vika-Zeno-R. (společně s B. Melicharem, Z. Šmídem a A. C. Norem), V. Zdík, Z. d. Vik; K, Kř, Q., -ř, v, V, V., vk, V. Q., vřk, Z. d. V., zdvřk, zh, zk., zř, ZV, Z. V., zv, z. v., zV, -zv-, Zvřk, zvřk. ■ PRÍSPĚVKY in: Akord (1936); Cesta (1926–27); Černá země (Mor. Ostrava 1930–38); Červený květ (Ostrava 1958–64); Čes. slovo (1930); Čin (1930–32); Čteme (1938–43); Duch času (Mor. Ostrava); Host (1927–29); Host do domu (od 1955); Index (1929–30); Iskra (Hrabyně 1932);

Klas (1942); Knihovna (od 1945); Knihovníkův zápisník (Pardubice 1939–42); Kruh (Mor. Ostrava 1925); Kultura (1961); Lid. noviny (1927–45); Listy pro umění a kritiku (1933, 1937); Lit. noviny (1931, 1941); Lit. noviny (1952–64); Lumír (1927–39); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava); Nár. osvobození (1927–39); Nár. práce (1939–44); alm. Náš hlas (Frydek 1935); Odeon; Oheň (Opava 1924); Ostravský deník (od 1919); Panoráma (1940); Poezie (Mor. Ostrava 1931–33); Pramen (Plzeň 1927); Pramen (Opava 1937); Právo lidu (1931–38); Prospekt (1930–31); Ranní noviny (1934–38); Rozhledy (1935–38); Rozpravy Aventina (1929–32); Rudé právo (1962); Řád (1942); sb. Slezsko Bezručovi (Hrabyně 1937); Švanda dudák; Tvar (1928); Tvorba (1962); Úhor (1943–44); Věstník Matice opavské, pokr. Slezský sborník (Opava 1935, 1937); Zlatý máj (1958–64). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Elegie (BB 1929); Noci (BB 1932); Plakati světlem (BB 1933, bibliof., vešlo do násl. sbírky); Klenba (BB 1936); Bard (proslv, 1937, bibliof.); Píseň Ostrava (BB 1938); Puklý bronz (BB 1939, bibliof.); Píseň za pomezí (B 1939, bibliof.); Rodná (BB 1940); Staletí (rozhlas. pásmo, 1940); Dobrodružství Marca Pola (P pro ml., 1942); Kolovrat (PP pro ml., 1944); Truchlorouška (BB 1945); Čtení o Janu Želivském (P pro ml., 1953); Judita (D 1953, rozmnož., prem. 1944); Casanova (D 1953, rozmnož., prem. 1943); Ostravice (PP pro ml., 1956); Šibal Kacařek (D pro loutky i živé herce, 1957, rozmnož., i prem.; přeprac. vyd. 1958 tiskem s tit. Kratochvíle s Kacařekem); Stará komedie (D 1957, rozmnož., i 1958 přeprac. vyd. in *Zelená brána*); *Zelená brána* (PP a D 1958); Turandot (D 1958, adaptace hry C. Gozziho, rozmnož., prem. 1942); Chlapci a hokej (P pro ml., 1961, s J. Tožičkou). – *Překlady*: A. R. Le Sage: Kulhavý ďábel (1932); C. Aveline: Dvoji smrt Frédérica Belota (1939). – *Ostatní práce*: Knihovníkův zápisník (1946). – *Výbor*: Poezie (1942, usp. autor). ■ SCÉNICKY. *Loutková hra*: Pohádka o dívce holubičí (1951). – *Adaptace*: J. K. Tyl: Kutnohorští havíři (1945, s K. Dvořákem). ■ REDIGOVANÉ *časopisy*: Oheň (2. roč. podzim 1924, č. 1–4, s F. Lazeckým), Kruh (1925, 1. č., s A. C. Norem, K. Šmídem a J. Závadou), Poezie (1931–33, 1. roč. s J. Strakošem a Z. Šmídem, 2. roč. i s J. Závadou), Pramen (1937, informační časopis České knihovny města Opavy), Knihovníkův zápisník (1939–42), Paprsek (1941); *sborník*: Pardubice 1340–1940 (1940); *edice*: Knihovna básní (1942), Klenba (1945–47). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Urbanec: Soupis knižně vydaného díla Z. V., Listy PPB, ř. 3, 1965, s. 20. ■ LITERATURA: ● ref. Elegie: M. K. (J. Mašek), Host 8, 1928/29, s. 189; V. Nezval, ReD 2, 1928/29, s. 260; B. F. (Fučík), RA 4, 1928/29, s. 373; AMP (A. M. Piša), PL 21. 4. 1929; J. Knap, Venkov 3. 11. 1929; m. (E. Mašák), Archa 1929, s. 287; jč- (J. Čep), Tvar 1929, s. 223 ●; ● ref. Noci: F. Neužil, Středisko 2, 1931/32, s. 210; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 221; F. X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 310 → Z období Zápisníku 2

(1987, s. 401); jv. (J. Vodák), Čes. slovo 27. 2. 1932; A. N. (Novák), LidN 3. 4. 1932; J. Knap, Venkov 4. 5. 1932; AMP. (A. M. Píša), PL 6. 5. 1932; L. T. (Třenecký), Iskra 1932, s. 62 ●; ● ref. Plakati světlem: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 60, 1933/34, s. 58; F. X. Šalda, ŠZáp 6, 1933/34, s. 25 → Z období Zápisníku 2 (1987, s. 425) ●; ● ref. Klenba: A. N. (Novák), LidN 1. 11. 1936; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 63, 1936/37, s. 324; AMP. (A. M. Píša), PL 10. 2. 1937 → Třicátá léta (1971); H., Rozhledy 1937, s. 38; rč. (V. Renč), Řád 1937, s. 187; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 26 ●; AMP. (A. M. Píša): ref. Píseň Ostrava, Nár. práce 5. 1. 1939; ● ref. Puklý bronz: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 65, 1938/39, s. 299; AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 7. 5. 1939; bn, LidN 26. 6. 1939 ●; ● ref. Píseň za pomezí: M. Novotný, LidN 8. 1. 1940; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 19. 1. 1940 ●; ● ref. Rodná: AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 25. 8. 1940; J. Strakoš, Řád 1940, s. 415; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1940, s. 281; -ühl- (B. Mühlstein), Naše zprávy 1940, č. 74; rfš. (R. F. Šimek), Zvon 41, 1940/41, s. 139; M. Haller, Střední škola 1941, s. 120 ●; ● ref. Poezie (výbor): K. P. (Polák), Nár. práce 11. 10. 1942; J. K. (Kopecký), LidN 25. 10. 1942; J. Janů, KM 1942, s. 272 (k tomu polemicky J. John, Naše doba 50, 1942/43, s. 287); J. Vladislav, Řád 1942, s. 483; Ns (J. Nečas), Naše doba 50, 1942/43, s. 89 ●; F. Křelina: ref. Dobrodružství Marca Pola, Řád 1942, s. 426; V. Hloch: ref. Turandot (insc.), Venkov 6. 12. 1942; ● ref. Casanova (insc.): J. K. (Kopecký), LidN 27. 1. a 2. 2. 1943; -da (F. Komenda), Venkov 21. 9. 1943; ●; ● ref. Truchlorouška: AMP. (A. M. Píša), Práce 7. 12. 1945; Z. S. (Skyba), PL 5. 1. 1946; A. Závodský, SISb 1949, příl. Slezská tvorba, s. 52 ●; ● ref. Knihovnickův zápisník: (ah) (A. Holas), Rovnost 23. 5. 1946; Lin. (J. Linhart), KM 1946, s. 267; E. Kvasnička, Čes. osvěta 1946, s. 367; L. Bernásek, Nová Lubina 1946, s. 107; M. Brondič, NO 18. 10. 1946 ●; ● ref. Čtení o Janu Želivském: ac (A. Císařová), Kostnické jiskry 1953, č. 17; F. Kubka, LitN 1953, č. 30 ●; ● k padesátinám: D. Šajtar, Červený květ 1956, č. 5; J. Závada, LitN 1956, č. 40 ●; ● ref. Ostravice: N. Č. (Černý), Komenský 1956, s. 559; V. J., Červený květ 1957, s. 69 ●; Z. Z.: ref. Kratochvíle s Kacafirkem, Českosl. loutkář 1957, s. 177; ik (I. Klíma): ref. Zelená brána, LitN 1959, č. 17; O. Popp, Causa Vavřík, ZM 1963, s. 309 (polemika s čl. Z. V.: Causa Spejbl, tamtéž, s. 234, o pojetí dalšího poslání Divadélka S+H); ● nekrology: (bš) (M. Bureš), Svob. slovo 31. 12. 1964; K. Dvořák, LitN 1965, č. 2; vf (V. Ficek), SISb 1965, s. 131; K. Mrzeta, Plamen 1965, č. 2; M. Rusínský, Červený květ 1965, s. 61; Z. K. Slabý, ZM 1965, s. 71; J. Urbanec, Listy PPB, ř. 3, 1965, s. 13 ●; A. Hájková: Několik otázek nad tvorbou Z. V., Listy PPB, ř. 4, 1974, č. 6; Z. Pfefferová: Z. V., Vlastivědné listy Severomor. kraje 1979, č. 2; Z. Bár: Vzpomínka na Z. V., Ostravský večerník 21. 1. 1980; V. Závada in Z. V.: Dobrodružství Marca Pola (1980); S. Urbanová: „Člověk pilný a pracovně široký“, Nová svoboda 2. 10. 1986; -dš- (D. Šajtar): 80 let Z. V.,

Kulturní měsíčník 1986, č. 9 + in Poezie 1931–1934 (1995, s. 12, 30, 57, 112 aj.).

pp

František Vavřín

* 6. 12. 1884 *Michle* (Praha-M.)

† 21. 2. 1936 *Praha*

Prozaik a dramatik, překladatel z italského a německého.

Podepisoval se i Jiří Vavřín. – Byl zaměstnán jako disponent Prago-Anglobanky v Praze.

Literárně spolupracoval s kolegou ze zaměstnání V. Peřinou na námětově různorodých románech a na situačních veselohrách, které vycházely vstříc vkusu širokého publika. Nejzdařileji se jim podařilo skloubit situační a charakterovou komiku s grotesknem v *crazy-komedii Děvče z lepší rodiny*. Román *Veliký vzdech*, situovaný na italské šlechtické sídlo a koncipovaný se snahou po uměleckém ozvláštňení námětu (milostné zklamání mladé dívky) se rozplývá v mlžném novoromantismu (motiv dvojníka) a psychologismu s četnými literárními reminiscencemi. Sociální román s detektivní zápletkou *Tragický omyl Jana Beránka* naopak reflektuje tehdejší kruté životní podmínky pražských nezaměstnaných, mnohomluvnost a stylistická ledabylost však ubírají románu na přesvědčivosti. Ze společné dílny zůstaly pravděpodobně pouze v rukopise hry *Láska vždycky nevěstí, Hra ve čtyřech* a *Pravda je dnes nemoderní* (uvedeny v Kulturním adresáři ČSR 1936). Ani po V. vlastní hře Marie Cvrčkové, zmiňované M. Novotným v Panorámě 1936 a údajně zadané Nár. divadlu, nejsou žádné stopy. – V. překladatelská činnost vyplývala zpočátku z jeho zájmu o osobnost G. G. Casanovy; román A. Schnitzlera *Casanovův návrat do vlasti* doplnil poznámkami a statí, vztahující se jak ke Casanovově biografii, tak k jeho dílu. Později překládal na dobré jazykové úrovni z německé literatury romány s válečnou tematikou.

PSEUDONYM: T. G. Laurier. ■ PŘÍSPĚVKY in: Kulturní zpravodaj (1926–28), pokr. Panoráma (1929–30); Pramen (1922–25); Právo lidu (1920); Švanda dudák. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Veliký vzdech (R 1927, s V. Peřinou); *Láska na rozcestí* (R 1930, s V. Peřinou); *Tragický omyl Jana Beránka* (R 1933, s V. Peřinou); *Děvče z lepší rodiny* (D 1934, s V. Peřinou). – *Překlady*: G. G. Casanova : Můj útěk z olovených komor

benátských (1924); A. Schnitzler: Casanovův návrat do vlasti (1924); F. von Unruh: Verdun (1926); A. Zweig: Spor o seržanta Gríšu (1929; 1938 s M. Novotným). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Pan ministerský předseda (1924, s V. Peřinou). ■

LITERATURA: V. Brtník: ref. překl. G. G. Casanova, Venkov 24. 2. 1925; ● ref. překl. A. Zweig: J. O. Novotný, Cesta 12, 1929/30, s. 377; J. Šimsa, Naše doba 37, 1929/30, s. 313 ●; ● ref. Tragický omyl Jana Beránka: -Rja- (F. Rojka), Čes. osvěta 30, 1933/34, s. 295; f. s. (F. Soldan), RA 9, 1933/34, s. 101; M. M. (Majerová), Čin 1934, s. 87; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1934, s. 28 ●; ● nekrology: M. N. (Novotný), Panoráma 1936, s. 55; an., PL 22. 2. 1936 ●.

sb

Fan Vavřincová

* 17. 11. 1917 Praha

Autorka populárních dívčích a ženských románků, humoristických próz a detektivek; filmová, televizní a rozhlasová scenáristka.

VI. jm. Věra Němotová (pod ním uveřejnila značnou část svých prací), roz. Peygerová. Pro pseudonym zvolila otcovo křestní jméno Vavřinec a variaci v rodině oblíbeného jména František. – Dcera ředitele firmy Česká cukerní. Po základní škole studovala na francouzském gymnáziu v Dejvicích (mat. 1935) a poté dva roky externě na filozof. fakultě (státnice z němčiny, francouzštiny a ruštiny), z rodinných důvodů (vdala se ještě jako středoškolačka 1935) však studium přerušila. Po sňatku žila na zakoupeném zámku Sudovice u Nového Knína. 1936–38 pracovala jako lektorka a redaktorka v nakladatelství Rodina, pak se věnovala literatuře a rodině. Po válce byla zaměstnána jako úřednice v Lid. spotřebním družstvu Nový Knín a v Krajském elektromontážním podniku v Dobříši a v Praze, kde pak 1955–75 byla účetní v podniku Restaurace a jídelny. Od počátku 50. let, kdy vyhořel sudovický zámek, žije s rodinou trvale v Praze.

Prózy V. mají ryze zábavný charakter. Oblíbené romány pro dívky a ženy ze 30. a 40. let zpracovávají vesměs témata prvních lásek (*Divoška Kim, Jančino jaro* aj.). Obsahují řadu literárních konvencí, jako je využití náhody pro rozvíjení děje, stereotypní idylické situace, opakování motivů, epizod apod., vyznačují se však i fabulační a jazykovou obratností. Příběhy o ztřeštěných a emancipovaných dívkách

se zlatým srdcem jsou mnohdy zpestřeny detektivní zápletkou a situační i jazykovou komikou (*Pozor, zázračné dítě* aj.). Milostná tematika proniká i do autorčiných próz humoristických, v nichž je zřejmá inspirace anglickým literárním humorem (*Sladká dívka, Zkuste to s motýly*), a do detektivek (*Vlk a sedm kůzlátek, Vrah a srdcová dáma*). Pro tvorbu V. je příznačný humorný náhled, smysl pro harmonické vztahy v rodině a mezi lidmi vůbec, laskavá atmosféra, výrazná zejména v její knížce pro děti *O šťastném pejskovi*. Próza *Návrat za úplňku* je založena na vtípné konfrontaci života a způsobu myšlení středověkých lidí a jejich současných potomků. V časopisech, především v týdeníku Ahoj, jehož byla dlouholetou spolupracovnicí, otiskla řadu povídek, fejetonů a překladů z němčiny, francouzštiny a angličtiny (celkem několik set) i své romány, později většinou vydané knižně. Psala i pro film (podle knížky *Patsy tropí hlouposti* byl natočen 1939 v režii M. Friče úspěšný film *Eva tropí hlouposti*; podle V. scénářů filmy *Hotel Modrá hvězda* a *Nevíte o bytě?*), také pro televizi (na počátku 70. let v režii J. Dudka seriál *Taková normální rodinka*; též hry: 1975 *Soudružská návštěva*, 1978 *Moudrý Šalamoun*, pro slovenskou redakci Českosl. televize *Ako sa neoženit*, *Ako to bolo naozaj*, *Recept starej mamy*) a rovněž pro rozhlas (1945 hry *Nikdy a Musím ti říci*, 1946 hra *Mezi osmou a devátou* a dramatická adaptace románku *Sladká dívka*). V rukopisu zůstala hra *Zákolníček* a *Deset pohádek o princeznách*.

PSEUDONYM: Anna Lorencová. ■ PŘÍSPĚVKY in: Ahoj na neděli, pokr. Ahoj, pokr. Sobota (od 1933); Ahoj na sobotu (od 1970); Čes. slovo (od 1939; t. r. R Noc v Santa Rose); Dikobraz (od 1973); Hvězda (od 1936); Ozvěny (od 1936); Pražanka; Pražský ilustrovaný zpravodaj; Rodina a škola (od 1975); Svět v obrazech (od 1967); Svob. slovo (od 1948; t. r. R Co máte proti osudu). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Zlatovlasý sen* (R pro ml., b. d., 1937, podp. Věra Němotová); *Pošetilé srdce* (R pro ml., b. d., 1937, podp. Věra Němotová); *Přístav splněných snů* (R pro ml., 1938, podp. Věra Němotová, in *Krásný román 1938*, č. 28); *Patsy tropí hlouposti* (R pro ml., 1939; vyd. 1944 s tit. *Eva tropí hlouposti*); *Divoška Kim* (R pro ml., b. d., 1939, pseud. Anna Lorencová; vyd. 1995 podp. Věra Němotová); *Domov pro Vlastu* (R pro ml., 1939, podp. Věra Němotová); *Jenka a Lída* (R pro ml., b. d., 1939, podp. Věra Němotová); *Brána do ráje* (R b. d., 1941, podp. Věra Němotová); *Sladká dívka* (R pro ml., 1941); *O šťastném pejskovi* (P pro ml.,

1941, podp. Věra Němotová); Jančino jaro (R pro ml., b. d., 1942, podp. Věra Němotová); Zkuste to s motýly (R pro ml., 1942); Blažené údolí (R b. d., 1943, podp. Věra Němotová); Pozor, zázračné dítě (R pro ml., 1943; reed. s upr. tit.); Nepokojné srdce (R pro ml., 1943, podp. Věra Němotová); Jásavé léto (R pro ml., 1944, podp. Věra Němotová); Honza je drahoušek (R b. d., 1945, podp. Věra Němotová); Malý a velký Mefisto (R 1946); Lépe je být pošetilý (R pro ml., b. d., 1946); Josefína (R pro ml., 1947); Vrah a srdcová dáma (R 1969); Prázdniny s Julíí (R pro ml., 1970); Vlk a sedm kůzlátek (R 1971); Taková normální rodinka (R 1991); Prázdná náruč (R 1991, značeno jako 2. vyd., podp. Věra Němotová, in Večery pod lampou 1991, č. 7); Touha (R 1993, značeno jako 2. vyd., podp. Věra Němotová, in Večery pod lampou 1993, č. 43, jazyk. úprava P. Nový); Marie a Jan (R 1994, značeno jako 2. vyd., podp. Věra Němotová, in Večery pod lampou 1994, č. 29); Milostná píseň (R 1995, podp. Věra Němotová, in Večery pod lampou 1995, č. 10, jazyk. úprava A. Jindrová); Návrat za úplňku (R 1996); Marie (R 1997). ■

LITERATURA: O. Pospíšil: ref. Divoška Kim, Úhor 1940, s. 77; J. Janoušek: ref. Zkuste to s motýly, Živá tvorba 1, 1942/43, s. 54; V. T. (Tichý): ref. Pozor, zázračné dítě, Nár. práce 10. 7. 1943; ● ref. Taková normální rodinka (TV seriál): ov (V. Bystrov), Svob. slovo 18. 3. 1971; Z. Silanová, Tvorba 1972, č. 8; (er) (A. Langr), LD 16. 5. a 31. 8. 1972; bá (Z. Heřman), ZM 1974, s. 101; -fh- (F. Ouředník), Tvorba 1974, č. 23 ●; jaf: Jak to bylo doopravdy (rozhovor), Českosl. televize 1978, č. 21; (dk) (D. Kozlová): ref. Moudrý Šaloun (TV hra), Tvorba 1978, č. 40; Z. Redlová: F. V. netropí hlouposti (rozhovor), Naše rodina 1982, č. 52; M. Šolleová: F. V., spisovatelka, autorka televizních seriálů..., Ahoj na sobotu 1989, č. 52; M. Krulichová in F. V.: Eva tropí hlouposti (1990) + in Taková normální rodinka (1991) + ref. Taková normální rodinka, Knihy 91, č. 14; P. Vašák: ref. Pozor, zázračné dítě! (vyd. 1992), Nové knihy 1992, č. 47; M. Šolleová: Ahoj za 60 let, Ahoj na sobotu 1993, č. 21; (tes): ref. Zkuste to s motýly (1994), Hradecké noviny 10. 1. 1995; (el) (Š. Vlašín): ref. Prázdniny s Julíí (1995), Haló noviny 16. 3. 1995; iz (I. Zítková): ref. Divoška Kim (1995), Nové knihy 1995, č. 46; J. Lojková: Taková normální F. V. (rozhovor), Plzeňský deník 9. 3. 1996, příl. Panoráma; R. Ditmar: ref. Pozor! Zázračné dítě (1996), Nové knihy 1996, č. 41; V. Štěpánková: F. V.: Věřím ve šťastný konec (rozhovor), Vlasta 1996, č. 30; (tes): ref. Návrat za úplňku, Plzeňský deník 16. 11. 1996; J. Cigánek: ref. Lépe je být pošetilý (1997), Haló noviny 9. 6. 1998; J. Houdek: Hořící dům, červená knihovna a slečna Marplová (rozhovor), Týdeník Televize 1998, č. 52; I. Svoboda: Humoristka nade vše (rozhovor), in Humor nade vše (1999, s. 133); J. Lopatka in Posudky (2005, Vlk a sedm kůzlátek); M. Krulichová in F. V.: Taková normální rodinka (2006).

mu, sm

Vavřinec z Březové

* asi 1370 nebo 1371

† po 1437

Kronikář, básník, překladatel; historik a literární propagátor husitství.

Psal se též Laurentius (Laurencius) de Brzezowa, Brzezowa (starší historikové uvádějí nesprávně též V. z Březiny, Březina, Byznius). Místo narození není doloženo v pramenech, v odborné literatuře se hypoteticky uvádí nejen Březová u Kutné Hory, ale i jiné obce toho jména. – Pocházel z nižší šlechty. Studoval na pražské univerzitě (1389 bakalářem, 1394 mistrem, t. r. se zapsal na právech). Od 90. let do 1419 byl ve službách Václava IV. Ač nekněz, měl obroč z několika far. Byl stoupencem husitského hnutí, v 20.–30. letech 15. století působil v kanceláři Nového Města pražského. Poslední doložené datum jeho životopisu je účast na schůzi univerzity o kompaktátech 6. 7. 1437.

Pro dvůr Václava IV. začal psát česky kroniku světa; z latiny pro něj přeložil Kniehy snového vykládanie (tzv. Somniarium Slaidae, Snář Slaidův), z němčiny (z úpravy Otty von Diemeringen) tzv. Mandevilla, fantastický cestopis, který pod jménem anglického rytíře J. Mandevilla napsal lutyšský lékař Jean de Bourgoigne. (Snář upravil v 16. století pro tisk V. Hájek z Libočan a Mandevilla koncem 18. století vydal jako knížku lidového čtení M. V. Kramerius). Hlavní bezpečně zjištěná V. díla jsou psána latinsky a pocházejí z doby autorova stáří. V nedokončeném spisu, označovaném konvenčně jako *Chronicon* (nebo *Husitská kronika*), podrobně vylíčil události let 1419–21; dílo (opuštěné před 1436) původně pojal jako oslavu husitství, ale přepracoval je v kritiku táborského radikalismu. (Před koncem 15. století byla V. kronika přeložena do češtiny.) V době příprav na jednání s basilejským koncilem napsal v osmislabičných rýmovaných verších *Carmen insignis Coronae Bohemiae* (Píseň přeslavné Koruny české; označuje se také názvem Píseň o vítězství u Domažlic). Rozsáhlá báseň (1763 veršů), popisující v úvodu vítězství husitů nad křížovou výpravou u Domažlic 1431, podává formou fiktivního sporu personifikované Čechie s představiteli katolického křesťanstva apologii husitského programu, určenou zřejmě k jeho propagaci v cizině. Jazykově a stylisticky jsou latinská V. díla zcela

středověká. V. se pravděpodobně autorsky podílel na latinských husitských manifestech pražského původu (je v nich užito podobných rytmických větných závěrů jako v Husitské kronice). Hypotéza R. Urbánka a F. M. Bartoše, že je autorem řady českých anonymně dochovaných literárních děl (zvl. Tkadlečka a skladeb Rukopisu budyšínského), nebyla naproti tomu dalším bádáním potvrzena.

KNIŽNĚ. *Překlady:* Snář velmi pěkný... (1550, dub.; upravil V. Hájek z Libočan; Mandvilly Knižka o putování jeho po světě... (Plzeň 1510, dub.; 1796 s tit. Jana Mandvilly... Cesta po světě..., ed. M. V. Kramerius v novočes. úpravě). ■ **EDICE:** in Fontes rerum Austriacarum, 1. Abt. Scriptores, 2. Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen 1 (Vídě 1856, ed. K. Höfler; Husitská kronika, Píseň...); in FRB 5 (1893, ed. J. Goll; Husitská kronika se staročes. překladem, Píseň... s tit. Píseň o vítězství u Domažlic, přejatým z básně K. J. Erbeny; k textu Píseň srov. doplněk otištěný F. M. Bartošem, LF 1928, s. 345); Snář velmi pěkný... (1908, ed. Č. Zíbrt podle úprav V. Hájka z Libočan; Cestopis tzv. Mandevilla (1911, ed. F. Šimek); Kronika husitská (1940, ed. A. Dolenský; staročes. překlad podle FRB 5, 1893); Píseň o vítězství u Domažlic (1951, ed. K. Hrdina a B. Ryba, přel. J. B. Čapek; lat. text s čes. překladem); in Vlastivědná ročenka Okresního archivu Blansko 1974, s. 53, 1974/75, s. 46 (ed. J. Skutil; Snář, neúplné vyd.). – *Ukázky in:* ČČM 1843, s. 512 (přel. V. V. Tomek; Husitská kronika); ČČM 1844, s. 209 (ed. J. E. Vocel; staročes. překlad Husitské kroniky); Výbor z literatury české 2 (1868, ed. K. J. Erben; Snář, Kronika světa, Mandevilla); ant. Próza z doby Karla IV. (1938, ed. J. Vilikovsky; Snář v novočes. úpravě); Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovy (1957, ed. B. Havránek a J. Hrabák s jinými; Mandeville); Výbor z české literatury doby husitské 1, 2 (1963, 1964, ed. B. Havránek, J. Hrabák a J. Daňhelka s jinými; Píseň, přel. F. Stiebitz, Husitská kronika, přel. F. Heřmanský, Snář). – *Překlady do češtiny:* in Píseň o vítězství u Domažlic (1951, ed. B. Ryba, K. Hrdina, přel. J. B. Čapek); Husitská kronika (1954, přel. F. Heřmanský); (souborně:) Husitská kronika, Píseň o vítězství u Domažlic (1979, přel. F. Heřmanský a J. B. Čapek). ■

BIBLIOGRAFIE (rukopisy): P. Spunar in Repertorium auctorum Bohemorum proectum post universitatem Pragensem conditam illustrans 2 (Varšava, Praha 1995); (staré tisky): Knihopis č. 1353–1355, 5167–5172. ■ **LITERATURA:** F. Palacký in Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber (1830); J. J. Hanuš: Písemnictvo české hvězdoslavné 16. století v čís. knihovně pražské 4, ČČM 1862, s. 239; J. Goll in FRB 5 (1893); F. Šimek: Pseudo-Mandevilla a jeho cestopis, LF 1906, s. 30 + Cestopis tzv. Mandevilla a jeho staročeský překlad, Sborník

filologický 1910, s. 1 + in ed. Cestopis tzv. Mandevilla (1911); F. Štědrý: Droby historické. 1. Dodatky k životopisu M. V. z B., Sborník Historického kroužku 1911, s. 217; J. V. Šimák: Zlomek druhého rukopisu Výtahu kroniky V. z B., Věstník ČAVU 1913, s. 458; A. Kraus in Husitství v literatuře, zejména německé 1 (1917); F. M. Bartoš: Z husitského i bratrského dějepiscetví 4. Z nových i starých spisů V. z B., ČČM 1920, s. 193; B. Horák: V. z B. traktát „o slávě Čechuov, Boemuov a Slovakuov“, ČČM 1923, s. 192; V. Novotný: O hlavních pramenech dějin doby husitské, sb. Žižkova doba 1 (1924); J. Pekař in J. Žižka a jeho doba 1 (1927 ← ČČH 1925, s. 1 a pokr.); B. Horák: Světová mapa v rukopise V. Kroniky světové, Sborník Českosl. společnosti zeměpisné 1927, s. 223; F. M. Bartoš: Z publicistiky husitského odboje, LF 1928, s. 334; V. Flajšhans: M. Vavřinec, ČČH 1933, s. 564 a 1934, s. 120 + Traktáty Husovy a Kronika V., LF 1934, s. 54; F. M. Bartoš: Kdo jest autorem Tkadlečka?, LF 1939, s. 205 + Zápis Alexandra Velikého Slovanům a jeho původce, ČNM 1946, s. 45 + in Knihy a zápasy (1948, s. 59); R. Urbánek: Satirická skládání Budyšínského rukopisu M. V. z B. z r. 1420 v rámci ostatní jeho činnosti literární, Věstník KČSN 1951, č. 3; J. Macek, J. B. Čapek a B. Ryba in ed. Píseň o vítězství u Domažlic (1951); F. M. Bartoš: Z husitského a bratrského dějepiscetví 1, Sborník historický 1954, s. 83; J. Macek, F. Heřmanský in překl. Husitská kronika (1954); R. Urbánek in Z husitského věku (1957); F. M. Bartoš: Z politické literatury doby husitské 3. V. z B., Sborník historický 1957, s. 42; A. Škarka: Význam Dekretu kutnohorského pro rozvoj českého jazyka a písemnictví, AUC Praha. Philosophica et historica 2, 1959, s. 41 → in Půl tisíciletí českého písemnictví (1986); Z. Malý: Kronika M. V. z B. v českých humanistických kalendářích, ČNM 1960, s. 162; J. Janáček, F. Šimek a M. Kaňák in ed. Cestopis tzv. Mandevilla (3. vyd. 1963); R. Šťastný: Výročí básníka revoluce, Čes. jazyk a literatura 20, 1969/70, s. 282; E. Uhrová: Bemerkungen zur deutschen Fassung der Reisebeschreibung Mandevilles, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1974 (1975), č. 21; J. Podlešák: Husitská kronika V. z B. jako pramen ke Kronice české V. Hájka z Libočan, Jihočeský sb. historický 1974, s. 80; I. Hlaváček: Das diplomatische Material in der hussitischen Chronik des Laurentius von Březová, sb. Folia diplomatica 2 (1976, s. 173); M. Bláhová a J. B. Čapek in překl. Husitská kronika, Píseň o vítězství u Domažlic (1979); A. Molnár in ant. Husitské manifesty (1980); N. Rejchrtová: Dětská otázka v husitství, ČsČH 1980, s. 53; J. Kalivoda: Cursus v některých dílech z počátku husitské revoluce připisovaných mistru V., AUC Praha. Philologica 3. Graecolatina Pragensia 8, 1980 (1982), s. 113; J. Triška in Životopisný slovník předhusitské pražské univerzity 1348–1409 (1981); D. Martínková: Příspěvek k jazykové charakteristice latinských spisů V. z B., LF 1982, s. 228; P. Čornej in Rozhled, názory a postoje husitské inteligence v zrcadle dějepiscetví

Vavřínc z Březové

15. století (1986) + in *Tajemství českých kronik* (1987; rozšíř. a přeprac. vyd. 2003); P. Rychterová: *Frauen und Krieg in Chroniken über die Hussitenkriege*, sb. Geist, Gesellschaft, Kirche im 13.–16. Jahrhundert (1999); P. Čornej: *V. vylidněná Praha*, ČLit 2004, s. 293; A. M. Černá: *Pojmenování učence u mistra V.*, sb. *Oratio et ratio. Sborník k životnímu jubileu Jiřího Krause* (2005).

jk, jl

Včela viz Česká včela (1)

Géza Včelička

* 7. 5. 1901 *Praha*

† 30. 12. 1966 *Praha*

Básník, prozaik a reportér, jenž svoje práce, oscilující mezi dokumentem a beletrií, založil na osobní zkušenosti proletáře, trampa a cestovatele, též autor trampských písní; publicista levicového a komunistického zaměření.

VI. jm. Antonín Eduard V.; pseudonym zvolil podle revoltujících Geuzů v Mstivé kantiléně K. Hlaváčka. – Druhý syn sklepníka a švadleny. Z ekonomických důvodů se rodina často stěhovala (Kaprova ul. a Husova ul. v Praze, Roztoky u Prahy, Plzeň, Praha-Žižkov), trvalý domov našel až v staropražské chudinské čtvrti Na Františku. Na otcovo přání se stal číšníckým učněm (vyučen 1918) a pracoval v řadě pražských kaváren. Po absolvování jednoroční obchodní školy (1921) nastoupil jako praktikant, později skladník v továrně na kovové zboží v Praze-Karlíně. 1926 onemocněl plicní chorobou a 4 měsíce se léčil v sanatoriu na Pleši v Brdech. Od t. r. se živil jen příležitostnou prací (též prodejem socialistické literatury). Ve 20. letech se stal organizátorem levicově zaměřené části českého trampingu. Proputoval (též na doporučení lékaře, aby si léčil plicní chorobu na jihu nebo v horách) Šumavu (1924), Vysoké Tatry (1925), Bulharsko a Srbsko (1928), Turecko (1929), Francii, Alžír, Tunis (1930, 1931–32), 1937 se vydal na Podkarpatskou Rus. 1932 pobyl jako reportér v Německu, o rok později svůj pobyt zopakoval ilegálně. Od 1930 pracoval v redakci časopisu *Tramp*, o něco později mu J. Fučík a K. Konrad nabídli místo redaktora v *Rudém večerníku* a v *Rudém pondělníku*. 1934 se zúčastnil moskevského sjezdu sovětských spisovatelů. Byl jedním ze zakládajících

členů uměleckého sdružení Blok (1935). Okupaci prožil z valné části v nemocnicích, sledován gestapem. Po 1945 žil jako spisovatel z povolání a podstatně přepracovával své celé dílo.

V. život a osobní zkušenosti jsou v podstatě hlavním předmětem jeho tvorby a vtiskly ojedinělý ráz jeho románovým, reportážním, povídkovým i veršovým pracím. Ve 20. letech se pro něho stal tramping podnětem jednak uměleckým (texty protikonvenčních a protiměšťáckých písní a básní v knize *Pěšinou snů*), jednak politickým (vstup do komunistické strany). Romantické zaměření se v novelách *Několik prokletých* a v bulvárním příběhu *Básník a tanečnice* projevilo dekorativními obraznými pojmenováními a sentimentálně moralistní tendencí. Úsilí beletrizovat, fabulovat příběhy nebylo však příliš úspěšné a nový způsob ztvárnění svých zážitků našel V. ve formě reportáže, která se potom stala východiskem i pro jeho další publicistická díla. Umělecká dovednost tu spočívala v postřehu, ve výběru a kompozici faktů, důraz byl položen na autentické prožívání reality. V. tak vytvořil obraz trampského poutníka, jehož jazyk je věcný i poetický a jehož styl směřuje k filmové zkratce a stručnosti (*Světoběžníci a robinzoni*). Typ straniccky angažované reportáže a publicistiky uplatnil zejména v knihách z 30. let *V zemi hákového kříže* a *Dvě města na světě* (Moskva a Leningrad). Z reportážních postupů vychází také román *Kavárna na hlavní třídě*. Prostředí pražské kavárny, viděné ze zákulisí s detailní profesionální znalostí, je zpodobeno pomocí poměrně uzavřených scén, které jsou k sobě přiřazovány jako volné pásmo. Osu románu tvoří vnitřní proměna několika postav, jež dané společenské zřízení přivádí k revolučnímu postoji. Próza je situována do 1930, ale v poválečném vydání ji V. organičtěji posunul do 1927, zkratkovitě vidění tu také ustoupilo detailnějšímu a obsírnějšímu obrazu a vznikla tak takřka nová kniha. Původní verzi díla inscenoval v autorově drammatizaci 1933 E. F. Burian v D 34. Později V. svůj společenský protest objektivizoval a román o počátcích pražského dělnického hnutí *Policejní hodina* koncipoval jako několik pásem životních osudů příslušníků jedné rodiny, kteří se pohybují v rozdílných sociálních prostředích. I tento román je založen na životní empirii; čtvrt Na Františku je zde povýšena na významného činitele děje. Návrat do míst dětství a mládí vyvrcholil v poetič-

ky laděné kulturněhistorické reportáži *Pražské tajemství*, jejímž jádrem jsou vzpomínky, příběhy obyvatel, místopisné a kulturněhistorické popisy a úvahy, evokace okamžiků a staletí. Nostalgický tón nad mizející čtvrtí zní ve sbírce *Klášterní ulice*, básnickém pendantu k předešlé knize. Ve své poezii přešel V. od ironických a melancholických počátků k přírodní a intimní lyrice (*Staré zrcadlo*). Po 1945 radikálně přepracovával své knihy: základní rozvržení dějové osnovy sice ponechával, románové struktury však proměňoval, zejména posílil zařazení postav do společenských a historických procesů; vznikala tak téměř nová díla. V. dotvářel i sbírky reportáží, přeskupoval jednotlivá čísla a doplňoval knihy o práce dosud netištěné nebo uveřejněné pouze časopisecky. Pod názvem *Poutníkův návrat* vydal reportážní trilogii, v níž řadu kapitol přepracoval v románovou podobu, a tím do značné míry setřel původní charakter reportáže. Některé své knihy doprovázel kresbami nebo fotografiemi. – V. nápěvy k vlastním básním hudebně upravoval J. Seidl.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Agave, Gévé; G., gévé, gv., GV, G. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. 1936 se hlásí (1936, bez souhlasu autora); Film a doba (1953); Haló noviny (1934–35); Knižní novinky (1955, 1959); Kultura doby (1938); Lid. kultura (1946); Lid. noviny (1939–41); Lit. noviny (1934–35, 1940, 1946–51); Maják; Nár. práce (1940–41); sb. Nová literatura (1935); sb. Nový realismus (1940); Nový život (1954); O knihách a autorech (1957, 1959; posmrtně 1971); Obrana lidu (1955, 1965); Panoráma (1951); Praha–Moskva; Právo lidu (1932); Program D 48 (1948); Průboj (Louny, Kladno, Slaný 1922); Rozsvažka (1935); Rudá zář (1934–35); Rudé právo (od 1929, i Rudý pondělník a Rudý večerník); Rudý dělník; Stráž lidu (Olomouc 1925); Svět práce (1934–35); Svět sovětských knih (1955); Svět sovětů (1954); Světozor (1934); Totem (1922); Tramp (od 1921); Trn; Tvorba (1932–37; mj. Rp Dvě šachty a V rudém stanu → sb. Mostecké drama, 1972); Tvorba (1958); U (1937); Večerní Praha (1961; posmrtně: 18. 3. 1967 Na rozloučenou, dat. 1966); Zijeme 1933. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a publicistika*: Několik prokletých (PP 1928); Básník a tanečnice (P 1928); Pěšinou snů (BB, PP 1930; přeprac. vyd. 1940 a opět 1946 pouze BB); Kavárna na hlavní třídě (R 1932; přeprac. vyd. 1952 a znovu 1953; dramatizace 1934, prem. 1933; 1958 v kn. Černá píseň s tit. Protější břeh); Světoběžníci a robinzoni (RpRp 1932; 1949 přeprac. vyd. jako 2. část trilogie Poutníkův návrat); V zemi hákového kříže (RpRp 1933; 1950 přeprac. jako součást kn. Dvě města na světě v 3. části trilogie Poutníkův návrat);

Několik prokletých (RpRp 1934); Dvě města na světě (Rp 1935; 1950 přeprac. vyd. spolu s kn. V zemi hákového kříže jako 3. část trilogie Poutníkův návrat; 1955 vyd. s tit. Západ a Východ); Policejní hodina (R 1937; přeprac. vyd. 1946 a znovu 1957); Staré zrcadlo (BB 1939; přeprac. vyd. 1946); Mezi Marokem a Zbraslaví (Rp 1939); Poutníkův návrat (RpRp 1941); Modrá hvězda (BB 1941); Pražské tajemství (P 1944; přeprac. vyd. 1945); Klášterní ulice (BB 1945, fingoané vročení 1938); Poutníkův návrat 1–3 (RpRp 1948–50; 1948 Zrození poutníkovy, 1949 Světoběžníci a robinzoni, 1950 Dvě města na světě); Černá píseň (RpRp 1958; obs. i reportáže z kn. Několik prokletých a dramatizaci Kavárny na hlavní třídě s tit. Protější břeh). – *Výbor*: Básně (1958). – *Souborné vydání*: Dílo G. V. (Českosl. spisovatel, 1955–59, 5 sv.). ■ KORESPONDENCE: A. Motornyj; Z korespondence G. V. (bohemistovi V. A. Motornému, otci autora stati, z 1958–60, přel. E. Šimůnková), Lit. měsíčník 1983, č. 8. ■ REDIGOVAL časopis: Tramp (1931, jako red. i odp. red., s K. Melíškem). ■

BIBLIOGRAFIE: O. Jirečková, J. Kuncová: Dílo G. V. (1960, rozmnož.); G. V. (1971, prospekt Českosl. spisovatele, bibliografie S. Mouchová). ■ LITERATURA: I. Macková: G. V. (1901–1966). Literární pozůstalost (LA PNP 1981); F. Choc: G. V. (výstavní katalog, PNP 1986, zde i G. V.: Poznámky o mém životě). ■ P. (V. Petříková): ref. Pěšinou snů, Signál 2, 1929/30, č. 39–40; ● ref. Kavárna na hlavní třídě: V. Borin, RP 10. 9. 1932; F. N. (Němec), RP 29. 9. 1932; M. Bergmannová, Tvorba 1932, s. 654; P. (J. J. Paulík), RA 8, 1932/33, s. 32; B. V. (Václavek), Levá fronta 3, 1932/33, s. 28 → Kritické stati z třicátých let (1975); ak., Čin 4, 1932/33, s. 402 ●; ● ref. Světoběžníci a robinzoni: Iš (L. Štol), Levá fronta 2, 1931/32, č. 7 → Z bojů na levé frontě (1964); F. N. (Němec), RP 13. 3. 1932; M. Bergmannová, Tvorba 1932, s. 238 ●; ● ref. V zemi hákového kříže: fn. (F. Němec), RP 22. 7. 1933; M. Bergmannová, Tvorba 1933, s. 511; R. (M. Majerová, dub.), Čin 1932, s. 261; J. Šnobl, Rozhledy 1933, s. 101; f. s. (F. Soldan), RA 9, 1933/34, s. 20; M. H. (Hlávka), Studentský časopis 13, 1933/34, s. 155 ●; an.: interview s G. V. a E. F. Burianem (o dramatizaci Kavárny...), Haló noviny 1933, č. 8; ● ref. Kavárna na hlavní třídě (dramatizace): -jeř- (J. Fučík), Rudý večerník 3. 11. 1933; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 4. 11. 1933; A. M. Píša, PL 4. 11. 1933 → Divadelní avantgarda (1978); Ot. F. (Fischer), LidN 4. 11. 1933; -rt. (J. Seifert), Ranní noviny 4. 11. 1933; AMB. (A. M. Brousil), Venkov 4. 11. 1933; jtg. (J. Träger), Čin 1933, s. 430; Paulík (J. J. Paulík), RA 9, 1933/34, s. 50 ●; ● ref. Několik prokletých (vyd. 1934): B. Mencák, Čin 1934, s. 450; A. B. T., Dělnická osvěta 1934, s. 173; vbk. (V. Běhounek), PL 8. 6. 1934 ●; ● ref. Dvě města na světě: J. Kadlec, LitN 7, 1934/35, č. 17; M. Bergmannová, Tvorba 1935, s. 515; J. Šnobl, Čin 1935, s. 283; j. t. (J. Taufer), Index 1935, s. 83; J. J. P. (Paulík), Rozhledy 1935, s. 211 ●; ● ref. Policejní hodina: m. n.

Včelka

(M. Novotný), LitN 9, 1936/37, č. 21; -ad. (K. Konrad), Haló noviny 26. 6. 1937 → O revoluční tradici české literatury (1980); Iwo (I. Bauše), Archa 1937, s. 237; B. V. (Václavěk), U 1937, s. 296 → Kritické stati z třicátých let (1975); as. (M. Holas), Rozhledy 1937, s. 170; J. Jabůrková, Rozséváčka 1937, č. 36; vbk. (V. Běhounek), PL 22. 8. 1937; -eš., Tvorba 1937, s. 622; J. Strnad, Čin 1938, s. 215 ●; ● ref. Staré zrcadlo: tr, LidN 8. 10. 1939; P., LitN 1939, s. 222; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 11. 11. 1939; J. Hora, Čes. slovo 29. 11. 1939; L. Čivrný, Čteme 2, 1939/40, s. 290 (i ref. Pěšinou snů) ●; J. Hora in G. V.: Pěšinou snů (1940); ● ref. Pěšinou snů (vyd. 1940): jd (J. Drda), LidN 10. 8. 1940; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 14. 8. 1940 ●; ● ref. Poutníkův návrat: mk. (M. Kolář), Večerník Nár. práce 3. 5. 1941; vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 18. 5. 1941; L. Č. (Čivrný), Čteme 1941, s. 156; aa, LitN 1941, s. 142 ●; ● ref. Pražské tajemství: K. P. (Polák), Nár. práce 8. 3. 1945; J. K. Pojezdny, LidN 1. 4. 1945; V. Černý, KM 1946, s. 163 ●; ● ref. Klášterní ulice: kp (K. Polák), PL 17. 4. 1946; AMP (A. M. Píša), Práce 29. 5. 1946; jj (J. Janů), Svob. noviny 14. 7. 1946; B. Polan, KM 1946, s. 191 ●; O. Mrkvicka: G. V. padesátiletý, LidN 7. 5. 1951; J. Lang in G. V.: Kavárna na hlavní třídě (1953); M. Petříček in G. V.: Policejní hodina (1954); J. Hájek in G. V.: Pražské tajemství (1955) + in G. V.: Policejní hodina (1957); J. Lang in G. V.: Západ a Východ (1955) + O G. V., Praha–Moskva 1958, s. 693; ● ref. Básně: J. Hájek, Kruh 1958, s. 162; O. Kryštofek, Mladá fronta 1. 8. 1958; J. Petrmichl, RP 21. 8. 1958; J. Opelík, HD 1958, s. 519 (k tomu J. Petrmichl, RP 6. 12. 1958) ●; ● ref. Černá píseň: V. Lacina, NŽ 1959, s. 69; A. Hájková, HD 1959, s. 39 ●; J. Lang in G. V.: Policejní hodina (1961); J. Hájek in Osudy a cíle (1961); J. Kolář: G. V. – novinář, Novinářský sborník 1961, s. 181; ● k šedesátinám: J. Hájek, Plamen 1961, č. 5 → Letorosty (1974); V. Kaňha, LitN 1961, č. 18; V. Forst, Tvorba 1961, s. 437; M. Grygar, RP 7. 5. 1961 ●; ● nekrology: N. Frýd, LitN 1967, č. 1 (k tomu polemika M. Včeličkové, LitN 1967, č. 4); F. Soldan, Plamen 1967, č. 2; J. Polcar, Novinář 1967, č. 1 ●; J. Fencel: Tramp G. V., Tramp 1970, č. 12; jip (J. Pik): Bylo by mu sedmdesát..., Tvorba 1971, č. 18; V. Motorný: O spisovateli a člověku G. V. (přel. J. Týč), Lit. měsíčník 1972, č. 3; J. Taufer in SSSR a my (1973); J. Klempera: Pražské zastavení u G. V. (vzpomínka), Večerní Praha 9. 9. 1960; ● k 80. výr. nar.: fk (F. Knopp), LD 7. 5. 1981; J. Kolář, RP 7. 5. 1981; V. Křivánek, Co vás zajímá 1981, č. 5 ●; M. Uhlířová: Vzpoury a zápsy G. V., Lit. měsíčník 1986, č. 10; J. Pilař in Sluneční hodiny (1989, s. 419); E. Šimůnková: Až si letos zazpíváte Máňu (o známé písni a V. převodu z pův. rus. verze), Kmen 1989, č. 17; V. Števa (Š. Vlašín): Novinář, tramp, prozaik, básník..., Naše pravda 1996, č. 20; M. Waic, J. Kössl in Český trampingu 1918–1945 (1996, s. 107); B. Dokoupil: Autentické svědectví neautentických cestopisů (zvláště o 2 verzích kn. Dvě města na světě), sb. Autenticita a literatura (1999); O. Janka in

Příběhy českých cestovatelů zapomenutých i nezapomenutelných (2001); M. Jareš, J. Nejedlý, J. Šofar in S mikrofonem za trochejem (o V. písničkách), Tvar 2003, č. 7 a 21.

zt

Včelka

1850–1856

První český časopis pro školní mládež.

Podtitul: 1850–52 (roč. 1–2) Zábavný a poučný list pro mládež; 1853–56 (roč. 3–6) Zábavný a poučný list pro mládež a přátele její. – *Redaktor:* 1850–56 (roč. 1–6) J. Sluníčko. – *Vydavatel:* 1850 (roč. 1) Evangelické učitelstvo v Humpolci; 1851–56 (roč. 2–6) J. Sluníčko, národní učitel v Humpolci. – *Periodicita:* 1850–56 (roč. 1–6) měsíčník, 12 čísel od března do února. – *Přílohy:* 1850–53 (roč. 1–3) Rozličnosti pro rodiče, učitele a pěstouny; 1853–56 (roč. 4–6) Rozmanitosti.

V. začala vycházet v době, kdy se vyskytovaly sotva tři desítky česky psaných knih pro děti a mládež a časopisy pro ně neexistovaly vůbec. Původně byla určena evangelické mládeži s cílem vzdělávat její „rozum, paměť i srdce“, což symbolicky znázorňovala i kresba na titulním listě (mladý učitel čte pod stromem knihu), doprovázená od č. 6 roč. 1 citátem: „Nechte dítek jíti ke mně a nebraňte jim.“ Ač V. založilo evangelické učitelstvo z Humpolecka, její racionální ráz překrýval rozdíly konfesí a mezi přispěvateli byli i katoličtí učitelé a kněží. Časopis přestal vycházet pro hospodářské potíže.

Podle programového prohlášení v 1. roč. V. sledovala dvojitý účel: podporovat národní učitelstvo v jeho práci a dbát o „pozitivní“ vzdělání školní mládeže. Děti učil list kulturněji žít, dospělý nabádal, aby pečovali o povznesení lidového vzdělání. Tomu odpovídalo i jeho rozdělení na dvě části: jádro tvořily příspěvky zaměřené na dětského čtenáře, příloha se obracela k rodičům a učitelům. Obě části se přitom v praxi dělily na složku poučnou a zábavnou. Naučně-vzdělávací stránku pro děti vyplňovaly články přírodovědné, hospodářské, dějepisné i zeměpisné a spolu s ilustracemi poskytovaly často i beletrizovanou formou rozmluvy základní poznatky ze života člověka a přírody. Jejich protějšek pro dospělé vytvářely prakticky zaměřené články odbornějšího rázu, škol-

ské informace (i zprávy z Humpolce) a obsah listu komentující dopisy učitelů i rodičů. Zábavnou část pro dospělé pak naplňovaly zejména školní příhody, hádanky, anekdoty i náběhy k satíře (v pravidelnější rubrice *Žítadlo*), zatímco beletrie patřila především dětem. Nad prózou (nejčastěji báchorky, jen zřídka povídky) převládaly verše. I do nich ovšem pronikal silný vzdělávací zřetel, a tak i mezi nimi se v hojně míře uplatňovaly užitkové žánry pracující s prvky didaxe, jako bajky, podobenství a vůbec verše zvýrazňující pozitivní lidské vlastnosti a posilující v nejobecnější rovině náboženské citění. Verše doplňovaly zejména folklorní projevy: říkadla, přísloví, pořekadla, lidové pranostiky, květomluva. Oblibě se těšily i texty na nápěvy dětem blízkých písní a četné hry. Beletrizované příspěvky směřující i k uměleckému zážitku se soustředily v rubrice *Medové pochoutky*. O spolupracovníky V. byla nouze; většina příspěvků byla anonymních (nejčastěji od redaktora a vydavatele J. Sluníčka) nebo šifrovaných, hodně zastoupeni byli neznámí učitelé a kněží. Ojedinele se vyskytl i překlad beletrie (především bajky G. E. Lessinga). K nejvýznamnějším autorům patřili zřejmě v důsledku těsných styků českých a slovenských evangeliků Slováci A. H. Škultéty (i šifra A. H. Š...y), púchovský učitel J. Lehotský (též podp. Lehotzký), s českými verši i K. Kuzmány a L. Grossmann (V. se proto také hájila proti tvrzení Pražských novin, že tiskne „hurbanovštinu“). Vedle naučných příspěvků J. Kameše, V. Krátkého, V. Šimonka, J. F. Ulvera s beletrií ve V. vystoupili J. Jelínek (i pseud. Jaroslav), J. Kadavý, J. Kožený, J. Menšík, J. Michálek-Ledecký, J. V. Nikolau (i šifra J. V. N.), B. Peška, M. D. Rettigová (podp. Retiková), M. Rohan, J. V. Rozum, J. Stýskal, J. Šolín, K. Tábořský (i šifra K. T.), F. Valouch (i šifry F.-ch., Fr. V.-ch., F. V., -ch., V.-ch.) a F. Vocetka (i šifra Fr. V-ka).

LITERATURA: ● ref. V.: an., Českoobratný věstník 1850, s. 507; -j-, Pražský večerní list 17. 6. 1850; J. M. Veselý, Slovan 1851, s. 415; an., Pražské noviny 2. 1. 1852 + 10. 3. 1852 (k tomu poznámka tamtéž 19. 3. 1852 a Včelka 1852, s. 3); an., Slovenske pohľadi... (Skalica) 1852, s. 43; an., Pražské noviny 29. 9. 1854; P. N., Cyril a Metod 1854, s. 320; J. N-č., Pražské noviny 14. 9. 1855 ●; M. Tepera: Pohled na rozvoj pedagogického časopisectva českého i časopisů pro mládež, Pedagogické rozhledy 1888, s. 72; R. Šimek: První český dětský časopis, Úhor 1921, s. 91, 114

a 133; V. Dostálová: Nad dětskými časopisy, Literatura ve škole 1956, s. 81.

zP

Večerní shromáždění Dobrovické obce viz in Matěj Václav Kramerius

Večerní vyražení

1830–1834

Zábavný časopis pro široké vrstvy.

Podtitul: 1830 (roč. 1) Kniha rozmanitého obsahu k ukrácení chvíle, kterou spisuje a vydává Václav Rodomil Kramerius; 1831–34 (roč. 2–4) Časopis k užitečnému a kratochvilnému čtení. – *Redaktor:* V. R. Kramerius. – *Vydavatel:* V. R. Kramerius, Praha. – *Periodicita:* 1830 (roč. 1) 12 svazčků; 1831 (roč. 2) v 1. pololetí 52 čísel, v celém ročníku 88 čísel; v následujících roč. týdeník o 8 stranách (několik čísel mělo jen 4 strany). – *Přílohy:* nepravidelně (nejčastěji 1× za 14 dní), obrazové přílohy od 3. roč.

1. ročník V. v. navazoval na běžnou produkci České expedice – knížky lidového čtení. Jednotlivé svazčky malého formátu vyplňovaly Krameriovy překlady a zpracování „pravdivých událostí“, doplněné krátkými příběhy a anekdotami (rubrika se nejčastěji nazývala *Pochoutky*, jindy *Povídky* nebo *Sbírka povídek, pravdivých příběhů a pamětných dějin*). Časopisem ve vlastním slova smyslu se V. v. stalo až 1831 díky většímu formátu, častější periodicitě a pestřejšímu obsahu; zaměřeno bylo k širokým vrstvám čtenářů, jimž nabízelo poměrně málo náročné čtení. Vedle stálých, ne vždy pravidelných rubrik *Pamětnosti našich dnů*, *Památky (Pamětnosti) vlastenské i cizokrajné*, *Pochoutky*, *Hospodářské připomínky*, *Obveselky* (anekdoty), *Průpověď*, *Smíšeniny*, *Hádanky* zde byly otiskovány básně (nejvíce 1831), povídky, hlavně mravoučné a historické, a různé odborné poučné články z oblasti zoologie, zeměpisu, hospodářství apod. Časopis zanikl pro malý zájem předplatitelů (30) na začátku 1834. – 1845 se V. R. Kramerius vrátil k původnímu projektu z 1830 a začal bez velkého ohlasu vydávat v Jindřichově Hradci u A. J. Landfrase svazčky s titulem *Večerní vyražení pro krásné pohlaví*, obsahující kratší mravoučné a historické příběhy a anekdoty.

Nejčastějšími básnickými přispěvateli byli J. N. Lhota (pseud. J. L. Květ Bystřický a Če-

chomil Čechovský), K. Havlík, F. Nečásek, V. J. Pícek (i pseud. Podsvijanský), F. A. Rokos (i pseud. Alexandr Venkovský), K. B. Štorch (pseud. K. B. Klatovský), F. B. Tomsa, P. M. Veselský. Jako *prozaikové* a autoři, případně *překladařelé* beletristických a popularizačních článků se uplatnili nejvíce V. R. Kramerius, dále K. Amerling, B. J. Dlabač, J. Formánek Činovecký (pseud. Čechomil a podp. J. C. F. Činovecký), F. V. Hek, J. N. Hlaváč, J. F. Kocián Peckovský, J. N. Lhota (i pseud. J. L. Květ Bystřický), V. J. Pícek, J. K. Pospíšil, F. Nečásek, H. J. Šlechtislav Svatopolský, D. M. Štembera, K. B. Štorch (pseud. Bol. Klatovský), F. B. Tomsa, N. Vaněk, P. M. Veselský. Nejzajímavějšími příspěvky jsou ve V. v. básně K. H. Máchy (1831 jeho vůbec první otištěná báseň Svatý Ivan, 1832 Abelard Heloise) a K. J. Erbena (1831 Povzbuzení k radosti a Touha, podp. K. Jarmil Erben). – Poměrně často využívaná zahraniční literatura sloužila především jako podklad pro volnější zpracování; z významných autorů takto uváděných, někdy dokonce i přesněji přeložených, se ve V. r. vyskytují např. jména G. G. Byron, J. W. Goethe, J. G. Herder, L. H. Ch. Höltz a W. Scott.

LITERATURA: an. (F. Palacký): ref. V. v., ČČM 1831, d. 2, s. 232; Fr. Hš (Hajniš): Znamenité doby české literatury, Květy 1841, s. 325; J. Janáčková in V. R. Kramerius: Knížky lidového čtení (1988).

ks

Večerní vyražení pro krásné pohlaví viz in **Večerní vyražení**

Josef **Večeřa**

- * 1. 3. 1856 *Moravské Kynice* (Moravské Knínice) u Tišnova
- † 8. 6. 1883 *Olomouc*

Prozaik, fejetonista a redaktor, příslušník mladé moravské literární generace 70. let 19. století.

Tradováno je chybné datum V. úmrtí 8. 4. – Pocházel z početné rodiny rolníka. Navštěvoval Slovanské gymnázium v Brně, na studia si přivydělával kondicemi; účastnil se studentského literárního ruchu. Po maturitě (1876) měl v úmyslu studovat literatury a k nim z existenčních důvodů historii, na radu svého učite-

le F. Bartoše se však zapsal v Praze na práva, aby mohl později vstoupit do státní služby a přispět k jejímu počestění. Neutěšené finanční poměry jej však nutily studium přerušovat pobyty doma na Moravě. Koncem 1878 přijal místo redaktora beletristického časopisu *Koleda* v Olomouci, pro konflikty s církevními a konzervativními kruhy, způsobené některými články, se však koncem října 1879 redigování vzdal (později časopis ještě redigoval tajně). Stal se pak písařem a po složení druhé státní zkoušky (1881) koncipientem v advokátní kanceláři; současně pracoval v redakci olomouckého obdeníku *Našinec* a podílel se na redigování *Moravského nár. kalendáře*. Zemřel na následky krevního onemocnění (pyemie).

Přes začátečnickou nevytříbenost v kompozici, formování dějů a občas i jazyce byl V. považován za nejtalentovanějšího prozaika generace *Mladé Moravy*, která vystoupila 1876 v almanachu *Zora*; býval nazýván „moravským Hálkem“. Od idylického, romantismem silně poznamenaného líčení moravského venkova (v povídce *Svatý myslivec* se mladý hrabě přestrojený za myslivce žení se selskou dcerkou) se přes hálkovský obraz konfliktu mezi láskou a předsudky (*Toník a Lidka*) propracovával pod vlivem ruských realistů (I. S. Turgeněva, z něhož také překládal, a N. V. Gogola) k výstižné charakteristice způsobu života venkovského lidu pohorské oblasti severozápadně od Brna (*Košaří*). Nacházel přitom rázovité postavy na pohled nebarvitě, šedě, ale tím osobitější povahově, které se snažil pochopit i s jejich chybami. Tak např. vyličil horlivého českého bratra a stoupence K. Havlíčka jako opilce, byť k jeho tragickým koncům notně přispěla shoda neblahých okolností (*Čeští bratři*). Jeho pronikání do sociálních konfliktů na vesnici včetně časté zaostalosti vyvrcholilo v dramatické povídce *Antuškově*. Pouze krajinným rámcem souvisí s tímto venkovským prostředím turgeněvovská novela *Život v odříkání*, psychologická studie lásky dvou inteligentů, spjatých těsným příbuzenským vztahem, k jedné dívce. – V. se osvědčil také jako redaktor; časopis *Koleda*, který se za něho stal orgánem *Mladé Moravy*, pozvedl 1879 na takovou úroveň, že se jí dostalo označení „moravský Lumír“.

PSEUDONYM, ŠIFRY: E. Mátá; -e-, F. A., J. V., -ř- (*Koleda*), -s-, -V., V. Č. (vesměs *Našinec*). ■ PŘÍSPĚVKY in: *Koleda* (od 1877; 1877 *Toník* a *Lidka*, 1879 *Čeští bratři*); *Mor. orlice* (Brno); *Moravský nár.*

kalendář na rok 1880, 1881 (Olomouc, 1880 Košaři, 1881 Antuškové); Našinec (Olomouc); alm. Zora (1876 Svatý myslivec, 1878 Život v odříkání). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (posmrtně): Povídky (1883, obs. PP Českí bratři, Košaři, Antuškové, ed. F. Bayer). ■ KORRESPONDENCE: M. Hýsek: V. dopisy L. Čechovi (úryvky z 1874–81), ČMM 1914, s. 400; T. (F. Táborský) in J. V.: Košaři (J. Černochové z 1882; 1930). ■ REDIGOVAL *časopis*: Koleda (1879, č. 1–6 s F. Baye-rem, č. 7–31 samostatně; 1881, č. 11–28 an.); *almanach*: Zora (1878, s. F. Bílým a V. Houdkem); *kalendář*: Moravský nár. kalendář na rok 1880, 1881 (an.). ■

LITERATURA: J. Kalivoda: ref. Toník a Lidka, Mor. orlice 16. 2. 1877; ● ref. Život v odříkání: L. Čech, Koleda 1878, s. 230; B. Čermák, Čes. včela 1878, s. 143; Iv. Kl. (Klicpera), Světozor 1878, s. 203; J. M. (Metelka), ČCM 1878, s. 566 ●; ● nekrology: F. Táborský, Našinec 13. 6. 1883; J. K., Ruch 1883, s. 302; O. M. (Mokry), Květy 1883, d. 2, s. 250; F. Čenský, Osvěta 1883, s. 754; an., Lit. listy 1883, s. 104; an., Urbánkův věstník bibliografický 1883, s. 195 ●; ● ref. Povídky: Č. (L. Čech), Lit. listy 1884, s. 40; E. Gresář, Zprávy apoštolátu tisku 1884, s. 60; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1884, s. 352; F. V. Vykoukal, Květy 1884, d. 1, s. 500; B. Čermák, NL 22. 5. 1885 ●; an. (L. Čech): Upomínky na J. V., Orel (Telč) 1886, č. 1; M. Hýsek: Kapitoly o zapomenutých 2. J. V., MSIR 3, 1906/07, s. 196; B. Pernica in Písemnictví na západní Moravě (1938, s. 52); Z. Nejedlý in T. G. Masaryk 2. Mladá Morava, Ve světě (1932, 2. vyd. 1950); (btr): Zapomenutý moravský povídkář, Rovnost (Brno) 8. 4. 1993.

PP

Věčný pekelný žalář viz in Matěj Václav Šteyer

Věda česká viz Naše věda

Beneš z Veitmile viz Beneš Krabice z Veitmile

Josefa Vejrychová

* 19. 2. 1851 *Svitávka* (Svitávka) u Boskovic
† 7. 5. 1937 *Kozlov* u České Třebové

Autorka realistických próz, vzpomínek i veršů s náměty ze života venkovských lidí.

Nemanželská dcera matky pocházející z rodiny s italskými předky (Dapecy); používala po-

čestného příjmení Dapeciová. Po skončení jednotřídní obecné školy v rodišti se vyučila švadlenou, v devatenácti letech se provdala za R. Vejrycha, zaměstnance dráhy (průvodčí, vozmistr), v jehož rodině byl také italský předek (od tchána se také naučila italsky). Po sňatku žila s manželem v místech, kde služebně působil (Kolín, Podmokly, Olomouc, Čes. Třebová, Praha); 1891 si zakoupili v Kozlově u Čes. Třebové výměnkářský domek, kde se po penzionování manžela a po svatbě dcery Elišky s malířem M. Švabinským (1900) usadili natrvalo. Zvětšené obydlí se pak stalo místem častých návštěv osobností z uměleckého života a také místem pravidelných letních pobytů M. Švabinského, který zde po 24 let nalézal inspiraci k významné části svého díla. Vrozenou inteligenci předala V. svým třem dětem, jež se uplatnily tvořivě umělecky: Karel (1873–1930) jako klavírní virtuos a 10 let profesor na konzervatoři v Kišiněvě v Rusku, Eliška (1878–1967, manželka M. Švabinského) v pozdním věku napsala knihu *Vzpomínky z mládí* (1960) a Rudolf (1882–1939) se stal akademickým malířem (žák M. Pirnera). Neteř Božena Dapeciová (1884–1959), přítelkyně A. Breiského, působila též jako publicistka, překladatelka a básnířka.

Zpočátku V. psala jen pro vlastní potěšení; hlavně od 1919 se její kratší prózy i básně s náměty ze života venkovských lidí, žánrové obrázky o svátečních zvycích i všedních úkonech venkovanů, o jejich mluvě, mravech i o krásách rodného kraje objevovaly v novinách (Moravské noviny, Východočeský republikán, Lidové noviny) a časopisech (Úsvit, Ženské listy, i regionální *Od Trstenické stezky*). Realisticky, někdy i humorně kreslené figurky venkovských lidí a drobné příběhy z jejich života, doplněné úvahami o proměnách dříve do sebe uzavřené pospolitosti, tvoří páteř citově podbarvených a idylicky laděných vzpomínkových knih na milovaný Kozlov i rodnou Svitávku a její okolí (*Jak bývalo v Kozlově, Ze starých časů*); obě vyšly za výtvarné spolupráce M. Švabinského. Jen časopisecky (Hlas národa, Topičův sborník) V. publikovala překlady novel a povídek z italštiny (A. Albertazzi, A. Vivanti), řídceji i z němčiny.

PŘÍSPĚVKY in (většinou od 1919): Hlas národa; Lid. noviny (1921–29); Mor. noviny; *Od Trstenické stezky* (Litomyšl); *Topičův sborník* (1919–22); *Úsvit*; *Východočes. republikán* (Pardubice, Praha); *Ženské*

Vejvara

listy. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Jak bývalo v Kozlově (P 1924); *Ze starých časů* (P 1931). ■

LITERATURA: ● ref. Jak bývalo v Kozlově: A. N. (Novák), LidN 3. 12. 1924; K. (F. V. Krejčí), PL 21. 12. 1924; vz (V. Zelinka), Zvon 25, 1924/25, s. 153 ●; J. Borecký in J. V.: *Ze starých časů* (1931); ● ref. *Ze starých časů*: M. N. (Novotný), LidN 2. 10. 1931; p., PL 20. 12. 1931 ●; ● nekrology: an., Nár. politika 15. 5. 1937; an., LidN 20. 5. 1937 ●; E. Švabinská in *Vzpomínky z mládí* (1960); E. Hejl, B. Hejlová in *Matka a dcera* (1978); V. Polák in *Literární místopis okresu Blansko* (1979; přeprac. vyd. 1985); E. Hejl: *Dvakrát z Blanenska*, Rovnost 21. 2. 1986 + *Výročí skromné ženy*, LD (Brno) 19. 2. 1991; V. Hampl in ant. *Písň a básně Československa* (2000); Z. Švabinská in *Světla paměti* (2001).

ls

Josef Vejvara

* 1. 12. 1869 *Podmoklice* (Semily-P.)

† 14. 3. 1946 *Hradec Králové*

Autor sociálně a národnostně zaměřených povídek z dělnického prostředí pojizerské a podkrkonošské oblasti, publicista.

Vyrůstal v rodině obuvníka a kupce se smíšeným zbožím; po obecné škole od 1882 navštěvoval měšťanskou školu v Liberci, současně se u otce učil kupeckému řemeslu a část učební doby strávil též v Králově Dvoře (výuční list 1886). Od léta 1886 pak po celý život pracoval jako novinář: 1886–87 nejprve v redakcích regionálních periodik v Kolíně (Kolínské noviny, Kolínské listy) a po epizodě 1887–88 v advokátní kanceláři od zimy 1888 opět jako redaktor v Chrudimi (Čes. východ) a v Turnově (Stráž). Poté odešel do Prahy a od srpna 1889 až do poloviny 30. let působil v redakci deníku Nár. strany svobodomyšlné (po 1918 Českosl. strany národnědemokratické) Nár. listy (od 1894 jako lokálkář). Účastnil se činnosti Spolku čes. žurnalistů: 1902 byl zvolen do jeho výboru a stal se pokladníkem, 1926 místopředsedou, angažoval se též v jeho penzijním fondu. 1902 se účastnil jako delegát sjezdu novinářů ze slovanských zemí v Lublani. V prvním desetiletí 20. století v Praze založil (společně s V. Weinberkem) a redigoval odborný časopis *Stavební obzor*. Po skončení aktivní činnosti žil od 1939 v Krakovanech u Týnce n. Labem, pohřben byl v rodišti.

V. nerozsáhlá literární tvorba byla úzce spojena s jeho novinářskou činností. Zpočátku

hojně časopisecky publikoval dokumentárně zaměřené fejetony, črty a povídky o folklorních, náboženských a sociálních realitách rodného regionu, zvláštní pozornost pak věnoval sociálnímu postavení českých dělníků v německých továrnách na Semilsku a v Podkrkonoší vůbec. Většinu povídek z přelomu 80. a 90. let 19. století (původně vesměs otiskovaných v odpoledním vydání Nár. listů) soustředil v knihách *Život utrpením* (podtit. *Náčrtky dělnického života v podhoří*) a *Opuštění lidé* (podtit. *Dělnické obrázky z podhoří*). Věcným stylem v nich vylíčil neutěšené pracovní podmínky dělnictva a jeho nízké sociální jistoty jako důsledek národnostního bezpráví, páchaného „cizími chleboďárci“ na českém obyvatelstvu jazykově smíšených oblastí severovýchodních Čech. Časopisecky (Květy, Osvěta) též publikoval zpravodajské, a soudní dokumentaci opřené příspěvky o literárních pozůstalostech, biografických údajích a testamentech českých spisovatelů (E. Bozděch, A. a F. L. Čelakovští, J. Dobrovský, V. Hanka, Š. Hněvkovský, J. Jungmann, V. K. Klicpera, J. Neruda, F. Palacký, G. Pflieger Moravský, A. J. Puchmajer, P. J. Šafařík) a po válce též příběhy lidí uprostřed válečné vřavy (Lid. noviny). V několika publikacích, vesměs laděných memoárově, se zabýval dílčími dějinami české žurnalistiky (*Historie Spolku českých žurnalistů v Praze*) a bouřlivým obdobím 90. let 19. století v redakci mladočeských Nár. listů, kde tehdy spolupracoval s řadou významných českých spisovatelů a novinářů (*Redakce Národních listů před 40 lety*).

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Anonymus, D. Šídlo, Ego, J. Volešský (někdy uváděno chybně Valašský); -ej (Nár. listy). ■ PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1910–11); Čes. východ (Chrudim 1888); Domácí hospodyně (Olomouc 1887); Jarý věk (1887); Jitřenka (1890); Kolínské listy (1887); Kolínské noviny (1886); Květy (1889–1910; 1908 Dvě kapitoly z mých pamětí o Svat. Čechovi); Lid. noviny (1921–22); Malý čtenář (1889); Nár. listy (1888–1914); Osvěta (1910–13); Právo lidu (1934); alm. Půl století Nár. listů (b. d., 1910); Ráno; sb. Riegrův památník (Semily 1928); Stráž (Turnov 1888); Vesna (Brno, Vel. Mezirůž 1890–91). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Život utrpením* (PP 1893); *Opuštění lidé* (PP 1893). – *Ostatní práce*: *Historie Spolku českých žurnalistů v Praze. 1877–1927* (1927); *Jak to bylo* (1929); *Redakce Národních listů před 40 lety* (1929–30). ■ REDIGOVAL *časopisy*: *Stráž* (1888), *Stavební obzor* (1905–11). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: 8. sjezd slovanských novinářů v Lublani r. 1908 (1908). ■

LITERATURA: ● ref. Život utrpením: an., NL 3. 3. 1893; -b- (A. Procházka), Niva 1893, s. 160; M. Zavoral, Hlídko lit. 1894, s. 20 ●; ● ref. Opuštění lidé: -ergo (I. Hořica), NL 29. 4. 1893; an. (L. Čech), Osvěta 1895, s. 276 ●; B. Foit: Jubilea, Naše kniha 1929, s. 320; ● nekrology: Kra (J. V. Kučera), Beseda 3, 1945/46, s. 131 a 140; an., Svob. slovo 17. 3. 1946; vs, LD 19. 3. 1946 ●; L. Lukáš in Literární místopis Semilska, Beseda 3, 1945/46, s. 138.

pš

Oldřich Velenský z Mnichova

* kolem 1495

† po 1531

Tiskař, překladatel a polemik.

V soudobém písemnictví byl znám pod latinizovaným jménem Ulrichus Velenus Minhoniensis (německými současníky a starším badáním pokládáno za pseudonym neznámého autora). – Pocházel z rodu nižší šlechty, 1515 je doložen jako bakalář pražské univerzity. Poté patrně pobýval v Paříži a ve Wittenbergu, kde se mohl blíže obeznámit s učením Martina Luthera. Knihtisku se vyučil buď v Basileji v tiskárně A. Cratandera, nebo v Norimberku. Od 1518 pracoval s největší pravděpodobností v mladoboleslavské českobratrské tiskárně M. Klaudiána, jehož dílnu patrně brzy převzal (zda byl sám členem jednoty, není známo). Ve vlastní dílně v Bělé p. Bezdězem, založené na podzim 1519 a podporované majitelem bělských statků a vůdčí osobností utrakvistické šlechty J. Špetlou z Janovic, užíval Klaudiánových typů. Do listopadu 1520, kdy se V. z M. tiskárny v Bělé z neznámých důvodů vzdal, vyprodukovala devět tisků. Poté pobýval V. z M. na Moravě v blíže neurčeném kontaktu se zemským hejtmanem Archlebem z Boskovic. Z té doby pochází jeho překlad Lutherova Výkladu o Antikristu, vydaný 1522 v pražské tiskárně P. Severina. Až do 1530, kdy údajně žil v Nových Benátkách, sídle sboru jednoty bratrské spravovaného J. Augustou, nejsou o V. z M. zprávy; po 1531 jeho jméno z pramenů mizí.

V. z M. tiskl mj. spisy M. Luthera a Lukáše Pražského. Překládal z Erasma Rotterdamského (Enchiridion militis christiani), M. Luthera (polemiku Ad librum... Ambrosii Catharini...)

de Antichristo), Lukiana, Pica della Mirandolly aj. Sám je autorem traktátu, citovaného obvykle pod zkráceným názvem *Petrum Romam non venisse* (Petr nepřišel do Říma). V. z M. v něm argumentuje proti přítomnosti a umučení sv. Petra v Římě a v důsledku toho proti autoritě papeže jako hlavy veškerého křesťanstva. Ideově se opírá o teologii pražské předhusitské univerzity (spisy Matěje z Janova a Mikuláše z Drážďan), bratrské písemnictví (především dílo V. Krasnického) a křesťanský humanismus (práce Erasma Rotterdamského). Dílo bylo vydáno dvakrát na podzim 1520 v latinském originálu (po augšpurském a basilejském vydání následovala další tři vydání 1566, 1618, 1660) a o rok později v německém překladu (následovala nedochovaná vydání 1524 a 1618). Spisu V. z M. užil M. Luther v protipapežské polemice, které se účastnili mj. J. Cochlaeus, J. Kalvín a M. Flacius Illyricus. Papež Pavel IV. dal traktát V. z M. 1559 na seznam zakázaných knih, znovu jej zakázal 1564 tridentký koncil.

KNÍŽNĚ. *Původní práce*: In hoc libello gravissimis, certissimis et in sacra scriptura fundatis rationibus variis probatum apostolum Petrum Romam non venisse... (Augsburg, Basilej 1520); Spis že člověk může před morem ujíti (1538). – *Překlady*: Erasmus Rotterdamský: Přeutěšená a mnoho prospěšná kniha o rytieři křesťanském (1519); M. Ficino: Spis vtipný, kterak Pravda k kardinálu Ryarovi přišla... (1520); Lukianos: Kratochvilní spolu i požiteční listové a žaloby chudých a bohatých před Saturnem (1520); Rokování dvou osob, Paškvila a Cyra (1520); podle dialogu Pasquillus exsul pravděpodobně od Ulricha von Hutten); Spolurozmlúvaní sv. Petra apoštola a najsvätějšíeho Julia druhého papeže (1520; podle an. traktátu Julius exclusus); M. Luther: Výklad... o Antikristu... (1522). ■ EDICE: Erasmus Rotterdamský: Ruční knížka o rytíři křesťanském (1787, ed. F. F. Procházka); in Věstník KČSN, tř. filoz.-hist.-filol., 1925 (1926), č. 2 (ed. F. M. Bartoš; předml. k *Petrum Romam non venisse*); in ant. Zrcadlo rozděleného království (1963, ed. J. Kolár; Rokování dvou osob, Paškvila a Cyra); in Ulrichus Velenus (Oldřich Velenský) and His Treatise Against the Papacy (Leiden 1976, ed. A. J. Lamping; fotoreprint augšpurského vydání *Petrum Romam non venisse* z 1520). ■ Z PRODUKCE: Prenostyka... (1519); M. Ficino: Spis vtipný, kterak Pravda k kardinálu Ryarovi přišla... (1520); Lukianos: Kratochvilní spolu i požiteční listové a žaloby chudých a bohatých před Saturnem (1520); Rokování dvou osob, Paškvila a Cyra (1520); Lukáš Pražský: Sepsání duvoduov z najjistčích Písem (1520) + Spis dosti činiec z viery (1520). ■

Velenský z Mnichova

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 2351, 2354, 2464, 4992, 5127, 14 281, 14 878, 15 625. ■ LITERATURA: A. J. Lamping: Ulrichus Velenus (Oldřich Velenský) and His Treatise Against the Papacy (Leiden 1976). ■ G. Veessenmeyer: Von des Ulrichs Velenus Schrift, dass Petrus nie nach Rom gekommen sei, sb. Sammlungen von Aufsätzen zur Erläuterung der Kirchen-, Literatur-, Münz- und Sittengeschichte (Stuttgart 1827, s. 138); Ch. Baur in Paulus der Apostel Jesu Christi (Stuttgart 1845; appendix, s. 671); A. Gindely in Geschichte der Böhmschen Brüder 1 (1861); M. Spahn in Johannes Cochlaeus (Berlín 1898); F. Zuman: Bratrská tiskárna v Bělé, Věstník okresu Bělského 1912, s. 1; F. M. Bartoš: Zapadlé dílo bratrské vědy, Věstník KČSN, tř. filoz.-hist.-filol., 1925 (1926), č. 2 + Marsiliův Defensor pacis v husitské literatuře, ČNM 1928, s. 13; J. Volf in Geschichte des Buchdrucks in Böhmen und Mähren bis 1848 (1928); F. M. Bartoš: Kolem Husova díla O církvi, Sborník k l. desitiletí Husovy fakulty (1930, s. 13) + in Bojovníci a mučedníci (1946); O. Cullmann in Peter: Disciple – Apostle – Martyr (1953); J. B. Čapek in Jednota bratrská 1457–1957. Sb. k pětistému výročí založení (1956); R. Řičan in Die Böhmschen Brüder (1958); W. Bienert: Die Auseinandersetzungen über die römische Petrustradition in den ersten Jahrzehnten der Reformationszeit, Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und für Kirchengeschichte (Řím 1962, s. 20); M. Bohatcová: Počátky publikační činnosti jednoty bratrské, sb. Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského 1962, s. 44; A. Molnár: Voyage d'Italie, Communio Viatorum 1962, s. 28 + Das Erziehungswesen der Brüder, tamtéž 1964, s. 161; J. Kolár in ant. Zrcadlo rozděleného království (1963); E. Pražák: O. V. a cesta českého humanismu k světovosti, ČLit 1966, s. 443; K. Chyba in Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860, příl. sb. Strahovská knihovna, 1, 1966 – 18–19, 1983–84; R. Řičan: Die tschechische Reformation und Erasmus, Communio Viatorum 1973, s. 185; A. Molnár: A. J. Lamping, Ulrichus Velenus and His Treatise Against the Papacy, Zeitschrift für Kirchengeschichte (Marburg) 1978, s. 209; M. Kopecký in Pokrokové tendence v české literatuře od konce husitství do Bílé hory (1979) + in Český humanismus (1989); M. Bohatcová in Česká kniha v proměnách staletí (1990); J. Macek in Víra a zbožnost jagellonského věku (2001); O. K. Olson in Matthias Flacius and the Survival of Luther's Reform (Wiesbaden 2002).

jk

Daniel Adam z **Veleslavína**
viz Daniel Adam z **Veleslavína**

Adolf Velhartický

* 9. 5. 1882 *Horšův Týn* (Horšovský T.)

† 13. 4. 1932 *Tábor*

Autor milostných novel a povídek, románů s historickou tematikou, básník, dramatik, překladatel z francouzštiny a italštiny.

VI. jm. Adolph Thomas Waldmann. Pseudonym zvolil podle jména své budoucí manželky Anny V., 1919 požádal o změnu rodinného jména na Velhartický. – Syn poštovního expeditora. Od 1897 navštěvoval německou státní reálku v Karlíně (Praha-K.), v září 1900 vstoupil do služeb poštovní správy jako aspirant na poště v Říčanech u Prahy. 1901 povýšil na expeditora a působil střídavě v Zákupcích, v Říčanech a v Benešově n. Ploučnicí. V lednu 1903 se stal zakládajícím členem volného literárního sdružení Syrinx a podílel se na jeho činnosti. Od září 1904 sloužil nejprve jako pomocný úředník a od 1906 jako oficiant u poštovního úřadu ve Světlé n. Sázavou. 1911 pobýval jako státní stipendista v Itálii, kde získal obdiv k antice a renesanci; studium ve sbírkách v Neapoli podstatně ovlivnilo jeho literární tvorbu. 1913 byl jmenován poštovním úředníkem v Chlumu u Třeboně. Angažoval se ve spolkové regionální činnosti i jako politik (za národní socialisty), od 1923 zastával v Chlumu po dvě volební období funkci starosty, poté byl starostovým náměstkem. 1931 byl jmenován přednostou poštovního úřadu v Soběslavi. Byl celoživotním přítelem A. Klášterského a K. H. Hilara. Zemřel v nemocnici v Táboře (v literatuře bývá soustavně jako místo úmrtí uváděna Praha); zpopelněn a pohřben byl v Čes. Budějovicích.

V. debutoval jako eklektický dekadentní lyrik v periodikách, které soustředily tvorbu nejmladších autorů z přelomu 19. a 20. století (zejména *Moderní život*, *Srdce*). O jeho brzkém příklonu k epice svědčil knižní debut *Ghisola*, inspirovaný látkou Dantovy Božské komedie, i erotické prózy (*Povídky o milenkách*) vykazující vliv tvorby G. D'Annunzia. K epické poezii se později vrátil historizující stylizací *Biblických melodií*, v nichž výpravnými a poněkud archaizujícími verši zpracoval motivy Starého a Nového zákona. Záhy V. zaměřil svou tvorbu (ovlivněn zpočátku obnovenými obrazy J. Zeyera i prozaickou tvorbou J. Karáska ze Lvovic) na novoromantické evokace milostných a historických příběhů ze středověku, dále z antic-

kého a „barbarského“ starověku. Vztah k umění a k pohanskému kultu italské renesance vyjádřil v souboru novel *Vášnivé srdce*, krásu smyslných a krutých žen i obraz velkých vášní v novelách obsažených v knihách *Věčné ohně*, *Lásky rozkoš a muka*. Znalosti starověkých reálií uplatnil v románu z křížáckých výprav *Za lásku a za kříž*. Poněkud poklesle uchopil senzační téma v románu o životě rakouského následníka trůnu *Konopištský pán*. 15 let věnoval přípravnému studiu antických historiků i filozofů (včetně studií vykopávek v Rakousku), hodlaje vytvořit „román starověký“; vznikl rozměrný diptych pojednávající o podmanění Británie Římany (*Proti bohům i osudu*), do doby Markomanů v Čechách zasadil román *Marobud* zpracovávající starou galsko-germánskou historii Stradonicka a jeho pokračování *Katvalda se zamýšleným* 3. dílem Vilibius měly tvořit trilogii. V se rovněž pokusil o veršované historické drama zobrazující vztah lásky a smrti (*Kateřina z Lichtenburka*) a o veselohru (*Dobrá srdce*). Pro mládež převyprávěl známé evropské pověsti (artušovské, o Rollandovi, Iljovi Muromcovi ad.). Jako překladatel se soustředil na tvorbu italských a francouzských prozaiků a dramatiků, kteří značně ovlivnili jeho literární tvorbu (G. D'Annunzio, A. France, P. Loti). Ojedinele publikoval fejetony a literární eseje.

PSEUDONYM: Rudolf Dvorský. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. svět (1906–08, 1929; 1908 R Raul de Coucy); Hlas národa (1903–05, 1908); Kalendář českožidovský (1918–19); Květy (1906); Lumír (1904); Lyra (1904); Máj (1903–14); Moderní revue (1902); Moderní život (1902–03); Nár. listy (1905, 1907, 1911); Nár. politika; Nový obzor (Olomouc 1913); Osvěta (1917, 1920); Rudé květy (1901); Srdce (1901–02; 1901 debut); Světozor; Topičův sborník (1915, 1917, 1920); Tribuna (1919); sb. Ve stínu lípy (1924); Venkov (1926–27); Vesna (Ml. Boleslav); Vzlet (Plzeň); Zlatá Praha (1904, 1909–10); Zvon (1903, 1905); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ghisola (B 1902); Povídky o milenkách (1905; rozšíř. vyd. 1930); Vlasy královny Beneniky (P 1912); Kateřina z Lichtenburka (D 1912, i prem.); Romantické pověsti středověké (pro ml., b. d., 1914); Věčné ohně (PP b. d., 1917); Za lásku a za kříž (R 1917); Lásky rozkoš a muka (PP 1917); Překročen Rubikon (P 1920); Konopištský pán (R 1920, pseud. Rudolf Dvorský); Zlatý pás (PP 1920); Vášnivé srdce (PP 1923); Dobrá srdce (D 1924, i prem.); Biblické melodie (BB 1926); Proti bohům i osudu 1, 2 (R 1927); Marobud (R 1930); Katvalda (R 1931; 2000 s tit. Marobudův poklad). – *Překlady*: G. D'Annunzio:

Hřích sestry Orsoly (1905); A. France: Thais (1908) + Studně svaté Kláry (1912) + Pod jilmem (1925, 1. d. tetralogie Historie našich dnů) + Ametystový prsten (1925, 3. d. tetralogie); Th. Gautier: Arria Marcella (1917); P. Loti: Manželství Lotiho (1919); – posmrtně: A. France: Kniha přítelova (1935). ■ REDIGOVAL *leták*: Lyra (1904). ■

LITERATURA: ● ref. Ghisola: Q. M. Vyskočil, Moderní život 1902, s. 115; L. (J. Lier), Zvon 3, 1902/03, s. 14; V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 71 a 132 (satira na A. V., K. H. Hilara a Q. M. Vyskočila); F. X. Hodáč, Rozhledy 13, 1902/03, s. 165; V. O. (Otomar), tamtéž, s. 989 ●; K. H. Hilár in A. V.: Povídky o milenkách (1905); ● ref. Povídky o milenkách: -áský, Zvon 6, 1905/06, s. 413; Ds (J. D. Konrád), Máj 4, 1905/06, s. 768 ●; J. P.: ref. překl. G. D'Annunzio, Zvon 6, 1905/06, s. 156; an.: ref. Kateřina z Lichtenburka, Plzeňský kraj 8. 3. 1912; ● ref. Věčné ohně: Šind., Zlatá Praha 34, 1916/17, s. 587; Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 17, 1916/17, s. 642; W. (R. Weiner), Venkov 18. 8. 1917 ●; ● ref. Za lásku a za kříž: Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 18, 1917/18, s. 250 (i ref. Lásky rozkoš a muka); -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 27, 1919/20, s. 61 ●; Promyk (H. Sedláček): ref. Konopištský pán, PL 21. 8. 1920; ● ref. Biblické melodie: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 462; V. Brtník, Venkov 5. 5. 1927 ●; F. L. (Lukáš): ref. Marobud, Čin 2, 1930/31, s. 91; O. Novák: ref. překl. A. France: Thais (další vyd.), LidN 4. 9. 1931 + ref. překl. A. France: Studně svaté Kláry, Pod jilmem, Ametystový prsten (vše další vyd.), LidN 8. 9. 1931; ● nekrology: -btk- (V. Brtník), Zvon 32, 1931/32, s. 435; V. J. Krýsa, Staňkovsko 1932, č. 33; an., Poštovní obzor 1932, s. 148; Vyskočil (Q. M. Vyskočil), Úhor 1932, s. 150 ●; A. Klášterský in Vzpomínky a portréty (1934, s. 518); O. Novák: ref. překl. A. France: Kniha přítelova, LidN 17. 6. 1935; st.: Památce spisovatele A. V., LidN 14. 4. 1942; bs (B. Slavík): Vzpomínka na A. V., LidN 13. 5. 1942; V. Palivec in Literární místopis Berounska (1957, s. 18); ● k 100. výr. nar.: jph, Pravda 3. 3. 1982; ra (V. Viktora), Pravda 11. 5. 1982 ●.

vfr

Velká růžová zahrada viz Růžová zahrada malá a velká

Fráňa Velkoborský

* 6. 1. 1900 Hromnice u Plzně
† 8. 11. 1958 Ústí nad Labem

Básník křehké reflexivní lyriky, autor próz pro mládež, dramatik.

Syn nadlesního. Narodil se v osadě Býkov, náležející k obci Hromnice, kde navštěvoval

obecnou školu, měšťanku absolvoval v Přesticích a obchodní akademii v Plzni, poté rok pracoval v lesnictví. Ve Švýcarsku studoval Institut J. J. Rousseau v Ženevě a též Mezinárodní školu Křesťanského sdružení mladých lidí (YMCA). 1923–33 byl sekretářem YMKY v Banské Bystrici a Bratislavě, 1933–44 vykonával stejnou funkci v Hradci Král., od listopadu 1943 tam byl tajemníkem Okresní péče o mládež. Jako zástupce YMKY navštívil řadu zemí (Slovensko, Švédsko, Anglii, Švýcarsko, Polsko, Finsko), po její likvidaci pracoval jako topič a údržbář v kotelně v Ústí n. Lab. V 50. letech byl správcem domova důchodců v Dobčticích. Zemřel následkem pádu do sklepní šachty. – Syn Jan Petr V. (*11. 7. 1934) je překladatel z finštiny a angličtiny a editor.

První V. sbírky (*Tiché průboje, Srdce a zrada*) přinesly verše zachycující rozpor mezi velkolepostí prožitku mládí a tíhou nebezpečí, jež je ohrožují: oprostěnou lyriku V. střídal s baladicky vyhocenou tóninou. V. reflexe se vyrovnávají s příznaky tesknosti, zmarňované čistoty, s hořem z lásky, úzkostí temnoty i bezbrannosti nezkušenosti. Sbíрка *Sníh na horách* přinesla do V. výrazu větší sevřenost a prvky meditativního usebrání, hledajícího pokoru a prostotu u pramenů snové a tajemné přírodní síly (emblem hor konotující samotu, řád, blízkost vesmíru, hrdost i výzvu lidským schopnostem). Meditativní a nostalgická linie vyvrcholila ve vroucně melodické tvorbě sbírky *Jediný ve světě*; vyznání skandinávské přírodě a magickým účinkům moře V. vyslovil ve sbírce *Barvy severu*. Během 1938 se V. sbírkou *Ruka na jilci* připojil k autorům reagujícím na vypjatou politickou situaci v neokázalých skladbách niterného rozjitření i pevné naděje. V dramatu *Balada z hor* ztvárnil tragédii milostného trojúhelníku v drsném prostředí. Dobrodružný román pro mládež *Jabloňová stezka* vypráví o životě rázovitého zakladatele jabloňových sadů v divočině, věrozhvěsta ekologie, tolerance a kultivace etnického soužití v době osidlování Ameriky; upravitel také mýty, legendy a pohádky severoamerických indiánů (*Ze světa rudých tváří*). Psal též fejetony inspirované cestováním a láskou k přírodě, časopisecky publikoval povídky a verše pro mládež a překlady černošské poezie (mj. L. Hughes) a folkloru. Spolupracoval i s rozhlasem (mj. 1944 hry *Ovčí ostrov* a *Sobolí plášť*).

ŠIFRA: Fr. Vy. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1920–29; 1924 dramatinizovaná P Člověk na obzoru); Čes. slovo (1930–34, i příl. Slovičko); Čes. dělník (1940–41, i příl. Dělník a kultura); Čtete (1939); Klas (1929–30, 1935, 1946); Kultura doby (1938–39); Lid. noviny (1925–44, i příl. pro děti); Lit. noviny (1934–38); Lumír (1928–39); Magazin DP (1937); Mladý hlasatel; Nár. osvobození (1925–36); Nár. práce (1939–41, i příl.); Panoráma (1937–39, i příl. Haló, děti!); Pramen (1922–25); Právo lidu (1925, 1936–38); Přítomnost (1934); Ranní noviny (1936–38); Rozprawy Aventina (1934); Rozhledy (1934–37); Salon (Brno 1934–35); Sedmihlasek (1945–48); Sever a Východ (1926–30); Světozor (1934); Tvorba (1937); Venkov (1935–38); Vzlet (Plzeň 1917–18); Země (1924–33); Zvon (1924–38); Život (1926); Život hradecké YMKY (Hradec Král. 1935); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Tiché průboje (BB 1925); Srdce a zrada (BB 1926); Barvy severu (BB 1928); Sníh na horách (BB 1928); Jediný ve světě (BB 1928); Ruka na jilci (BB 1939); Balada z hor (D 1946, prem. 1944); Naše zvířátka (BB pro ml., 1947); Čtvero ročních časů (BB 1947); Novoroční (B b. d., 1948, bibliof.); Ze světa rudých tváří (PP pro ml., 1957); – posmrtně: Jabloňová stezka (P pro ml., 1958). ■ REDIGOVAL: Život hradecké YMKY (1935, č. 3, 4). ■

LITERATURA: ● ref. Tiché průboje: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 25, 1924/25, s. 660; P. Fraenkl, NO 3. 7. 1925; Č. J. (Jefábek), Host 5, 1925/26, s. 31; A. M. Píša, Pramen 6, 1925/26, s. 14 ●; ● ref. Srdce a zrada: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 14. 11. 1926; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 34; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 97; J. B. Čapek, Kritika 1927, s. 91 ●; ● ref. Barvy severu: Rč. (V. Renč), Časopis agrárního studentstva 2, 1927/28, s. 115; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 28, 1927/28, s. 517; AMP. (A. M. Píša), PL 10. 6. 1928; J. H. (Hora), LitN 1928, č. 10 ●; ● ref. Sníh na horách: P. Fraenkl, Sever a Východ 1928, s. 257 a 263 (i ref. Barvy severu); = (J. Vodák), Čes. slovo 15. 4. 1928; J. Knap, Venkov 13. 5. 1928; G. (F. Götz), NO 13. 5. 1928; K. Š. (Štorch), RA 4, 1928/29, s. 244 ●; ● ref. Jediný ve světě: A. N. (Novák), LidN 23. 3. 1929 (i ref. Sníh na horách); -pa- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30, s. 293 ●; ● ref. Ruka na jilci: B. Novák, KM 1939, s. 127; AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 7. 5. 1939; J. Seifert, Panoráma 1939, s. 38; J. V. S. (Sedlák), Venkov 22. 7. 1939; de (J. Strnadell), Večerník Nár. práce 1. 9. 1939; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 47, 1939/40, s. 249 ●; šc: ref. Balada z hor, LidN 13. 1. 1944; abš.: ref. Sobolí plášť (rozhl. hra), Nár. práce 30. 12. 1944; LP: ref. Ze světa rudých tváří, Komenský 1957, s. 382; ● nekrology: V., LitN 1958, č. 46; F. M. Dobiáš, Kostnické jiskry 1958, č. 40 ●; ● ref. Jabloňová stezka: S. Sibrťová, LitN 1959, č. 33; M. Tmė (další vyd.), ZM 1971, s. 179 ●; Kp.: k 10. výr. úmrtí, Zeměd. noviny 5. 11. 1968; pv: k 70. výr. nar., LD 6. 1. 1970; K. Michl: Žizniví milenci slova, Pochodeň 29. 12. 1974; ● k 75. výr. nar.: M. Reichrt, Kostnické jiskry 1975,

č. 2; JA, Čes. bratr 1975, s. 27; J. Hilčr, ZM 1975, č. 3, příl., s. 18 ●; E. J. Havlíček: k 20. výr. úmrtí, Kostnické jiskry 1978, č. 40; jph: k 90. výr. nar., Pravda 7. 2. 1990; an.: k 95. výr. nar., ZM 1995, č. 1; K. Křepelka: S poezií je to zřejmé..., Host 1995, č. 4.

jz

Jiří Veltruský

* 5. 6. 1919 *Praha*

† 31. 5. 1994 *Paříž*

Divadelní teoretik a estetik, strukturalisticky orientovaný badatel zabývající se zejména sémiotickým zkoumáním dramatu a divadla; politolog a sociolog, publicista.

Pův. jm. Vařečka; Veltruský od 1928, kdy se celá rodina nechala úředně přejmenovat. – Syn spisovatele L. Veltruského. 1938 maturoval na Jiráskově gymnáziu v Resselově ul. v Praze (zde se spřátelil s učitelem F. Vodičkou). Od zimního semestru 1938/39 až do uzavření vysokých škol studoval estetiku a sociologii na Filoz. fakultě UK (mj. prof. J. Mukařovský). 1937–38 se podílel na činnosti Divadelního kolektivu mladých (s J. Ortenem, V. Schönovou, P. Tigridem, J. Hájkem, Z. Urbánkem ad.). Po uzavření univerzity byl od prosince 1939 zaměstnán jako korektor v nakladatelství Sfinx, pak od prosince 1941 do srpna 1942 jako lektor v nakladatelství J. Podroužek. 1941 se stal členem Pražského lingvistického kroužku. 1942 byl totálně nasazen do pražské továrny ETA a přeškolen na mechanika a nástrojaře; již tehdy se zapojil do činnosti ilegálních odborů a od června 1944 do května 1945 působil jako jejich organizátor v továrnách a na nádražích, připravoval též sabotážní akce a obstarával doklady. Na jaře 1945 se podílel na založení ROH; jako jeden ze tří členů vedení Ústřední rady odborů (ÚRO) se zúčastnil Pražského povstání. Od května do července 1945 byl organizačním tajemníkem ÚRO, po sporech s Erbanovým a Zápotockého vedením byl funkce zbaven. 1945 ukončil ve zkráceném termínu vysokoškolská studia a na konci roku se stal výpomocným asistentem estetického semináře pražské filoz. fakulty. V červenci 1946 po obhájení disertační práce *Drama jako básnické dílo* u J. Mukařovského (v cenzurované podobě vyšla již za války ve sb. Čtení o jazyce a poezii) získal doktorát filozofie a stálé asistentké místo; v březnu 1948 byl na

vlastní žádost asistentké funkce zproštěn. 1945–48 publikoval články v odborářském tisku, v nichž podroboval ostré kritice manipulaci odborů jejich komunistickým vedením (vyjadřoval rovněž nesouhlas s odsunem Němců). 1946 vstoupil do sociálnědemokratické strany. V březnu 1948 uprchl přes Slovensko do Rakouska, pobýval nejprve krátce ve Vídni, poté se s pomocí rakouských odborářů dostal do francouzské okupační zóny (Walchsee) a posléze do Francie. 1948 se stal členem francouzské sekce Českosl. strany sociálnědemokratické v exilu. Získal statut politického uprchlíka (do 1991, kdy obdržel francouzské občanství). Věnoval se politické a odborové publicistice a politologickému studiu. 1950–51 napsal sérii článků o situaci v Československu pro Voice of America, 1951–53 jednou týdně přispíval do českosl. vysílání francouzského rozhlasu (pseud. Pavel Bartoň). 1951–54 redigoval bulletin Masses-Informations Tchecoslovaquie, 1956 spoluzaložil (za podpory A. Camuse) hnutí Budapest-Barcelona usilující odhalovat totalitární metody na Východě i na Západě. Ve druhé polovině 50. let přednášel sociologii na Svobodné univerzitě v Bruselu a vedl letní kursy Collège de l'Europe libre du Strasbourg. 1955–58 byl ředitelem edičního a dokumentačního střediska při Comission internationale contre le régime concentrationnaire. Na jaře 1960, během návštěvy N. S. Chruščova ve Francii, byl spolu s dalšími uprchlíky z východní Evropy internován několik měsíců na Korsice. Od 1962 se opět věnoval organizovanému odborovému hnutí. Nejprve vedl výzkum Mezinárodní konfederace svobodných odborů (ICFTU – International Confederation of Free Trade Unions), poté se stal zástupcem této organizace u OSN v New Yorku. Od 1968 byl evropským zástupcem AFL-CIO (American Federation of Labour & Congress of Industrial Organizations) v Paříži. 1991 byl členem mise ICFTU, která jednala s českosl. vládou a odborovými svazy. – V. druhá manželka, Jarmila F. Veltruský (* 22. 6. 1937 Praha, roz. Felzmannová) se věnuje studiu českého a evropského středověkého divadla a teorii divadla, vydala knihu podávající historickou a strukturní analýzu Mastičkáře doprovobenou bilingvní česko-anglickou edicí této hry (A Sacred Farce From Medieval Bohemia: Mastičkář, 1985) a soubor studií o středověkém divadle (Posvátné a světské, 2006).

V. se věnoval estetice, sémiotice a teatrologii ve dvou obdobích: do emigrace 1948 a znovu od 70. let do smrti. V návaznosti zejména na práce O. Zicha a J. Mukařovského se soustředil na teoretické propracování sémiotiky divadla a herectví. Ve statích z prvního období (1940–42) se jeho zájem koncentroval především ke dvěma problémům: k dramatickému a divadelnímu jednání a k dramatickému textu jako svébytné složce divadla a svébytnému literárnímu dílu. Mimo toto hlavní zaměření se tehdy příležitostně (pro sb. Věčný Mácha) zabýval problematikou Máchova světového názoru prostřednictvím rozboru symbolu v jeho díle. V klíčových časopiseckých studiích *Člověk a předmět na divadle*, *Dramatický text jako součást divadla* a v disertaci *Drama jako básnické dílo* analyzoval V. dosah a funkci různých jevištních složek při utváření jevištního jednání, které chápal jako „souvislou významovou řadu“. Kritické čtení prací O. Zicha a P. Bogatyreva (*Poznámky k Bogatyrevově knize o českém a slovenském lidovém divadle*, z 1940, poprvé publikováno v angl. překladu až 1987) přineslo do jeho teorie propracování zichovských pojmů herecká postava a dramatická osoba jako označujícího a označovaného, a rozšířilo tento dualismus o analýzu hereckého subjektu. Ve vztahu dramatického textu a divadelní inscenace zdůrazňoval nejprve podíl, vzájemná působení a sjednocování dvou komplexních sémiotických systémů. Studii *Drama jako básnické dílo* zaměřil na svébytné estetické kvality dramatického textu jako struktury dynamických složek, od jazykových po tematické. V. odlišil text od provedení, což mj. umožnilo analyzovat sémantickou závažnost scénických poznámek. Vyzdvihl problém pojmenování v dramatickém dialogu a vycházejí z poznatků J. Mukařovského o vytváření významových kontextů a významové jednoty díla (tzv. sémantické gesto) sledoval konstituování smyslu dramatického dialogu v časově a prostorově postupné, ale i simultánní akci a reakci a zaměřil se na prostředky jeho významového sjednocování. Poukázal také na závažný podíl monologičnosti v dramatickém textu a pokusil se pomocí kategorií monologičnosti a dialogičnosti zpřesnit literárně druhovou klasifikaci. Po návratu k teatrologickému bádání v polovině 70. let se V. kromě přepracování několika starších prací (upr. verze studie *Drama jako básnické dílo – Drama as literature* aj.) zabýval zejména tzv.

srovnávací sémiologií umění (otázka obrazového znaku, dialogu v literatuře, principů moderního sochařství), sémiotikou herectví (*Contribution to the semiotics of acting*, čes. překlad Příspěvek k sémiologii herectví in Příspěvky k teorii divadla) a srovnáváním různých sémiotických systémů umění a jednání (hudba, výtvarné umění, tanec) vstupujících do jevištního dění. Revidoval názory Pražské školy na loutkové divadlo, zejména starší práci K. Brušáka, nově analyzoval a zdůraznil složitou strukturovanost znaku v tomto divadelním odvětví (*Puppetry and acting*, čes. překlad Loutkové divadlo a herectví in Příspěvky k teorii divadla). Napsal několik syntetizujících prací, v nichž promýšlel východiska Pražské školy a jejich důsledky pro sémiotiku divadla (*The Prague School theory of theatre, La sémiologie du spectacle à la recherche de son passé*, čes. překl. Divadelní teorie Pražské školy a Sémiologie divadla – hledání vlastní minulosti in Příspěvky k teorii divadla). Ve dvou příspěvcích k obecné sémiotice umění kriticky revidoval Mukařovského, Bühlerův i Jakobsonův systém funkcí (*Jan Mukařovský's structural poetics and esthetics – Strukturální poetika a estetika Jana Mukařovského; Bühlers Organon-Modell und die Semiotik der Kunst – Bühlerův model Organon a sémiologie umění*), zdůraznil zde zejména nedocenění apelativnosti a expresivnosti v těchto systémech a jistý apriorismus v pojetí samotné znakovosti. Ukázal, že obecná analogie k jazykovému systému u jiných umění než slovesných je zavádějící (hudba, architektura). V posledních letech svého života pracoval na rozsáhlé syntéze sémiotické teorie divadla, kterou však nedokončil (její torzo vyšlo po smrti v revui Degrés). Rovněž nedokončena zůstala V. monografie o malířském díle Toyen; v rukopise zůstala studie o sochaři C. Brancusim. Uspořádal také knižní soubor svých studií *Příspěvky k teorii divadla*, zahrnující původní práce české a překlady prací cizojazyčných (texty obou vrstev dále upravitel a precizoval), vydání knihy se již nedožil. – Po emigraci 1948 V. jako nezávislý publicista soustavně sledoval vývoj mocenských represí v Československu (manipulaci s odbory, politické procesy apod.). V 50. letech vydal několik knižních sociologických a politologických studií (o studené válce a uvolnění napětí v Evropě, závislosti Československa na politice Moskvě, o problematice kolektivních smluv ve

východní Evropě, o sovětských koncentračních táborech, o pracovním právu v Československu). 1969 vydal knihu *Tschécoslovaquie*, soubor svých tří nepodepsaných historických analýz odporu dělníků proti diktaturám v Československu (1938, 1948, 1968, s předml. A. Bergerona).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Daniel Simon, D. Simon (oba zejména v *Masses-Informations Tchecoslovaquie*), Paul Barton, Pavel Bartoň (hlavně ve vysílání *Hlasu Ameriky*); J. V., P. B., PB, p. b., P. Bn, -r- (*Die Tat*). ■ **PRÍSPĚVKY in:** A. Breton, J. Heisler, B. Péret: *Toyen* (Paříž 1953); *AFL-CIO Free Trade Union News* (Washington 1959–79); *sb. Approches de l'opéra* (Paříž 1986, *La sémiologie du spectacle à la recherche de son passé*); *sb. Bühler-Studien 1* (Frankfurt n. M. 1984, *Bühlers Organon-Modell und die Semiotik der Kunst*); *Cíl* (1946–48; mj. 1947–48 komentovaný překlad *Marxova Kapitálu*, spolu s H. Žaloudkovou, nedokonč.); *Confrontation internationale* (Paříž 1949); *Cross Currents* (*Ann Arbor* 1987); *Čes. literatura* (1993, *Sémiologické poznámky k dialogu v literatuře*); *sb. Čtení o jazyce a poezii* (1942, *Drama jako básnické dílo*); *sb. Das Arbeitsrecht im Ostblock* (Berlín 1959); *sb. Das Drama und seine Inszenierung* (Tübingen 1985); *Degrés* (Brusel 1993); *Démocratie prolétarienne* (Paříž 1952–53); *Die Tat* (Berlín 1949–50); *Divadelní revue* (1992); *sb. Drama and Theater: Theorie/Methode/Geschichte* (Mnichov 1991); *Gewerkschaftliche Rundschau* (Bern 1952); *Guadernos* (Mexico 1949–55); *ICFTU economic and social bulletin* (New York 1964); *sb. Image and code* (*Ann Arbor* 1981); *sb. Industrial restructuring and employment in Central and Eastern Europe* (Paříž 1992); *sb. Language and literary theory. In honor of Ladislav Matejka* (*Ann Arbor* 1984); *La revue socialiste* (Paříž 1949); *sb. L'économie soviétique* (Brusel 1958); *Le Contrat Social* (Paříž 1958–60); *Masses-Informations Tchecoslovaquie* (Paříž 1951–54); *sb. Moderne Dramentheorie* (Kronberg 1975); *Nár. hospodářství* (1946–48); *Neue Zürcher Zeitung* (1951–55); *New Leader* (Londýn 1949–50); *Nové hospodářství* (1946); *sb. O divadle* (1987, inedit.); *sb. O socialistickém programu* (b. d., 1947); *Oedipe* (Paříž 1949); *Pensée française* (Paříž 1959); *Poetics today* (Tel Aviv 1981, 1986–87; 1981 Jan Mukařovský's structural poetics and esthetics, *The Prague School theory of theatre*; 1987 *Structure in folk theater. Notes regarding Bogatyrev's book on Czech and Slovak folk theater*); *Právo lidu* (Wuppertal 1983); *Preuves* (Paříž 1953–62); *Proměny* (Londýn 1981); *Révolution prolétarienne* (Paříž 1948–69); *Revue générale belge* (Brusel 1956); *Revue syndicale suisse* (Bern 1959); *Saturne* (Paříž 1957–58); *Semiotica* (La Haye 1983, *Puppetry and acting*); *sb. Semiotics of art Prague School contributions* (Cambridge, USA 1976); *sb. Semiotics of drama and theatre* (Amsterdam, Philadelphia 1984); *Slovo a slovesnost* (1940–42; 1940 *Člověk a předmět*

na divadle, 1941 *Dramatický text jako součást divadla*); *sb. Sound, sign and meaning* (*Ann Arbor* 1976, *Contribution to the semiotics of acting*); *sb. Sozialdemokratie und Systemwandel* (Berlín, Bonn 1978); *sb. Studio Národního divadla* (1945); *Sub-Stance* (Madison, USA 1977); *Svět a divadlo* (1992); *Theatre Czech and Slovak. Théâtre tchèque et slovaque* (Praha 1991); *The Drama Review* (New York 1979); *sb. Věčný Mácha* (1940, *Básníkův poměr k světu a skutečnosti*); – posmrtně: *Degrés* (Brusel 1996, *Esquisse d'une sémiologie du théâtre*); *sb. Hudební divadlo jako výzva* (2004). ■ **KNIŽNĚ.** *Práce o divadle a umění:* *Drama as literature* (Lisse 1977; špan. *Drama como literatura*, Buenos Aires 1990); – posmrtně: *Príspevky k teorii divadla* (1994, *usp. autor, ed. J. Patočková*); *Drama jako básnické dílo* (1999, *ed. I. Osolobě*). – *Ostatní práce:* *Byrokracie, demokracie a dělnická třída* (1946); *Mládež je př dvojem budování socialismu v naší vlasti* (1951, *pseud. Pavel Bartoň*); *La Communauté Européenne de Détente: Le drame d'émigration dans la guerre froide* (Paříž 1954, *pseud. Paul Barton*); *Prague a l'heure de Moscou* (Paříž 1954, *pseud. Paul Barton*); *Salariat et contrainte en Tchecoslovaquie* (Paříž 1956, *pseud. Paul Barton, s A. Weilem, tj. M. Tuček*); *Conventions collectives et réalités ouvrières en Europe de l'Est* (Paříž 1957, *pseud. Paul Barton, 1960 i špan.*); *L'institution concentrationnaire en Russie* (Paříž 1959, *pseud. Paul Barton*); *Tchecoslovaquie. Les ouvriers face à la dictature* (Paříž 1969, *an.; špan. Mexico* 1969); *Misère et révolte de l'ouvrier polonais* (Paříž 1971, *pseud. Paul Barton*). ■ **REDIGOVANÁ periodika:** *Oedipe* (Paříž 1949), *Masses-Informations Tchecoslovaquie* (Paříž 1951–54, *an.*); *sborníky:* *O socialistickém programu* (b. d., 1947), *Les journées de Juin en Tchecoslovaquie* (Paříž 1953). ■

BIBLIOGRAFIE: Bibliografie prací J. V. o umění, literatuře a divadle, *Výběrová bibliografie prací J. V. z jiných oborů* (*usp. autor, ed. J. Patočková*), in J. V.: *Príspevky k teorii divadla* (1994). ■ **LITERATURA:** M. Novák: *Česká estetika Mirko Nováka*, 1. *Autorovy poznámky k recenzi. SaS 1942, s. 108* (reakce na ref. J. V., *SaS 1941, s. 217*; replika J. V., *SaS 1942, s. 110*); B. Jičínský: *Divadelní znak české strukturální školy – Od řeči úst k řeči těla a řeči věcí*, M. Procházka: *Předpoklady sémiologického rozboru divadla, oboje Prolegomena scénografické encyklopedie 13* (1972); F. Deák: *Structuralism in theatre – The Prague contribution, The Drama Review 1976, č. 4*; J. Hynvar: *Polská antologie z české divadelní teorie, AUC Praha. Philosophica et historica, sv. 3. Theatralia, sv. 6, 1984* (1987), s. 101; M. Procházka in *Znaky dramatu a divadla* (1988); A. W.: *Paul Barton 70. Blahopřejeme, PL (Wuppertal) 1989, č. 2*; E. Copfermann in *David Roussel, une vie dans le siècle* (Paříž 1991); M. Procházka: *Kdo je J. V., Svět a divadlo 1992, č. 1–2*; L. Petišková: *Dílo, na které čekáme, Divadelní noviny 1993, č. 3*; ● *nekrology:* I. Osolobě, *Div-*

Veltruský

dělní noviny 1994, č. 13; J. Patočková, Loutkář 1994, s. 220 ●; M. Procházka: Komparativní sémiotika J. V., in J. V.: Příspěvky k teorii divadla (1994); an.: J. V., Zahraněční aktuality. Interní zpravodaj mezinárodního oddělení Českomor. komory odborových svazů (obs. i soupis lit. pozůstalosti J. V. deponované v archivu ČMKOS a NM v Praze), 95/14, 20. 4. 1995; P. Grémion in Intelligence de l'anticomunisme (Paříž 1995); ● ref. Příspěvky k teorii divadla: Z. Hořínek, LidN 6. 9. 1995 + Divadelní revue 1995, č. 4; J. Císař, Loutkář 1995, s. 220; J. Hynar, Divadelní noviny 1996, č. 1; M. Červenka, LitN 1996, č. 4; H. Voisine-Jechova, Revue de littérature comparée (Paříž) 1996, č. 4 ●; T. Kowzan: Le Cercle de Prague, J. V., et les autres, Degrés (Brusel) 1996, č. 85–86; I. Osolsobě: J. V., Le sémioticien et l'homme, tamtéž + J. V. se omlouvá a drží palce..., Divadelní revue 1996, č. 2; H. Schmid: J. Veltruský's Vermächtnis an die Theaterwissenschaft, Balagan (Postupim) 1997, č. 2; J. Hájek in Paměti (1997); I. Osolsobě: J. V. příspěvek k filozofii dramatu, in J. V.: Drama jako básnické dílo (1999) + Předmět bádání J. V., LitN 1999, č. 39; ● ref. Drama jako básnické dílo: P. Čekota, Tvar 1999, č. 15; A. Scherl, Divadelní revue 1999, č. 3; D. Kroča, Host 1999, č. 10; J. Richter, Souvislosti 1999, č. 3–4 ●; Ch. Jacquier: Louis Mercier, Preuves et le Congrès pour la liberté de la culture, sb. Présence le Louis Mercier (Lyon 1999); I. Osolsobě: (Ne pouze) divadelněvědný strukturalismus J. V., Divadelní revue 2001, č. 4; I. Slawińska in Divadlo v současném myšlení (2002); I. Osolsobě: J. V. und Paul Barton, Theaterwissenschaftler und Strukturalist, sb. Prager Strukturalismus / Prague Structuralism (Heidelberg 2003); H. Spurná in sb. Hudební divadlo jako výzva (2004).

dvo

Ladislav Veltruský

* 17. 3. 1880 *Praha*

† 5. 4. 1937 *Praha*

Prozaik a dramatik, autor humoristických povídek z pražského měšťanského prostředí a nenáročných veseloher, publicista.

VI. jm. Ladislav Vařečka, 1928 nechal úředně změnit příjmení celé rodiny na Veltruský. – Po maturitě v Praze 1899 pracoval po celý život jako úředník magistrátu hlavního města Prahy, po 1918 ve funkci účetního rady, měl na starosti agendu pražských jatek. – Syn Jiří V. byl estetik a literární a divadelní teoretik.

Do literatury V. vstoupil (1897 v čas. Zlatá Praha) náladovou, přírodní a milostnou lyrikou. Na přelomu století básněmi hojně přispí-

val do Lumíru (1900 vstoupil s F. X. Šaldou, K. Sezimou ad. do polemiky o nezávislost literární tvorby a o generačních otázkách, kterou Lumír vedl s Novým kultem a Moderní revuí). Od počátku století v jeho časopiseckých příspěvcích počaly převažovat črty a povídky z prostředí pražských středních vrstev, humorně evokující společenský i soukromý život živnostníků, úředníků, drobné inteligence nebo mladých umělců. Sbírkou povídek s titulem Mladé lásky, připravenou k otisknutí před r. 1910, však nevydal a knižně debutoval až po 1. světové válce souborem humoresek *Z naší ulice*, rozvíjejícím příběhy měšťanských manželství, sousedských vztahů, flamendrovství, záletů a milostných dobrodružství. Komičností humoresek nejčastěji dosahoval realistickým líčením vdavekchytivosti měšťanských dcer nebo naivity či vypočítavosti staromládeneckých ženichů (*Ženění, ženění, Láska se škraboškou a jiné humoresky*). Stejně náměty uplatnil i ve veselohrách určených lidovému publiku (*Ta naše Máňal, Koflíček Marie Terezie, Podivné jsou cesty lásky*). Okrajovou složku jeho tvorby tvořila publicistika, především drobné fejetony pro deník *České slovo* ve 30. letech.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1909–10); Čes. slovo (od 1931); Čes. svět (1912); Humorist. listy (od 1909); Humorist. kalendář na rok 1915; Lid. noviny (1923); Lumír (1899–1904); Nár. politika; Světozor (1928); Švanda dudák; Venkov (1930–34); Zlatá Praha (1897–1907; 1907 P Valse melancholique z připravované knihy *Mladé lásky*); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Z naší ulice* (PP 1919); *Ta naše Máňal!* (D b. d., 1920, s J. Skružným); *Koflíček Marie Terezie* (D b. d., 1922, s J. Skružným); *Ženění, ženění* (PP b. d., 1925); *Láska se škraboškou a jiné humoresky* (PP 1929); *Podivné jsou cesty lásky* (D b. d., 1931). ■

LITERATURA: an.: zpráva o úmrtí, LidN 6. 4. 1937 (odp.).

pš

Bohumil K. Vendyš viz in Vladimír Vendyš

Vladimír Vendyš

* 10. 4. 1896 *Veltrusy*

† 11. 10. 1961 *Praha*

Překladatel soudobé prózy a dramatu z angličtiny i z ruštiny, autor středoškolských jazykových i literárních příruček.

Syn učitele, redaktora Slánského obzoru (od 1912) a spisovatele pro mládež Bohumila (B. K.) Vendyše (* 5. 4. 1866 Dřetovice, † 19. 11. 1928 Praha), autora prozaických knih *Na klíně přírody* (1905), *Povídky dobrým srdcím* (1908), *Ve strážním domku* (1909), *Franta a jiné povídky* (1910) aj. – V. absolvoval gymnázium ve Sláném (mat. 1915) a ihned narukoval do války, v níž bojoval na ruské frontě. Po návratu studoval od 1919 na pražské filoz. fakultě anglistiku u V. Mathesia, filozofii u F. Krejčího, též francouzštinu (disertace *Komika a patos ve veselohře Shakespearově a v nejstarší veselohře anglické*, 1923). Od 1923 působil v Pedagogickém ústavu J. A. Komenského a učil na obchodní akademii na Santošce v Praze-Smíchově. 1931 strávil prázdniny v SSSR. Na začátku okupace musel z politických důvodů školu opustit a nakrátko se na ni vrátil až po osvobození. Poté přešel na Vysokou školu obchodní v Praze, pokračoval na její nástupkyni Vysoké škole hospodářských a politických věd (nakonec s názvem Vysoká škola ekonomická), kde se s titulem docenta stal vedoucím katedry neslovanských jazyků. Od 1950 vedl na pražské filoz. fakultě anglistický překladatelský seminář a působil ve vedení překladatelské sekce Svazu českosl. spisovatelů.

V. přeložil z angličtiny díla předních autorů britských (podíl na edici spisů G. B. Shawa, O. Wilde) i amerických (J. Steinbeck, Th. Wolfe) a též populárnější četbu orientovanou společenskokriticky (A. J. Cronin, E. Linklater). Ojedinele tlumočil ruskou prózu (B. Pilňak), dále úvahy a paměti L. N. Tolstého a studii o vztahu T. G. Masaryka a ruské filozofie. Výraznou složku V. díla tvoří převody soudobé produkce dramatické, pořizované pro aktuální potřeby divadel (L. Hellmanová, S. Kingsley, I. Shaw, Th. Wilder). Jako anglista se zabýval zejména Shakespearem, několik pojednání věnoval překladatelství. Sestavil antologii anglické a americké literatury a učebnice angličtiny pro střední školy a podílel se na přípravě učebních osnov a metodik výuky angličtiny. V meziválečném období též recenzoval v odborném tisku pedagogicko a filozoficko literaturu.

ŠIFRA: Vš. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Lit. noviny (1940); sb. Příspěvky k dějinám řeči a literatury anglické 1 (1924, Úvodní kapitola ke studiu o komice a patosu ve veselohrách Shakespearových); Věstník pedagogický (1923–31); Země (1920–21). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: L. N. Tolstoj: Co jest umění? O Shakespearovi

a dramate (1924, s F. Husákem) + Cesta života 1–3 (1925, s J. Hostovským a J. Pelíškem); B. Pilňak: Holý rok (1928); G. B. Shaw: Velká Kateřina (1929, se Z. Gintlem) + Muž budoucnosti (1933, s B. Felixem) + Na úskalí (1936, s F. Tetauerem); R. Hall: Studna osamění (1931); O. Wilde: Epistula in carcere et vinculis (1933); E. Linklater: Juan v Americe (1935); A. Pavlov: TGM a ruská filozofie (1936, též upr.); Th. Wolfe: K domovu se dívej, anděle! (1936, se Z. Vančurou; 1961 s tit. K domovu pohled, anděle!) + O času a řece (1961, s J. Urbánkovou); A. J. Cronin: Očistec (1938; 1969 s tit. Citadela); J. Steinbeck: O myších a lidech (1946); V. Sheean: Ne mír – ale meč (1946); J. A. Selby: Sam (1947). – *Ostatní práce*: Angličtina pro každého (b. d., 1933); Cvičebnice jazyka anglického pro 2. třídu gymnázií a vyšších hospodářských škol (1950, s J. W. Dunovskou a J. Vachkem); Cvičebnice jazyka anglického pro 1. třídu gymnázií a vyšších hospodářských škol (1951, s J. W. Dunovskou); Cvičebnice jazyka anglického pro 3. a 4. třídu gymnázií a vyšších hospodářských škol (1951, s J. Cahou a J. W. Dunovskou); Učebnice anglického jazyka pro začátečníky 1, 2 (1952, 1953, s P. Dlouhou a R. F. Samsourovou); Cvičebnice jazyka anglického pro 9. a 10. postupný ročník všeobecně vzdělávacích škol a pro 1. třídu hospodářských škol (1954, s J. W. Dunovskou a J. Vachkem). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: M. Anderson, L. Stallings: Rivalové (1930); R. E. Sherwood: Londýnský most (1931); S. Kingsley: Muži v bílém (1935) + Newyorský přístav (1937); L. Hellman: Vražedná lež (1935) + Lištičky (1948); I. Shaw: Mrtvé pohřbívatí (1937, s F. Tetauerem); Th. Wilder: Naše městečko (1940); J. B. Priestley: Cesta v poušti (1945); B. Jonson: Volpone neboli Lišák (1955); C. Odets: Procitněte a zpívejte (1966). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Antologie anglické a americké literatury pro 3. a 4. třídu gymnázií a vyšších hospodářských škol (1950, s J. Cahou a J. W. Dunovskou); Anglická čítanka pro 3. a 4. třídu vyšších hospodářských škol (1952, s A. Jánskou a Z. Obrusníkovou). ■

LITERATURA: F. Chudoba: ref. Úvodní kapitola ke studii o komice a patosu ve veselohrách Shakespearových, *Naše věda* 7, 1925/26, s. 83; ● ref. překl. E. Linklater: G (K. Čapek), *LidN* 29. 12. 1935 → O umění a kultuře 3 (1986); O. Vočadlo, *Nové Čechy* 19, 1936/37, s. 36 ●; M. M. (Majerová): ref. překl. Th. Wolfe: K domovu se dívej, anděle!, *Čin* 1936, s. 395; K. Konrád: k pětapadesátinám, *LidN* 15. 4. 1951 → Perokresby (1953) a Nevzpomínky (1963, s tit. Z rodu velkých tlumočnicků); Z. Vančura: Šedesát let PhDr. V. V., *ČMF* 1956, s. 299; ● nekrology: Z. Vančura, *LidN* 1961, č. 42 + (šifra Z. V.), *Kultura* 1961, č. 42; V. Fried, *Cizí jazyky ve škole* 5, 1961/62, s. 278 ●; O. Špecinger: B. K. Vendyš, *Slánský obzor* 12 (112), 2005 (2006), s. 111.

jj

Věnc viz Věnc ze zpěvů vlastenských

Věnc ze zpěvů vlastenských

Věnc ze zpěvů vlastenských

1835–1839, 1843–1844

Periodicky vycházející sborník písní sentimentalistické orientace, první česká periodická hudební publikace.

Titul: 1835–39 (roč. 1–5) Věnc ze zpěvů vlastenských, uvitý a obětovaný dívkám vlastenským; 1843–44 Věnc. – *Podtitul:* 1843–44 (Věnc) Sbíрка českých zpěvů, obsahující skladby od... – *Redaktoři:* 1835–36 (roč. 1–2) J. K. Chmelenský (an.); 1837–39 (roč. 3–5) a 1843–44 (Věnc) F. Škroup. – *Nakladatelé:* 1835–39 (roč. 1–5) V. Špinka, Praha; 1843–44 (Věnc) M. Berry, J. Hoffmann, Praha. – *Periodicita:* 1835–39 (roč. 1–5) 1× měsíčně; 1843–44 (Věnc) 6 čísel v nepravidelných lhůtách od podzimu 1843 do konce roku (1. svazek), 1. číslo 2. svazku z ledna 1844.

Účelem periodického sborníku V. ze z. v., (dále jen V.), založeného 1835 J. K. Chmelenským za spolupráce F. Škroupa, bylo sjednotit soudobé snahy o českou umělou píseň, usnadnit její pronikání do českých rodin i na koncertní pódia a postupně tak nahrazovat dobově oblíbené německé písně českou produkcí; záměr byl podporován i paralelním vydáváním Chmelenského almanachu Kytka, který přinášel texty vhodné ke zhudebnění. V. obsahoval vedle textů písní i notové záznamy hudby (hlas s průvodem klavíru). Po odchodu Chmelenského na Moravu za služebními záležitostmi byl od ledna 1837 jeho redaktorem F. Škroup, koncepční i organizační podíl prvního redaktora byl však i nadále významný a po jeho smrti bylo 1839 vydávání V. zastaveno. 1843 navázalo na původní sborník jeho „nové pokračování“ se zkráceným titulem Věnc; toto hudební periodikum doprovázela samostatná Literární příloha ku Věnci. – Na základě veřejných výzev se redaktorům podařilo shromáždit poměrně široký okruh přispěvatelů; ve všech svazcích jsou zastoupeni básníci a skladatelé různých generací a vedle uznávaných autorů i neznámí amatéři. Část otiskovaných písní se ujala, zpívaly se při různých příležitostech, byly otiskovány v pozdějších společenských zpěvnících a některé pronikly i do prostředí lidového (např. Chmelenského Růže tetínská, Pickova Za jezem, pod bezem, Trojanova Dívka ze mlejna); V. tak významně přispěl k rozvoji předbřeznového společenského zpěvu jako jedné z forem národně se uvědomující české kultury.

Hlavním obsahem V. jsou lyrické a lyricko-epické písně, ojediněle se vyskytují i písně baladické (např. Erbenův Sirotek, 1839). Texty často využívají forem, motivů a básnických prostředků lidové poezie i dobově oblíbené symboliky (analogie přírodních jevů a průběhu lidského života, prvky květomluvy apod.). Jednotlivé ročníky jsou koncipovány tak, aby obsahovaly písně vhodné k různým příležitostem a do různých prostředí; vedle nejpočetněji zastoupených sentimentálních písní s milostnou a vlasteneckou tematikou (příznačné jsou texty, v nichž jsou láska a vlastenectví neoddělitelně spojovány) byly do nich zahrnuty písně reflexivní, elegické, písně zachycující harmonické výjevy z rodinného života, písně humorné a satirické, lovecké atd. Kromě písní byly za Chmelenského života otiskovány písně a árie z českých i cizích činoher a oper (mj. v březnu 1835 první úplný otisk Škroupovy a Tylovy písně Kde domov můj, dále ukázky ze Škroupových a Chmelenského oper Dráteník a Oldřich a Božena, z Mozartovy Figarovy svatby, z Weberova Oberona, z Rossiniho Othella). – *Autoři textů 1835–39:* F. L. Čelakovský (8 příspěvků), K. J. Erben (2), V. Hanka (2), M. Havelka (1), J. Hlaváč (1), Š. Hněvkovský (1), J. K. Chmelenský (52 pův. textů a 7 čes. textů ke skladbám světových skladatelů v 1. roč., an.). J. V. Kamarýt (1), F. M. Klácel (2), J. J. Langer (1), T. Lichtenberková (1), J. M. Ludvík (1), K. H. Mácha (1), S. K. Macháček (4), J. J. Marek (12), Marie Antonie (1), V. Nejedlý (2), F. Novotný (1), J. Opočenský (1), V. J. Pícek (14), M. Z. Polák (1), A. Proza (1), J. A. S. Rettig (pod jm. M. D. Rettigové, 1), K. Sabina (podp. K. Sabinský, 2), F. Šohaj (1), V. S. Štulc (1), J. S. Tomíček (2), F. B. Trojan (6), J. K. Tyl (3), F. J. Vacek Kamenický (8), K. Vinařický (11) a podp. Vladimír (1); 1843–44: M. Čacká (3), F. L. Čelakovský (3), V. Furch (6), Hauff (1), J. K. Chmelenský (1), B. Jablonský (1), S. K. Macháček (1 pův. a 1 přel. text), J. J. Marek (3), V. B. Nebeský (1), V. J. Pícek (2), F. L. Rieger (2 přel. texty), J. Tichý (2), F. J. Vacek Kamenický (1), F. L. Vorlíček (1) a šifra Č. (1 přel. text). *Autoři hudby 1835–39* (5 a více nápěvů): F. Drechsler (8), J. V. Chmelenský (5), F. Karas (7), J. B. Kittl (8), V. J. Rosenkranc (18), A. Růžička (8), H. Skřivan (5), F. Škroup (26), J. N. Škroup (5), J. Vorel (8); 1843–44 (2 a více nápěvů): V. Jírovec (6), F. Karas (2), J. Pařízek (2), F. Suchánek (3), F. Škroup (4), J. N. Škroup (4), J. Vašák (3).

KNÍŽNĚ. *Výbor*: V. ze z. v., uvitý a obětovaný dívkám vlastenským (1940, ed. A. Cmíral); V. ze z. v. (1960, ed. J. Plavec). ■

LITERATURA: ● ref. V. (roč. 1): J. K. Chmelenský, ČČM 1835, s. 99; an., Čes. včela 1835, s. 38; an. (J. K. Tyl), Květy 1835, příl., s. 91 → Národní zábavník (1981) ●; J. K. Chmelenský: ref. V. (roč. 2), ČČM 1836, s. 377; ● ref. V. (roč. 3): J. N. Štěpánek, Čes. včela 1837, s. 80; Jar. Pospíšil, Květy 1837, příl., s. 34; -ek, Ost und West 1838, s. 220 ●; J. M. (Malý): ref. V. (roč. 4), ČČM 1838, s. 127; an. (J. N. Štěpánek): ref. V. (roč. 5), Čes. včela 1839, s. 44; K. Vinařický: Übersicht der böhmischen Literatur vom Jahre 1836 bis Ende 1840, Ost und West 1842, s. 138; L. R. v. Rittersberg: Böhmische Musik (hudební význam V.), tamtéž, s. 181, 187, 193; J. Hoffmann: Pozvání..., Květy 1843, s. 208; ● ref. V. (1843–44): P. M. Veselský, Květy 1844, s. 7; Č., tamtéž, s. 36; N. (S. Vraz), tamtéž, s. 241; J. Malý, ČČM 1844, s. 286 ●; O. Hostinský: F. Škroup, Osvěta 1885, s. 157; Z. Nejedlý: K počátkům českého hudebního časopisectví, Lumír 34, 1905/06, s. 310; J. Kamper: Chmelenský, Hudební revue 1909, s. 54; Z. Nejedlý in Bedřich Smetana 2 (1925; znovu 1951, d. 4, s. 141, 561); J. Racek: Několik poznámek o V., sbírce českých obrozenských písní, Čes. hudba 1932, s. 264, 279 → Idea vlasti, národa a slávy v díle B. Smetany (1933); A. Cmíral in sb. V. ze z. v. ... (1940); M. Očadlík in Zpěv českého obrození (1940); J. Plavec in F. Škroup (1941, s. 275); B. Václavek in Písemnictví a lidová tradice (2. vyd. 1947, s. 90); Z. Sádecký in Boj za demokratickou píseň v obrození (1952, s. 38); J. Plavec in sb. V. ze z. v. (1960).

msk

Božena Věrná

* 18. 5. 1901 *Letonice* u Bučovic

† 19. 5. 1967 *Brno*

Básnířka, autorka reflexivní a přírodní lyriky, metafyzických litaní a nábožensky extatických veršů; překladatelka.

Pokřtěna Božena Františka; psala se též Božena Fmarja (též Fmaria, FMaria) Věrná z Brna v ČSR, B. F. Marja Ha de Věrnj, B F Maria Teresia Ha de Věrnj, B. M. (i M. B.) Věrná. – Třetí dcera venkovského učitele, t. č. nadučitele v Letonicích. Dětské prožila v Nových Hvězdicích, kam se rodina po narození bratra Arnošta přestěhovala. Zahájila studium na učitelském ústavu v Kroměříži, později přestoupila na podobný ústav katolické orientace v Olomouci-Řepčíně. Studovala češtinu, němčinu a francouzštinu (pokládala se za žačku A. Nováka), rumunštinu (u H. Jarníka), pedagogiku

(u O. Chlupa) a těsnopis, též další jazyky (latina, angličtina, srbochorvatština, esperanto), hudbu, malířství, tanec, historii, zeměpis, zvláště astronomii. Jako odborná učitelka působila postupně v Holubicích, Rousínově, Bučovicích, posléze v Brně na Mendlově nám. a ve Staré ul. (kromě hlavního povolání působila také jako vychovatelka sester ošetřovatelek U milosrdných bratří v Brně). Pobývala též u přátel v Praze a na letním bytě na zámku v Bučovicích, cestovala po jihovýchodní Evropě, podnikala pěší výpravy po Čechách a Moravě. Angažovala se v mírovém a občanském hnutí (Liga pro lidská práva, po válce Svaz bojovníků za svobodu), charitativních organizací (Českosl. červený kříž), ženských (Liga žen, Svaz katol. žen a dívek), slovenských (Společnost pro sblížení s Ruskem) či spisovatelských (Autorské sdružení J. Wolkra, Syndikát čes. spisovatelů) spolecích. Navazovala styky s prvorepublikovou společenskou elitou (H. Benešová, A. Masaryková, J. Novotná, R. Firkušný aj., údajně korespondovala i s T. G. Masarykem a využila jeho finanční podpory v době nemoci). Hned po 2. světové válce byla suspendována a obviněna z kolaborace kvůli kontaktům s Němci a vydávání knih za okupace. Teprve po třech letech procesů vyhověla Vrchní očištná komise jejímu odvolání a zbavila ji nařčení. Po dlouhodobé zdravotní dovolené (zhoršení srdečního onemocnění vlivem stresu) nicméně zažádala o penzionování a odešla do invalidního důchodu, později i z Brna do Vyškova.

Presvědčení o výjimečnosti básnického poslání se odrazilo v exkluzivním pojetí knih, na jejichž grafické úpravě se V. výrazně podílela. Bibliofilské vydávání však znamenalo i omezené možnosti distribuce a V. tak většinou zůstávala na okraji zájmu odborné kritiky i čtenářské veřejnosti. Hledání osobitého výrazu vycházejícího z vnímavé emocionality stejně jako z literárních vlivů (J. Wolker, G. Apollinaire, W. Whitman, Novalis, R. M. Rilke, O. Březina, F. Šrámek, O. Theer, K. Toman aj.) vedlo ke složitě komponovanému, ne vždy ukázněnému tvaru skladeb psaných volným veršem nebo rytmizovanou prózou, příznačných bohatou senzitivní metaforikou, oxymórickými spojeními obrazů, spirituální reflexí a vypjatou náboženskou symbolikou a rovnou měrou i triviální sentimentalitou, banálním humanismem, rétorickými frázemi a konvenční imaginací. Prvoti-

na *Tři okna do světa krásy* vykazuje vliv J. Wolkra (nejen v podobnosti tématu, imitaci formy, ale i v doslovném převzetí veršů) a nevytříbený smysl pro vyváženost (kaširovaná lyričnost i působivá vyznání či vyjádření fatality, mnohomluvný patos i gnómičky sevřený postřeh, nejistý rytmus a vratký rým i pevná vazba představ a slov). Převahu v díle V. má náboženská lyrika (*Milenka boží... , Hvězda trojčepá... , Bohu se klaněti... , Neboť Tvá jest tvůrčí moc a síla... aj.*), v níž se autorčina extatičnost projevila lítostivou pokorou, zdeptaným sebevědomím a sebeobviňováním, ale i živelnou touhou a vzdorným sebeopojením. Náboženská obraznost je silně metaforická, s asociacemi k výtvarnému umění; překotnost vyjevování náboženského citu se promítla i do poněkud neúčelně komplikované kompozice. V obraceni se k Bohu se V. postupně dobrala klidnějšího a prostšího výrazu a žensky oduševnělého tónu hluboké zbožnosti spojené s pokorou a vírou v krásu a dobro v mariánských cyklech modliteb a vzdechů (*Kajčnice obětuje... , Maria!...*). Nestrojený výraz našla V. v osobní lyrice podnícené tragickými rodinnými událostmi. Elegie za předčasně zemřelou sestru *Myrta k popelnici (člověka spravedlivého)* odrážejí intenzivní prožitek otupělého žalu a rezignace i zoufalého vzdoru a rouhavého nesouhlasu; v básních *Mamince* a *Tatínkovi* V. střídmejšími prostředky evokovala domov, dětství a rodný kraj, pokoušejíc se vyrovnat s bolestnou ztrátou vzpomínkou a smířením. Civilnější výraz zvolila také v lyrickém záznamu tajemného nejasného děje se záhadnými milostnými a etickými záblesky *Cizinec v Praze... a v přírodní lyrice (Smutek z ráje vyhnaných, Píseň odalisky moře, Požehnaná země rumunská)*. Básnická skladba *Korouhev svatého Václava*, pásmo bezprostředních postřehů ze setkání s lidmi, reflexí tradice a rázu země, spirituálních úvah a přírodních dojmů z podzimní Vysočiny, se vyznačuje uvolněností, jednodušší podobou i vyrovnaností nálady (pozdějšími četnými úpravami V. skladbu aktualizovala pod vlivem ohrožení a okupace republiky). V ryze literárním dramatu *Homo RADIUS... se V. pokusila spojit utopický děj (schematicky pojatá náprava světa, povznesení primitivů a sociálně ponižených) s etikou poněkud problematických ideových vychodisek (idealizace kolonizačního postoje), nepokročila však nad nedostatečně motivované zvraty, nevalně cha-*

rakterizované postavy, neschůdné vznešené dialogy a vposledku neprůhledný závěr (možné zpochybnění předkládaného ideálu). Jejím překladům poezie byl vytýkán nepřesný převod a chatrná veršová technika, vynikají však duchovním spřízněním, vystižením vroucích poloh a souznivou intonací. – Autorka své dílo složitě strukturovala v cykly a podcykly, tisky opatřovala podrobnými soupisy vlastních prací (podle nich nemalá část zůstala v rukopisech: více než deset básnických sbírek, eseje, paměti, drama, překlady Vergilia a A. S. Puškina).

PRÍSPĚVKY in: Lid. noviny (1925–28, 1943); Mor. orlice (Brno); Na hlubinu (Olomouc 1940); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (převážně bibliof.): *Tři okna do světa krásy* (BB 1928); *Homo RADIUS* (přichází k vám z království víry a snů) (D 1930); *Sfinx. Poutniče života bezbolestného nepřibližuj se ani* (BB 1931); *Myrta k popelnici (člověka spravedlivého)* (BB 1932); *Smutek z ráje vyhnaných, Píseň odalisky moře* (BB 1934); *Myslím na Vás překrásně* (1935, výt. nezjišt.; angl. vyd. Dear children of Wales, Wellington, Nový Zéland 1938, přel. S. Kostomlatský); *Korouhev svatého Václava* (B 1935; dopln. vyd. 1940; přeprac. vyd. 1945); *Kajčnice obětuje* (sedm požehnaných vteřin milosti) (BB 1936); *Cizinec v Praze* (nalezl svůj úsměv) (B 1936); *Chirurg šetří krví – Chirurg primiciant* (B 1936); *V kružících odstředivých (ztratím Tě i sebe v nevýslovném smutku)* (B 1936); *Požehnaná země rumunská* (B 1936; rum. vyd. Romania tara binecuvantata, Cernauti 1938, přel. P. M. Šesan); *Milenka boží (smysly zastíněná)* (B 1936); *Hvězda trojčepá (a břitce zraňující)* (B 1936); *Bohu se klaněti – Dion adori* (B, Brno, Budapešť 1937, esperanto, výt. nezjišt.); *Neboť Tvá jest tvůrčí moc a síla Tvá jest na věky, U Mistra Bílka* (BB 1937; též s vloženým dvojlistem s B *Mamince*); *Pracovati s mramorem (a bronzem zdá se bolestným)* (B 1938); *Předobraz* (B 1938); *Tatínkovi* (B 1938); *Děkujeme všichni* (B 1941); *Dirigentu* (B 1941); *Kdykoliv zavane vítr (onoho květnového snu)* (B 1941); *Maria! (to není Tvoje království)* (BB 1941); *Děkujeme všichni* (BB 1941, výt. nezjišt.); *Dirigentu* (BB 1941, výt. nezjišt.); *Není ani nepodobna (ptáku před odletem)* (B 1941); *Agrafa lásky z Luhačovic* (1947). – *Překlady*: W. Whitman: *Stébla trávy* (1939); M. Eminescu: *Milostné písně* (1939); Novalis: *Ryzí květ* (1940); W. Heinen: *Johann Gregor Mendel* (1943); J. von Eichendorff: *O milostné krásné paní. Ze života dobrosrdečného pošetlice* (1943); H. Ch. Andersen: *Měsíček. Obrázková knížka pro malé i velké* (1944). ■

LITERATURA: V. Bříza (V. Pazourek): B. F. V. (1935). ■ ● ref. *Tři okna... : G. (F. Götz), NO 10. 7. 1928; AMP. (A. M. Píša), PL 22. 7. 1928 ●; V. Tille in B. V.: Homo RADIUS (1930); A. N. (Novák): ref. Myr-*

ta..., LidN 3. 4. 1932; J. Komárek in Naši rodáci a krajané (1934, s. 75); A. N. (Novák): Veršem i prózou, LidN 18. 5. 1936; an.: ref. překl. W. Whitman, LidN 31. 3. 1939; J. Š. Kvapil: ref. překl. M. Eminescu, LidN 1. 8. 1939; M. K. Truhlářová in B. V.: Korouhev svatého Václava (1940); ● ref. překl. Novalis: pí (F. Píšek), LidN 19. 12. 1940; Dostal (J. Dostal), Studentský časopis 20, 1940/41, s. 243; S. V. (Verner), Naše doba 48, 1940/41, s. 566; E. Beneš, Střední škola 1941, s. 267 ●; rfš. (R. F. Šimek): ref. Korouhev svatého Václava, Zvon 41, 1940/41, s. 559; in Z dopisů T. G. Masaryka Oldře Sedlmayerové (ed. D. Hájková), Masarykův sborník 11–12 (1999–2003), 2004, s. 424.

tk, jip

Jan Amos Verner viz in Jozef Tkadlec

Jiří Verner

* 25. 4. 1905 Praha

† 6. 1. 1942 Praha

Dramatik, autor komedií s konverzační i společenskokritickou polohou.

Ojedinele psán jako Werner. – Absolvoval gymnázium na Král. Vinohradech. Po promoci na lékařské fakultě pražské univerzity (1933) pracoval ve všeobecné dětské nemocnici, na prosektuře a jako gynekolog, poté jako asistent chirurgického oddělení a specializovaný chirurg (od 1935) ve vinohradské nemocnici. Zájem o divadlo ho již v mládí přivedl do vinohradského divadla Dramatické výchovy, pro které psal libreta, dramaturgie cizích látek a překládal, později spolupracoval i s Intimním divadlem. Zemřel předčasně po krátké těžké nemoci.

V revuální veselohře s detektivní zápletkou *Dva muži ve skříni* se V. inspiroval poetikou divadla J. Voskovce a J. Wericha, později v jeho tvorbě zcela převážila konverzační poloha. Spád pohotového, vtipného dialogu byl však často narušován nedostatečně motivovanými dějovými zvraty i nedostatkem dramatického děje (veselohra z napoleonské doby *Císařův dvojník*, parodie špionážních příběhů *Rozkaz, pane ministře*, komedie o podivínské závěti *Dnes v osm*). Největšího úspěchu dosáhl satirou na poměry v nemocenských pokladnách (*U pokladny stál*), která se stala námětem stejnojmenného filmového zpracování (1939). Vážnější polohu zvolil V. ve hře z prostředí farmaceutické továrny *Bohatý chudák*, v níž kro-

mě kritiky maloměstáctví s jeho přetvářkou, honbou za mamonem a kariérismem zaznívá i tón osobního utrpení, překonávaného pevným, nezkaženým charakterem a vírou ve vlastní schopnosti. Střídání jazykových rovin, lidový humor a sarkasmus použil v moderní loutkové pohádce pro děti *Kašpárek pilotem*. V knihovně Divadelního ústavu v Praze se kromě agenturních vydání V. her zachoval i strojopis veselohry *Mozek za milion* (b. d.).

PSEUDONYM: Jiří Hranostaj (blíže neurčené operety). ■ KNIŽNĚ. *Divadelní hry*: *Kašpárek pilotem* (pro ml., b. d., 1929, prem. 1928, s M. Knitlovou, hudba F. Procháska); *Císařův dvojník* (b. d., rozmnož., prem. 1934); *Rozkaz, pane ministře* (b. d., rozmnož., prem. 1938); *Bohatý chudák* (1940, i prem.); *U pokladny stál* (b. d., 1941, prem. 1936); *Dnes v osm* (b. d., rozmnož., prem. posmrtně 1944); *Souboj talárů* (b. d., rozmnož.); *Lávka jen pro dva* (operet. libreto, b. d., rozmnož.). – *Dramaturgie*: *Anna Karenina* (b. d., rozmnož., podle L. N. Tolstého). ■ SCÉNICKY. *Hry*: *Co se nám líbí a nelíbí* (1930, s F. Smažíkem); *Dva muži ve skříni* (1931, s F. Smažíkem); *Jeho výsost panáca* (1931, s F. Smažíkem); *Na trojické faře* (1932, s F. Smažíkem); *Třináctá jachta* (1937). ■

LITERATURA: = (J. Vodák): ref. insc. *Dva muži ve skříni*, Čes. slovo 8. 4. 1931; ● ref. *Císařův dvojník*: kd. (E. Konrád), NO 5. 9. 1934; A. M. Brousil, Venkov 5. 9. 1934; -jv. (J. Vodák), Čes. slovo 5. 9. 1934 + (šifra J. V.) Naše doba 42, 1934/35, s. 43; Ot. F. (Fischer), LidN 6. 9. 1934 ●; ● ref. *U pokladny stál* (insc.): -s. (J. Seifert), PL 25. 10. 1936; -es- (E. Synek), Telegraf 27. 10. 1936; V. Červinka, Zvon 37, 1936/37, s. 223 ●; ● ref. insc. *Třináctá jachta*: AMP. (A. M. Píša), PL 31. 8. 1937; If. (I. J. Fischerová), NO 31. 8. 1937; kd. (E. Konrád), LidN 31. 8. 1937 ●; ● ref. *Rozkaz, pane ministře* (insc.): kd. (E. Konrád), LidN 4. 9. 1938; AMP. (A. M. Píša), PL 4. 9. 1938; -kov- (K. Koval), Venkov 4. 9. 1938 ●; ● ref. *Bohatý chudák*: B. (E. Bass), LidN 10. 11. 1940; AMP. (A. M. Píša), Nár. práce 12. 11. 1940; Č. (V. Červinka), Zvon 41, 1940/41, s. 208 ●; ● nekrology: an., Nár. práce 8. 1. 1942; Kov. (K. Koval), Venkov 9. 1. 1942; an., LidN 10. 1. 1942; an., Dělnická osvěta 1942, s. 63 ●; V.: ref. *Dnes v osm* (insc.), Nár. práce 26. 1. 1944.

jz, mv

Versus de passione sancti Adalberti

10.–14. století

Latinská veršovaná legenda o sv. Vojtěchu.

Legenda V. de p. s. A. (Verše o utrpení sv. Vojtěcha, 1122 veršů) se v odborné literatuře citu-

je podle počátečních slov také jako legenda *Quattuor immensi*, popř. legenda *Q.* – O datování Veršů, jejich místo ve vojtěšské hagiografii a identitu jejich autora se vede více než stoletý spor. J. Emler je ve své edici (jako už před ním ve starším vydání G. Dobner) připisoval Kosmovi. J. Vilikovský došel k názoru, že jsou historicky i básnicky bezvýznamným přepracováním prozaické Canapariovy legendy, které vzniklo koncem 11. nebo začátkem 12. století, a pravděpodobně bylo jedním z pramenů Kosmovy kroniky. Nověji se M. Uhlirzová vrátila k názoru poprvé vyslovenému A. Kolbergem, že Verše jsou archetyp vojtěšské hagiografie (Kolberg pokládal za jejich autora papeže Silvestra II.); naproti tomu J. Karwasińska (podobně jako před ní R. Urbánek) je považuje za pozdní dílo z 13.–14. století. Na M. Uhlirzovou navázal O. Králík: v dlouhé řadě prací usiloval o důkaz, že Verše jsou nejstarší vojtěšskou legendou, že vznikly koncem 10. století v okruhu Vojtěchova nevlastního bratra Radima-Gaudencia, pozdějšího arcibiskupa v Hnězdně, a že obsahují autentické svědectví o Vojtěchově osobnosti. Dlouho ztotožňoval jejich autora přímo s Radimem, kterému připisoval rovněž Kristiánovu legendu. Posléze u obou děl od této identifikace ustoupil, ale neustoupil od myšlenky, kterou jí sledoval: Verše podle něho podávají spolu s Kristiánovou legendou klíčové svědectví o kulturním úsilí, pro něž razil termín slavníkovská renaissance.

Legenda je složena leoninskými hexametry, které obsahují řadu reminiscencí na klasické i poklasické latinské básníky (Vergilia, Ovidia, Sedulia aj.). Jejím základním motivem je tragický zápas vzdělaného arcibiskupa, jenž kráčí k svatosti a usiluje o povznesení křesťanství, se surovým, zaslepeným a hluchým národem („gens“). Začíná popisem poměrů v Čechách: většina národa je křesťanská jen podle jména. Vojtěchovi rodiče, kteří patřili k menšině žijící podle božího zákona, zaslíbili syna Kristu a poslali ho studovat do Magdeburku. Brzy po Vojtěchově návratu do vlasti umírá první pražský biskup Dětmár a Vojtěch je zvolen jeho nástupcem. Dostává se do konfliktu s nepoddajným národem a v zoufalství odchází do Říma, aby se o své situaci poradil s papežem. Na papežovu radu vstupuje do kláštera, ale poselství z Čech dosahuje toho, že se vrací ke svému úřadu. Prožívá v něm nový nezdar, znovu od-

chází do Říma znovu se uchyluje do kláštera. Nový papež mu však na naléhání mohučského arcibiskupa ukládá, aby se opuštěného biskupského stolce opět ujal; jestliže se mu lid svěřený do jeho pastýřské péče ani tentokrát nepodrobí, má jít hlásat víru mezi nepokřtěné národy. Vojtěch se na cestě do Čech zdrží v Mohuči u císaře Oty III., s nímž se v Římě spřátelil. Zde má vidění, v němž mu je předpovězena mučednická smrt, a rozhoduje se vykonat před nastoupením svého úřadu pouť po svatých místech ve Francii. V Čechách je mezitím vyvražděna jeho rodina a Vojtěch se proto uchyluje k polskému králi Boleslavovi. Předáci Čechů mu vzkazují, aby se do vlasti nevracel; tím je zbaven pouta, jež ho dosud s národem spojovalo. S dvěma průvodci (jedním z nich je Radim-Gaudencius) odchází k pohanským Prusům a nachází mezi nimi předpovězenou mučednickou smrt.

EDICE: in FRB 1 (1873, s. 313, ed. J. Emler; srov. s. XXIV o starších ed.). – *Překlady do češtiny* in: FRB 1 (1873, s. 313, přel. J. Truhlář); Na úsvitu křesťanství (1942, ed. V. Chaloupecký, přel. F. Stiebitz → in Nejstarší legendy přemyslovských Čech, 1969, ed. O. Králík, a in Slavníkovci ve středověkém písemnictví, 1987, ed. R. Nový). ■

LITERATURA: M. Uhlirz: Die älteste Lebensbeschreibung des hl. Adalbert (Göttingen 1957); O. Králík: Filiace vojtěšských legend (1971). ■ A. Kolberg: Das Lobgedicht auf den hl. Adalbert, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands (Braunsberg) 7, 1879–81 (1881) + Über den Verfasser des Lobgedichtes auf den hl. Adalbert, tamtéž 12, 1899; M. Dvořák: V. de p. s. A. a Kosmovy zprávy o českém pohanství, ČČH 1901, s. 448; H. G. Voigt in Der Verfasser der römischen Vita des hl. Adalbert (1904); A. Kolberg in Die von Papst Silvester II. herausgegebene Passio S. Adalberti (Braunsberg 1907); J. Vilikovský: V. de p. s. A. Několik poznámek, SFFUKo Bratislava 6, 1929, s. 317 (i sep.; k tomu B. Ryba, LF 1930, s. 392); R. Urbánek in Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmílských i václavských a její autor 1, 2 (1947, 1948); R. Wenskus: Über den Quellenwert des Lobgedichtes auf den hl. Adalbert für die Vorgänge von Gnesen im Jahre 1000, Archiv für Diplomatik (Kolín n. R.) 1955, s. 250 + in Studien zur historisch-politischen Gedankenwelt Bruns von Querfurt (Münster, Kolín n. R. 1956); J. Karwasińska: Studia krytyczne nad żywotami św. Wojciecha, biskupa praskiego. Vita I. 1. Stan badań, Studia Źródłoznawcze (Poznań) 2, 1958, s. 41; O. Králík: O nejstarší vojtěšskou legendu, ČsČH 1961, s. 865 + ref. J. Karwasińska: Studia krytyczne..., Byzantinoslavica 1962, s. 337; J. Karwasińska: Studia krytyczne nad żywotami św. Wojciecha,

biskupa praskiego. 4. Miejsce V. de p. s. A. v szeregu żywotów, *Studia Źródłoznawcze* (Varšava, Poznań) 9, 1964, s. 15; O. Králík: Adalbertiana, tamtéž s. 143 + in *Šest legend hledá autora* (1966) + in *Slavnickovské interludium* (1966); J. Karwasińska: *Studia krytyczne nad żywotami św. Wojciecha, biskupa praskiego*. 5. Moguncja czy Weronia mięscem inwestytury?, *Studia Źródłoznawcze* (Varšava, Poznań) 11, 1966, s. 67; D. Třeštík: Radim, Kristián, vojtěšské legendy a textologie, *ČsČH* 1967, s. 691; J. Ludvíkovský: Kristián, či Radim?, *ČLit* 1967, s. 518; B. Ryba: Pozoruhodná kniha O. Králíka, *Slovenské pohľady* (Bratislava) 1967, č. 10; O. Králík: Spor o počátky české hagiografie, *ČLit* 1968, s. 679 + *Atribuce děl starší literatury*, AUP Olomouc. *Facultas philosophica* 47. *Philologica* 25, 1968, s. 77 + in ant. *Nejstarší legendy přemyslovských Čech* (1969) → (obojí) *Osvobozená slova* (1995) + *Kouřim, či Libice?*, *LF* 1972, s. 207; J. Ludvíkovský: *Latinské legendy českého středověku*, SPFF Brno, ř. E – archeologicko-klasická, 1973–74, č. 18–19; O. Králík: *Co bylo před Kosmou?*, sb. *Orlické hory a Podorlicko* 1974, s. 73 + *Poznámky k vývoji kultury v Polsku za Boleslava Chrabrého*, AUP Olomouc. *Philologica* 36, 1974, s. 7; R. Nový in ant. *Slavnickovci ve středověkém písemnictví* (1987); O. Králík in *Osvobozená slova* (1995); J. Lehár: *Králíkovy dvě zlaté olivy*, sb. *Badatelská metoda Oldřicha Králíka v kontextu soudobé literární vědy* (1998); J. Nechutová: *Von Wenzel bis Adalbert, Bohemia* (Mnichov) 1999, s. 54 + in *Latinská literatura českého středověku do roku 1400* (2000).

jl

Veselé listy (1) viz in František Vymazal

Veselé listy (2)

1891–1894

Humoristický a satirický časopis reflektující politické, národní a společenské poměry na Moravě.

Podtitul: 1891/92 (roč. 1) Humoristicko-satirický čtrnáctideník; 1892/93 – 1893/94 (roč. 2–3) Humoristicko-satirický časopis. – *Odpovědný redaktor*: F. J. Kuber. – *Vydavatel a nakladatel*: F. J. Kuber v Hustopeči u Brna. – *Periodicita*: čtrnáctideník; 1891/92 (roč. 1) od července 1891 do září 1892 30 čísel; 1892/93 a 1893/94 (roč. 2–3) od října do září vždy 24 čísel (v červenci – září dvojčíslo). – *Příloha*: Příloha V. I. (nestránkovaná, obvykle dvoustránková).

Poslání V. I. formuloval F. J. Kuber v provolání k čtenářům (v příloze k č. 1): „Chceme všmatí si otázek časových a politických..., nasaditi všude páku tam, kde jednati se bude o obranu

věci české..., hlavní pozornost svou chceme věnovati Moravě samé, kde tak mnoho práce nás čeká... Těž části nepolitické bude v listě místa dopřáno. Chceme v listě svém pěstovati humor zdravý, našemu lidu snadno přístupný..., aby V. I. staly se brzo slušným a hledaným listem rodinným.“ Časopis měl několik stálých rubrik: *Z ovocného trhu*, *Brněnské klepy*, *Kmotr Vrána...*, *Hanácké dopisy* (psány nářečím), *Špičky* (epigramy), *Žerty hravé i dravé* (politické anekdoty); v roč. 3 přibyla rubrika *Z moravských krajů*. Přinášel množství obrázků a kreslených anekdot, ale kromě reprodukce Muchovy kresby, která tvoří záhlaví listu, a reprodukce kresby Alšovy a Maroldovy jsou anonymní anebo nelze autora identifikovat. Příloha V. I. kromě různých oznámení a inzerátů tiskla poměrně rozsáhlou a obsažnou *Literární hlídku* a *Listárnu redakce*, tyto dvě rubriky však později postupně s přibývajícími inzeráty přešly do hlavního čísla. Po dokončení roč. 3 V. I. přestaly vycházet. Podle vlastních slov se F. J. Kuber hodlal nadále věnovat vydávání a redigování místního politického listu a V. I. nenašly jiného nakladatele.

Ve své politické části, v níž viděl redaktor F. J. Kuber těžiště listu, přinášel časopis humoresky, satirické prózy i verše, aforismy, epigramy, anekdoty s konkrétní aktuální tematikou (Taaffeho vláda a činnost jednotlivých ministrů a poslanců, otázka punktačí, problém poněmčené Moravy a s tím související antisemitismus), a to hlavně v 1. roč., později jsou výpady a narážky spíše obecného charakteru. V nepolitické části tiskly V. I. verše a delší humorné prózy (často na pokračování nebo formou seriálu) s náměty především z moravského venkova a lidového prostředí (V. K. Jeřábek: *Láska v moravské písni národní, báseň na pokračování Kratochvilná pouť po vlasti* od J. M. Ponce pod šifrou J. M. P., aj.). Do V. I. přispěli *verši*: F. Kletečka (i Cletus, Franciklet, František Klepota, Kletouš, Kletuš, šifry -čka, Fr. Kle-, Fr. Klep., Klep.), F. Novák, F. Oliva, J. M. Ponec (i šifra J. M. P.), F. Šimon (i podp. Šimon Lom, Šimon Lomnický, šifry Fr. Šim. Lom, Šim., Šim., Šim. Lom.), A. B. Šťastný (i šifry A. B., .Št., Št.), J. Šváb-Malostranský (i podp. Josef Šváb, Josef Šváb z Malé Strany, šifra Šv.), S. Tošner (i pseud. Silvan Toš.), J. A. Unzeitig, J. A. Vízek (i šifry J. A. Vz., Vz.), A. Volfová (i pseud. A. V. Vinohradská, šifry A. V., -nin), F. Š. Vyškovský (i šifra F. Š. Vyšk.) aj. *Prózu* ve V. I. tiskli: J. Čer-

ný, A. Dostál (i šifra A. D.), K. V. Havránek (pseud. Vladislav Sluka), J. V. Jedenáctík, V. K. Jeřábek, Č. Kalandra (i pseud. X. Čekal), F. J. Košťál, F. J. Kuber, B. Mellanová, A. E. Mužík, F. Novák, V. Sedláček (Smíchovský, i šifry Sdč., Sdčk., Sdč. Sm., Sdlčk., Sedl. Sm., V. S. Sm.), J. Skalský (šifry J. Sk., J. Skal.), V. Tesař (Blanický), S. Tošner (pseud. Silvan T. de Simon), J. A. Vízek (šifry J. A. Vz., Vz.), R. Žejglic ad. Většina příspěvků je však podepsána neidentifikovatelnými pseudonymy nebo šiframi.

LITERATURA: an.: Zpráva novinářská, Čas 1891, s. 455.

sm

Jindřich Veselovský

* 1. 2. 1863 Vídeň (Rakousko)
† 5. 3. 1933 Josefov (Jaroměř-J.)

Autor výchovných próz a her pro mládež, též vesnických dramát, komických jednoaktovek a výstupů, překladatel z ruštiny.

Vystudoval nižší reálku v Praze-Karlíně (1882) a pražský učitelský ústav (1886). Působil jako podučitel a učitel na obecných školách v Bojanově a Vápenném Podole (1886–90), poté jako podučitel na chlapecké obecné a měšťanské škole v Chrudimi (1890–95), učitel na měšťanské chlapecké škole v Hlinsku (1895–1919) a nakonec jako zastupující správce a posléze ředitel měšťanské školy v Nasavrkách. Po odchodu do výslužby (1924) se přestěhoval do Hradce Král. Ve všech svých působištích hrál divadlo a vystupoval jako zpěvák a recitátor, v Hradci Král. byl členem divadelního kuratoria, knihovnické rady a jiných kulturních institucí.

Žánrový záběr původních prací V. představují prózy a loutkové hry pro děti, hry z vesnického prostředí a drobnější útvary komediálního rázu (jednoaktovky, komické výstupy). V sentimentálních příbězích s mravoučnou tendencí, v nichž si dětští hrdinové (většinou z chudých poměrů či sirotci) získávají srdce svých šlechtických ochránců a dobrodinců upřímností, dobrotou, poslušností a pracovitostí, je zdůrazňována správná výchova a bohabojnost, cílevědomost a vytrvalost (*Domovníkův chovanec*, *Odměna šlechtěného činu*). Důraz na dobré vlastnosti a chování dominuje i v cyklu krátkých vyprávění, povídek a pohá-

dek spojených postavou vypravěče (*Povídky strýce Zemana*), ilustrujících příhodné průpovědi, přísloví, rčení a přinášejících ponaučení. Ve stejném duchu jsou nesené hry pro děti (*Zvítězila*). Loutková hra *Kašpárek z Cikánova aneb Jak se dva čerti ukejšali* staví na slovních hříčkách charakteristických pro hlavní postavu. V dramatech z venkovského prostředí (*Kletba mamonu*, *Z chalupy k žebračké mošně*) využil V. tradičních motivů tohoto žánru (bránění nerovnému sňatku, tragické následky pijáctví a karbanu). Mravní zásady hlásá také v konverzačně pojaté jednoaktovce *Studené teplo*. Většina žertovných jednoaktovek (*Randíčko*, *Špehoun*, *Zmýlená neplatí* ad.) využívajících slovní komiku těží z jednoduché komické situace a zápletky (záměna osob), přičemž jsou drobnou lstí překaženy nemravné záměry (časté potrestání záletníka). V překladatelský zájem, soustředěný na ruskou literaturu pro mládež, byl výrazně profilován snahou působit nenásilně výchovně: příběhy ze života v dalekých krajích (např. na Sibiři, v Americe, Číně) i historicky zaměřené měly seznamovat s minulostí i současným děním, povzbuzovat k činorodosti, prohlubovat cit, smysl pro pravdu a zušlechťovat.

PRÍSPĚVKY in: Besedy Času (1910, 1912); Čas (1912, překl. R. Divoký admirál od K. M. Stanjukoviče); Čes. svět (1922); Lid. noviny (1900); Mor. orlice (Brno 1900); Niva (1896); Úhor (od 1914). ■ KNIŽNĚ. *Belletrie*: Povídky strýce Zemana (PP pro ml., b. d., 1893); Domovníkův chovanec, Odměna šlechtěného činu (PP pro ml., 1896); Kašpárek z Cikánova aneb Jak se dva čerti ukejšali (D pro ml., b. d., 1905); Loupežníci na Čechohradě (D pro ml., b. d., 1908, s. A. Radou); Zvítězila (D pro ml., 1919); Mladíkem snadno a rychle (D b. d., 1927); Randíčko (D b. d., 1928); Egyptské rány pana strýčka (D b. d., 1928); Staro-nový rok (D b. d., 1928); Pozor! Vstup se zapovídá! (D b. d., 1928); Šoférový trampoty (D b. d., 1928); Špehoun (D b. d., 1928); Kletba mamonu (D b. d., 1929); Reformy v novém roce (D b. d., 1929); Studené teplo (D b. d., 1929); Byl první máj (D b. d., 1929); Zmýlená neplatí (D b. d., 1929); Z chalupy k žebračké mošně (D b. d., 1930); Vlastní silou (D pro ml., 1930); Sám sobě pomáhej! (D pro ml., 1932, podle V. I. Němiroviče-Dančenka). – *Překlady*: I. S. Turgeněv: Spisy 3 (1893, s. překl. B. Herbenové a J. Hrubého; V předvečer) + Spisy 7. Povídky z let šedesátých (b. d., 1898, s. překl. P. Papáčka a O. Kalašové; Podivná historie, Stepní král Lear); N. Stremouchov: Za čínskou zdí (1900); D. N. Mamin-Sibirjak: Helenčiny pohádky (1903) + Zelená vojna a jiné povídky (b. d., 1908) + Povídky 1, 2 (1911, 1919); V. I. Němiro-

vič-Dančenko: Gavriljuškovo zajetí (b. d., 1906) + Ves pod nebesy (b. d., 1908) + Sám sobě pomáhaj!, Působení majora Bobkova (b. d., 1910) + Mysejkova Churda-Murda (1910) + Fedka rudokop (1910) + Sokolí hnízda (1910) + Na kraji světa (b. d., 1911); P. P. Infantjev: Sibiřské povídky (1911); L. N. Tolstoj: Jáška a jiné povídky (1912); I. S. Šmeljov: Za světlým cílem (1912) + Proti odvěké křivdě (1913); S. A. Pospělov: V zemi svobody a práce (1914) + Ve sněhu východní Sibiře (1917); K. M. Stanjukovič: Odplata (1915); A. N. Svirskij: Zrzavý Saňka (1916); N. V. Čechov: Královna sněhu (1922); P. Dydorov: Zlatá medaile (1925). ■ REDIGOVAL *edici*: Českému lidu. Sběrka populárních spisů poučných (1902, pouze č. 1, s tit. Tuberkulóza). ■

LITERATURA: J. Horák: ref. Povídky strýce Zemana, Hlídka lit. 1893, s. 464; K. J. Zákoucký: ref. Domovníkův chovanec, Odměna šlechtného činu, Vlast 13, 1896/97, s. 375; V. Marek: ref. překl. I. Šmeljov: Za světlým cílem, Úhor 1913, s. 91; K. V. (Veleminský): ref. překl. S. A. Pospělov: V zemi svobody a práce, Naše doba 22, 1914/15, s. 261; Svbd. (O. Svoboda): ref. překl. A. N. Svirskij, Úhor 1917, s. 127; V. F. Suk: ref. překl. S. A. Pospělov: Ve sněhu východní Sibiře, Úhor 1918, s. 163; Promyk (H. Sedláček): ref. překl. D. N. Mamin-Sibirjak: Povídky 2, Úhor 1920, s. 79; P. Kobetič in Osobnosti Chrudimska (Okresní muzeum Chrudim 2002).

vs

Jaroslav Maria Veselský

* 30. 6. 1909 *Štěpánov nad Svratkou*
† 13. 12. 1981 *Kyjov*

Autor a vydavatel nenáročných dramatických, zvláště operetních textů s vlasteneckou a humanistickou tendencí, určených pro amatérské scény.

Ojedinele se podepsal J. Veselský. – Syn slévače, otec působil ve Štěpánově jako režisér amatérského divadelního souboru. Obecnou školu V. vychodil v rodné obci, měšťanku v nedaleké Nedvědici (1923). Poté přešel do Brna, kde se vyučil elektrozámečníkem a krátce působil jako úřednický praktikant u soudu. Spolu s J. Dubským se 1930 pokusil vydávat v Brně časopis novinového formátu za károu Tylovou, věnovaný amatérskému divadlu (po dvou číslech zanikl). 1931 se stal poštovním úředníkem v Kyjově, jímž zůstal až do svého penzionování. S manželkou Marií V. (1914–1983) založil Expedici dramatických spisů J. M. Veselského, v níž 1933–46 (s přestávkou během okupace) vycházely jeho práce; za války se také po

zatčení nakladatelských pracovníků A. Čápa a F. Chýlka ujal externího řízení Divadelního nakladatelství Společenských podniků Přerov.

Vyjma jedinou prózu, tragický milostný příběh *Poštačka Dáša*, se V. cele věnoval práci pro divadlo. Psal myšlenkově nepřilíš náročné až plakátově koncipované dramatické texty s výraznou vlasteneckou a humanistickou tendencí, akcentovanou někdy v křesťanském duchu, jindy se sociálními motivy (*Nemravní*, „politiko-utopické“ drama *Evropa hoří...*, *Proletáři*, *Jidáš*). Byly určeny pro amatérskou scénu a staly se součástí repertoáru ochotnických souborů u nás i krajanských spolků v USA a Kanadě. V předvečer války ještě dále zesílil jejich národní a zároveň až protinacistický tón (*Republiko, hlavu hore*, *S. O. S.*, *Marnost nad marnost*). Za svůj úspěch vděčily tyto hry především autorovu přirozenému, byť hlouběji nekultivovanému smyslu pro dramatický dialog, který většinou přecházel do operetních poloh, ať již komických, nebo lyrických, za současného využití lidových a zlidovělých písní, které zvláště za protektorátu zvyšovaly jejich vlastenecký účín (to platí zejména o operetách *Ta naše písnička česká*, *Nešťastný šafářův dvoreček*, *Písňe dcery ducha mého...*, *Moravičko milá*, které vydal za války v Přerově pod pseudonymem Jaromír Horský). Některé z těchto her byly za německé okupace poznamenány cenzurou a nakonec zakázány. Po válce V. navázal na svoji předválečnou tvorbu pokračováním dramatu *S. O. S. (Národ pod křížem)* a spolu se svou manželkou napsal hru *Už je zase v Čechách, jak bejvalo*.

PSEUDONYMY: Jar. M. Zubštyňský, Jaromír Horský, Míla Zubštyňský. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Za károu Tylovou* (Brno 1930). ■ KNIŽNĚ: *Beletrie*: *Nemravní* (D 1932); *Ó, Floriánku, přijď...* (D b. d., 1933, pseud. Jar. M. Zubštyňský); *Nikdy se nevrátí pohádka mládí* (D b. d., 1933–34); *Zlaté opojení* (D b. d., 1. pol. 30. let, rozmnož., hudba A. V. Kudela); *Nepožádaš manželky bližního svého* (D b. d., 1. pol. 30. let); *Evropa hoří...* (D b. d., 1934); *Poštačka Dáša* (P b. d., 1934); *Proletáři* (D b. d., 1934–35); *Paprsky smrti* (D b. d., 1934–35); *Jidáš* (D b. d., 1936); *Kam se hraješ na tu Habeš* (D b. d., 1936); *U Zborova* (D b. d., 1937); *Republiko, hlavu hore* (D b. d., 1937–38); *Asie hrozí. Konec bílých?* (D b. d., 1938); *S. O. S. Spaste naše duše* (D b. d., 1938); *Marnost nad marnost* (D 1939); *Zahučaly hory...* (D 1939, pseud. Jaromír Horský); *Ta naše písnička česká* (D b. d., 1940, pseud. Jaromír Horský, hudba J. Otčenášek); *Nešťastný šafářův dvoreček* (D 1941, pseud. Jaromír Horský, hudba

Veselský

J. Otčenášek; 1946 přeprac. vyd. s tit. Andulko šafářova, rozmnož.); Písně dcery ducha mého... (D 1941, pseud. Jaromír Horský, hudba J. Julínek); Moravičko milá (Na březích Moravy) (D 1942, pseud. Jaromír Horský, hudba a texty písní J. Julínek); Národ pod křížem (D 1946, rozmnož.); Už je zase v Čechách, jak bejvalo (D 1946, rozmnož., s M. Veselskou, hudba a texty písní J. Julínek). ■ REDIGOVAL časopis: Za károu Tylovou (1930, s. J. Dubským). ■

ls, mv

Petr Miloslav Veselský

* 1. 7. 1810 *Nový Knín*

† 9. 7. 1889 *Kutná Hora*

Prozaik, překladatel, historik Kutné Hory, publicista; hudební skladatel.

Pokřtěn Petr Pavel; Miloslav je literární jméno (poprvé ve Večerním vyražení). – Syn krejčího. Navštěvoval v Praze piaristickou hlavní školu a po ní Akademické gymnázium; po otcově smrti je v třetím roce opustil a nastoupil jako učitelský praktikant v Novém Kníně. 1829 vykonal učitelské zkoušky na hlavní vzorné škole v Praze. T. r. dostal místo učitelského pomocníka v Ledči n. Sáz., 1831 ve Světlé n. Sáz., 1836 se stal učitelem ústavu hluchoněmých v Praze. Stýkal se přátelsky s K. Havlíčkem Borovským, J. K. Tylem a jinými vlasteneckými vzdělanci (K. Amerling, Š. Bačkora aj.) a organizoval učitelské Porady budečské. 1837–38 absolvoval v Praze varhanickou školu, 1841 se stal ředitelem kůru v Kutné Hoře a v tomto úřadu setrval až do 1883 (1843 se oženil). 1846–48 pořádal V. městský, 1875–84 horní archiv Kutné Hory. Horlivě organizoval kulturní život ve městě. – Dcera Tereza (1857–1911), provdaná za herce a režiséra J. Šmahu, se stala dramatickou umělkyní.

V. psal povídky na historické a dobrodružné náměty; překládal (z němčiny, francouzštiny, ruštiny a polštiny) a upravoval prózy a divadelní hry (pro ochotnické soubory). Do dobových časopisů (Čes. včela, Vlastimil, Lumír aj.) přispíval i anekdotami, zprávami, referáty o původní i překladové literatuře a naučnými články. Ve faktograficky bohatých, živě napsaných vzpomínkách zachytil Havlíčkův pobyt v Kutné Hoře. Samouk v historickém bádání, stal se prvním novodobým dějepiscem tohoto města; je autorem hesla *Kutná Hora* v Riegrově Slov-

níku naučném. Z monografie *Král. horní město Hora Kutná* vydal jen první díl, sahající do 1424; pokračování, dovedené do 1600, zůstalo v rukopisu. Z pozůstalosti vyšel soubor historických fejtonů *Staré pověsti kutnohorské*, původně určených do Kutnohorských listů. Jako historik pracoval V. s vlasteneckým nadšením a lokálně patriotickým zájmem; jak uspořádání obou kutnohorských archivů, tak jeho historické práce však poznamenal nedostatek odborné přípravy (o jeho odborných schopnostech se v souvislosti s chystaným vydáním monografie *Král. horní město Hora Kutná* vyslovil na schůzi Muzea Království českého 1867 velice příkře J. Emler). Tiskem vyšly i V. hudební (chrámové) skladby.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Miloslav, Miloslav Sekytský, Milostín Vidimský, M. Vidimský, Novoknínský, P. Novoknínský, Petr Miloslav; M., Miloslav S-k-ský, Mil. S-k-ský, Ml. S-k-ský, M-v, N-ský, N-ý, P. M., P. M. V., P. M. V-ský, P. M. W-ský, P. V., V. V-ský, V-ý, W-ský, ✠ (Pražské noviny). ■ PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1846–47); Čes. včela (1839–44); Čes. včela (1876); Denice (1840–41); alm. Horník (Kutná Hora 1844–45); Horník (Kutná Hora 1881–82); Jindy a nyní (1829–31); kal. Koleda (1855); Koruna česká (Kolín 1875–79); Kutnohorské listy (1881–89); Květy (1835–47); Lumír (1851–62); Lumír (1865–66); Nár. listy (1876); Nár. noviny (1848); Noviny Lípy slovanské (1849); Památky archeologické a místopisné (1879); Posel z Prahy (1876); Pražské noviny (1850–60); Pražský večerní list (1848–49); Slovan (1851); Světozor (1869–79); Večerní vyražení (1831–33); Vesna kutnohorská (1868); Vlastimil (1840–41); Zábavné listy (1885); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Jozefka aneb Podivné shledání (P 1834); Ukradený střevíc anebo Pravý důkaz věrnosti (P 1834); Jolanta anebo Obnovená důvěra (P 1837); Mocnost lásky neb Vilím a Marie (P 1838); Důkaz synovské lásky aneb Nenadálé shledání (b. d., dub.). – *Překlady a adaptace*: T. V. Bulgarin: Neznámý (1840); an.: Reinoldovy osudy aneb Divné jsou cesty prozřetelnosti boží (1842); an.: Čarodějnice aneb Bůh dopustí, ale neopustí (1844); H. Rau: Po třiceti letech (1866); K. Gutzkow: Tichá domácnost (1874). – *Ostatní práce* (historické a místopisné): Dějepis ochotnického divadla v král. horním městě Hoře Kutné (1866); Král. horní město Hora Kutná. Úplný děje- a místopis 1 (1867); Fresky ve veliké síni bývalého cisterciánského kláštera, nyní c. k. továrny na tabák v Sedlci (1868, s F. Benešem); Průvodce po král. horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí (1877); Perzekuce Hory Kutné po bitvě bělohorské (1881); Život a působení P. Josefa Mírúmila Pohořelého... (1882); Der Fremdenführer in der k. freien

Silberberg- und Münzstadt Kuttentberg und deren nächsten Umgebung (1886); Pánové Dačičtí z Heslova... (1886); Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud, konaný 12. listopadu 1851 (1889); – posmrtně: Staré paměti kutnohorské (1890, ed. J. Braniš). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: an.: Zahanbená žárlivost aneb Bratr milovníkem svých sester (1852, z něm.); V. Alexandrov: Chléb z milosti (1877, překl. podle něm. úpravy G. von Mosera). ■ KORESPONDENCE: V. Kosnar: Z mého archivu (J. L. Turnovskému), Venkov 3. 8. 1911. ■ REDIGOVAL *časopisy*: Horník (1881), Vesna kutnohorská (1868); *almanach*: Horník (1844, 1845). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Kancionál. Chrámový zpěvník kutnohorský (1871). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam prací P. M. V., in J. Červený: Přítel Karla Havlíčka Borovského (1939). ■ LITERATURA: J. Červený: Přítel Karla Havlíčka Borovského (1939). ■ Fr. D. (Doucha): ref. překl. an.: Reinoldovy osudy..., Čes. včela 1842, s. 99 + ref. překl. an.: Čarodějnice..., Čamtěž 1844, s. 55; an.: ref. insc. překl. an.: Zahanbená žárlivost..., Pražské noviny 22. 4. 1852; J. Emler: Schůze archeologického sboru Muzea Království českého 1. března 1867, Památky archeologické a místopisné 1868, s. 451; -.: ref. insc. překl. V. Alexandrov, Čes. včela 1877, s. 382; an.: ref. Perzekuce Hory Kutné..., NL 5. 3. 1881; an. (F. Bačkovský): O českých almanaších doby předbřeznové, Zlatá Praha 1884, s. 491; an.: ref. Pánové Dačičtí z Heslova, Hlas národa 25. 11. 1886; an.: ref. Karla Havlíčka kutnohorský pobyt..., Hlas národa 2. 11. 1888; F. Bačkovský: K dějinám českých almanachů, Vlasť 5, 1888/89, s. 401; Z. M. Š.: P. M. V., Světozor 1888, s. 638; ● nekrology: A. J. Zavadil, Lit. listy 10, 1888/89, s. 295 a pokr.; an., Hlas národa 10. 7. 1889; an., Pražský deník 11. 7. 1889; an., NL 10. 7. 1889; an., Zlatá Praha 1889, s. 420 ●; J. Borecký: Almanachy české 1820–1848, Pokroková revue 6, 1909/10, s. 96 a pokr.; J. Valenta in Paměti král. zlatohorního města Nového Knína a sousedních obcí 1 (1932); P. Novák in Kutnohorští kantoři a historiografie Kutné Hory, Krásné město (Kutná Hora) 2003, s. 17.

ls

Adolf Veselý

* 4. 1. 1886 *Lipůvka* u Blanska
† 7. 5. 1961 *Praha*

Básník, zpočátku lyrik ovlivněný poetikou Moderní revue, později autor epických básní, prozaik čerpající náměty z historie i současnosti, literární a výtvarný kritik, autor dobrodružných knih pro mládež, překladatel, publicista.

Pocházel z otcovy strany z rolnického, po matce z řemeslnického rodu. Navštěvoval obec-

nou školu v Řečkovcích u Brna, poté v Brně vystudoval reálku (mat. 1904) a stavební inženýrství na tamější technice, stal se však novinářem. Zprvu pracoval v brněnských redakcích deníků Moravská orlice a Lidové noviny, později přesídlil do Prahy a působil v redakci Národních listů a v nakladatelství J. Otto. 1. světovou válku prožil jako voják v Haliči, Uhrách, Volyni a Rusku (1917 utrpěl těžké zranění s trvalými následky). 1919 se oženil. 1932–39 redigoval beletristickou přílohu Československo-jihoslovenské revue Slovanství, 1936 zastupoval Československo-jihoslovenskou ligu v redakční radě reprezentativní překladové knihovny Jihoslovenská knihovna v nakladatelství Leopold Mazáč (10 sv.). V. byl dlouholetým činovníkem Moravského kola spisovatelů (od 1923 jednatel), ve 20. letech inicioval jeho vydavatelskou činnost. Ve 30. letech spolupracoval s rozhlasem (1935 relace Hovory s básníky aj.). Člen Syndikátu čes. spisovatelů. Četné styky udržoval zejména s moravskými spisovateli a výtvarníky své generace. Procestoval Jugoslávii a země západní Evropy. Po 1949 knižně nepublikoval.

V básnických počátcích (juvenilie publikoval v kvartě v třídním měsíčníku První vzlety) byl V. ovlivněn zprvu Máchou, přírodní lyrikou J. Vrchlického a překlady antické poezie, později poetikou autorů z okruhu Moderní revue (především J. Karáskem ze Lvovic). Do formalistních, verbálně i metaforicky přebujelých dekorativních lyrických veršů vložil V. mladické pocity hrdého osamění, stesku, nicoty a zmaru, opovržení světem a snahy z něj uniknout, ale také touhu prožít štěstí, lásku a radost z tvoření (*Řeč země, Kniha interiérů, Kniha lásky*). Autorův prožitek 1. světové války se odrazil ve sbírkách *Život v zákopech* a *Letec*, v nichž skicovitě, formou momentek evokoval každodenní válečnou realitu; vzpomínky a nenaplněná milostná touha se zde přitom mísí se zobrazením kontrastu čisté přírody s lidskou krutostí. V poválečné poezii, vyjadřující úžas a radost ze života uchopovaného všemi smysly a stále více zdůrazňující civilizační hodnoty, kolektivismus a vřelý vztah k rodné zemi, se V. mimo milostnou a reflexivní lyriku (*On a ona, milenci, Lyrické okouzlení*) zaměřil na epické podání příběhů lásky (*Valentina Čejky ráj i peklo, Balkon na obloze*), tvořivosti a lidské nezdočnosti českého dělníka (*Vysoké komíny*) či německé perzekuce za 2. světové války na českém ven-